

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασιλική Αλεξοπούλου
Σταυρούλα Γκέτση

Δημήτριος Κουτούζος
Παναγιώτης Αθανασούλης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ανθολόγιο

Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Ανθολόγιο

Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής	Πισινέλης Γεώργιος Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου
Αξιολογήτρια	Χιώτη Αλεξάνδρα Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Κατσούγκρη Παρασκευή Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Κουρέτας Ιωάννης Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Μποζιονέλος Γαβριήλ Πτυχιούχος γραφιστικής
Υπεύθυνη του μαθήματος / γνωστικού αντικείμενου στο πλαίσιο της Πράξης	Βασιλική Βαρτζιώτη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ , μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης
Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασιλική Αλεξοπούλου, Δημήτριος Κουτούζος
Σταυρούλα Γκέτση, Παναγιώτης Αθανασούλης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Ανθολόγιο

Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

Στοιχεία Συγγραφής

Συγγραφική ομάδα

Αλεξοπούλου Βασιλική, PhD, Med Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων
Γκέτση Σταυρούλα, Med Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κουτούζος Δημήτριος, MA Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανασούλης Παναγιώτης, Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης

Σελιδοποίηση - Προσαρμογή εικόνων και εξωφύλλου

Μάγδα Τσατούχα

Τυπογραφική επιμέλεια

Δημήτρης Καλλιάρης

Περιεχόμενα

Ταυτότητα.....	7
Συντομογραφίες	11
ΕΝΟΤΗΤΑ 1 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ	12
Ταξίδι...ενός κατοίκου της υπαίδρου στην πόλη	
Ουκ αν λάβοις παρά του μη έχοντος	
Η ζωή των αρχαίων κατοίκων της υπαίδρου. Η «οικογένεια» του ρ. αίρουμαι και... φίλοι από τα παλιά. Τα βασικά ετυμολογικά, γραμματικά και συντακτικά στοιχεία που διδαχθήκαμε στην προηγούμενη τάξη: ο σχηματισμός παράγωγων λέξεων, η α' και β' κλίση ουσιαστικών, η οριστική ενεστώτα και παρατατικού του ρ. εἰμί, τα δευτερόκλιτα επίθετα, η οριστική όλων των χρόνων στην ενεργητική φωνή, τα απαρέμφατα και οι μετοχές στην ενεργητική φωνή, οι βασικοί όροι της πρότασης, τα είδη απαρεμφάτων, τα είδη των προτάσεων ως προς τη δομή	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.....	21
Πρόσκληση σε συμπόσιο στην αρχαία Αθήνα	
Τα πάθη του πλούτου	
Μια αρχαιοελληνική αντίληψη για τον πλούτο. Η «οικογένεια» του ἔχω και...φίλοι από τα παλιά. Η παραγωγή επιθέτων από ρήματα. Η οριστική ενεστώτα και μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής. Η οριστική μέλλοντα του ρήματος εἰμί. Το απαρέμφατο και η μετοχή ενεστώτα και μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής. Το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο	
ΕΝΟΤΗΤΑ 3.....	34
Ταξίδι...με τους ισχυρούς	
Η αυδαιρεία της εξουσίας προκαλεί αντιδράσεις	
Οι αντιδράσεις που προκαλεί η σκληρότητα της εξουσίας. Η «οικογένεια» του ἡγοῦμαι και...φίλοι από τα παλιά. Η παραγωγή επιθέτων από επιρρήματα στην α.ε.. Η οριστική παρατατικού και αορίστου, το απαρέμφατο και η μετοχή αορίστου των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής. Η ερωτηματική αντωνυμία τίς (αρσ. και θηλ.), τί (ουδ.). Η αόριστη αντωνυμία τίς (αρσ. και θηλ.), τί (ουδ.). Η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἤ, ὃ και ὅστις, ἥτις, ὅ,τι	
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	46
Ταξίδι...στην Αγία Σοφία	
Ναός της Αγίας του Θεού Σοφίας	
Πώς περιγράφει ο ιστορικός Προκόπιος τον ναό-σύμβολο του Βυζαντίου. Η «οικογένεια» του καλῶ και...φίλοι από τα παλιά. Η παραγωγή επιρρημάτων. Η οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής. Το απαρέμφατο και η μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου (ταυτοπροσωπία-ετεροπροσωπία)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.....	57
Ταξίδι...στον κόσμο του Σοφοκλή	
Το στόμα του ἔσταξε μέλι	
Η ζωή του Σοφοκλή και η συμβολή του στην εξέλιξη του δράματος. Η «οικογένεια» του δράω -ῶ. Η σύνδεση με πρώτο συνδετικό λέξη κλιτή (ουσιαστικό, επίθετο). Η γ' κλίση ουσιαστικών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 6 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ	69
Ταξίδι...στην αρχαία Μίεζα	
Εκπαιδεύοντας τον Αλέξανδρο	
Η εκπαίδευση του Μ. Αλεξάνδρου από τον Αριστοτέλη. Η «οικογένεια» του γράφω και...φίλοι από τα παλιά. Στοιχεία από την παραγωγή και σύνδεση λέξεων. Η ορι-	

στική, τα απαρέμφατα και οι μετοχές των βαρύτονων ρημάτων της μέσης φωνής. Η οριστική μέλλοντα ρ. εἰμί. Η γ' κλίση ουσιαστικών. Οι αντωνυμίες τίς, τίς, ὅς και ὅστις. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου. Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

ΕΝΟΤΗΤΑ 7 ----- **78**

Ταξίδι...με την οικογένεια

Ευχή γονιού αγόραξε...

Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη στάση απέναντι στους γονείς. Η «οικογένεια» του δοκιμάζω και...φίλοι από τα παλιά. Η σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή-ρήμα. Η σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη. Η υποτακτική ενεστώτα και αορίστου των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής. Η υποτακτική ενεστώτα του ρ. εἰμί. Το υποκείμενο της μετοχής (συνημμένη, απόλυτη). Η επιρρηματική και η κατηγορηματική μετοχή

ΕΝΟΤΗΤΑ 8 ----- **90**

Ταξίδι...γνωριμίας με τη δικανική τέχνη

Ξεχωριστό δείγμα δικανικής τέχνης

Ένα παράδειγμα προς...αποφυγή. Η «οικογένεια» του οἶκος και...φίλοι από τα παλιά. Η σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή (α' μέρος). Επίδετα της γ' κλίσης, φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα. Τα επίδετα πολὺς και μέγας

ΕΝΟΤΗΤΑ 9 ----- **99**

Ταξίδι...για την αναζήτηση φίλων

Γυρεύοντας...φίλους

Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για την επιλογή φίλων. Η «οικογένεια» του φιλῶ και...φίλοι από τα παλιά. Η σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή (β' μέρος). Η σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη. Η προστακτική των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής. Η προστακτική ενεστώτα του ρ. εἰμί. Τα είδη των προσδιορισμών. Οι ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

ΕΝΟΤΗΤΑ 10 ----- **110**

Ταξίδι με...πλοίο

Η διδασκαλία

Συμβουλές για...διακοπές και άγρυπνους μαθητές. Η «οικογένεια» του εἰμί και...φίλοι από τα παλιά. Άλλοι τρόποι σχηματισμού των λέξεων. Η υποτακτική των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής. Οι ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

ΕΝΟΤΗΤΑ 11 ----- **122**

Ταξίδι...μύησης στην πολιτική τέχνη

Συμβουλές προς άρχοντες

Συμβουλές προς «άρχοντες». Η «οικογένεια» του λανθάνω και...φίλοι από τα παλιά. Η μεταφορική χρήση των λέξεων. Η προστακτική των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί που εκφέρονται με επιρρήματα. Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

ΕΝΟΤΗΤΑ 12 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ ----- **133**

Ταξίδι γνωριμίας με τα πολιτεύματα

Θεμέλια της Δημοκρατίας

Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη δημοκρατία. Η «οικογένεια» του τίθημι και...φίλοι από τα παλιά. Η υποτακτική και προστακτική ενεργητικής και μέσης φωνής. Η γ' κλίση των επιθέτων. Η επιρρηματική και κατηγορηματική μετοχή. Ονοματικοί προσδιορισμοί. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (επιρρήματα και εμπρόθετοι). Η σύνδεση και άλλοι τρόποι σχηματισμού των λέξεων της α.ε.

Ταυτότητα

Αυτό το βιβλίο δημιουργήθηκε με αφετηρία την πεποίθηση πως η αρχαία και η νέα ελληνική είναι μία και ενιαία γλώσσα σε μία διαφορετική περίοδο της ζωής τους. Όποιος γνωρίζει καλά τη μία μπορεί εύκολα να μάθει και την άλλη. Αποκτά έτσι το κλειδί για το θησαυροφυλάκιο στο οποίο οι ανεκτίμητοι θησαυροί είναι πολλοί και διαθέτουν και ένα μοναδικό πλεονέκτημα, δεν μπορεί να τους αφαιρέσει κανείς από τον κάτοχό τους.

Όπως μπαίνοντας σε ένα σκοτεινό δωμάτιο η πρώτη απαραίτητη κίνηση είναι να ανάψουμε το φως, έτσι και για να φωτίσουμε τα σκοτάδια του νου, μαθαίνουμε λέξεις. Διαθέτοντας λέξεις κάνουμε σκέψεις. Πώς να σκεφτούμε, αν δεν έχουμε στη διάθεσή μας τα υλικά για σκέψη; Οι άνθρωποι που χάνουν τη μνήμη τους, τι άλλο χάνουν παρά τις λέξεις που συνδέουν τα νοήματα με την πραγματικότητα;

Άλλη μία σκέψη. Είναι τυχαίο πως στο πρώτο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης που γράφτηκε πριν από περίπου τρεισήμισι χιλιάδες χρόνια, όταν περιγράφεται η δημιουργία του κόσμου, το σύμπαν αποκτά ύπαρξη μέσω του λόγου; Ο ίδιος ο Θεός περιγράφεται να μιλά: «και είπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς».

Έχοντας στη διάθεσή μας μία από τις πλουσιότερες γλώσσες του κόσμου, μία γλώσσα με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια του πολιτισμού και η οποία ακόμη είναι η βάση για την επιστημονική ορολογία όλων των κλάδων της επιστήμης, αξίζει ή όχι να τη γνωρίζουμε;

Ποιος άνθρωπος δε θέλει να μάθει το παρελθόν όσων αγαπά, να μοιραστεί τα όνειρά τους, τους καημούς τους, να μάθει την έκβαση των αγώνων τους, τις περιπέτειές τους, τα επιτεύγματά τους, να καρπωθεί από αυτά τιμή και περηφάνια, έμπνευση και κίνητρο για δράση;

Πόσο στενεύει ο ορίζοντας, όταν αυτή η επιθυμία περιορίζεται στον κλειστό κύκλο των αγαπημένων μας προσώπων και πόσο διευρύνεται, όταν το ενδιαφέρον μας απλώνεται στους προγόνους μας που μας μιλάνε μέσα από τα κείμενα και τα μνημεία τους, μέσα από τη στάση της ζωής τους και τις αρχές που τους ενέπνευσαν;

Πατρίδα μας είναι ό,τι αγαπάμε, είναι η γλώσσα, είναι ο τόπος, είναι η ιστορία. Όταν αγαπάμε, γνωρίζουμε καλά τα αγαπώμενα, όταν αγαπάμε έχουμε πατρίδα, γινόμαστε εμείς.

Αγαπητοί μαθητές/μαθήτριες,

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι ένας «ταξιδιωτικός οδηγός» για πολλά «μέρη». Τα μέρη κάθε ενότητας συνδέονται με αντίστοιχά τους στο μικρότερο βιβλίο σας, το Τετράδιο. Με τα δύο αυτά εγχειρίδια θα πραγματοποιήσουμε ένα όμορφο και περιπετειώδες νοητό ταξίδι στον χρόνο. Η «εξόρμησή» μας στο παρελθόν θα μας επιτρέψει να γνωρίσουμε (καλύτερα) τους προγόνους μας, τις περιπέτειές τους, τους δεσμούς και τις ιδέες που δημιούργησαν, την καθημερινότητα και τις σχέσεις τους. Θα μελετήσουμε το έργο σημαντικών προσωπικοτήτων αλλά και τη ζωή των απλών καθημερινών ανθρώπων του παρελθόντος.

Με πλοηγό αυτό το βιβλίο (και την πολύτιμη αρωγή του/της φιλόλογου σας) θα περιηγηθούμε σε εποχές και τόπους, θα ανιχνεύσουμε στοιχεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, θα κρίνουμε και θα συγκρίνουμε τη συμβολή τους στον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό και την επίδρασή τους στις επιστήμες, στη σκέψη, στην τέχνη και γενικότερα στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Το πιο συναρπαστικό μέρος του ταξιδιού μας είναι η επαφή και η εξερεύνηση της γλώσσας μας. «Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική», γράφει ο Οδυσσέας Ελύτης. Αυτήν τη γλώσσα, που μας (παρα)δόθηκε και η οποία μιλιέται αδιάλειπτα και σταθερά τόσους αιώνες, με την οποία «ως τα σήμερα μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε», όπως λέει ο Γ. Σεφέρης, θα μελετήσουμε· με τις μεταμορφώσεις της, τις διαφορετικές της όψεις, την εκφραστική της δύναμη, τον λεξιλογικό της πλούτο αλλά και τη συνέχειά της.

Η εκδρομή ξεκινά!

Οι αποσκευές μας λιγιστές
αλλά απαραίτητες:

ανοιχτό μυαλό και τεταμένες
αισθήσεις.

Η Ιθάκη μάς περιμένει...

Γιατί να μάθω αρχαία;

“ Πάρε τη λέξη μου, δώσε μου το χέρι σου ”

Γιατί θα κατανοήσω καλύτερα τη γλώσσα μου και τον εαυτό μου.

Γιατί είναι πηγή έμπνευσης, δημιουργικότητας και αποδεδειγμένα ακονίζουν το μυαλό.

Γιατί προσφέρουν πλούτο λεξιλογικό.

Γιατί είναι η μητέρα της γλώσσας που μιλάμε.

Γιατί η γλώσσα είναι πατρίδα.

Γιατί διαθέτουν ομορφιά και δύναμη μαγική.

Γιατί είναι η γλώσσα του Ομήρου, της τραγωδίας, της κωμωδίας και των Ευαγγελίων.

Γιατί σε αυτά βασίζονται οι επιστήμες και η ορολογία τους.

Γιατί θα μάθω πιο εύκολα ξένες λέξεις που έχουν ρίζα ελληνική.

Κατευθύνσεις μελέτης

Μελετώντας τα αρχαιοελληνικά κείμενα του Ανθολογίου, μελετάμε ταυτόχρονα τον **άνθρωπο**, τον χαρακτήρα του, τις κατακτήσεις του και τα αποτελέσματα της δράσης του, τα πάθη και τις αρετές του. Παρατηρούμε πώς επιδρούν σε αυτόν η πίστη στον Θεό, το πολίτευμα, οι νόμοι, οι δεσμοί, η παιδεία, η ανατροφή, οι κοινωνικές αξίες. Διαπιστώνουμε πώς το παρελθόν επηρεάζει το παρόν και προδιαγράφει το μέλλον. Μαθαίνουμε να μετατρέπουμε τα εμπόδια σε ευκαιρίες και τα λάθη σε μαθήματα και πως τελικά «ανεβαίνοντας στις πλάτες των

προγόνων μας, μπορούμε να ατενίζουμε το μέλλον» με περισσότερη γνώση και λιγότερη ανασφάλεια.

Η **ελληνική γλώσσα** είναι μία και ενιαία. Στο βιβλίο αυτό την παρακολουθούμε στην αρχαία μορφή της, αλλά και στη σύγχρονη σε αντιπαραβολική προσέγγιση, με τρόπο που να διευρύνει τη γλωσσική μας ικανότητα και συνακόλουθα τις δεξιότητές μας για αποτελεσματική επικοινωνία.

Τα ανθολογημένα κείμενα ανήκουν σε **διαφορετικά και ποικίλα κειμενικά είδη**, σχετίζονται με **διαφορετικές επιστήμες και καλές τέχνες** αντικατοπτρίζοντας τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του αρχαιοελληνικού υλικού και πνευματικού πολιτισμού. Προέρχονται από διαφορετικές εποχές, εξυπηρετούν ποικίλες ανάγκες και ως φορείς νοημάτων γίνονται πεδία εξάσκησης της ικανότητας για ερμηνεία. Τα ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα, που είναι ενσωματωμένα στο βιβλίο, βοηθούν στην ευχερέστερη απεικόνιση της πληροφορίας.

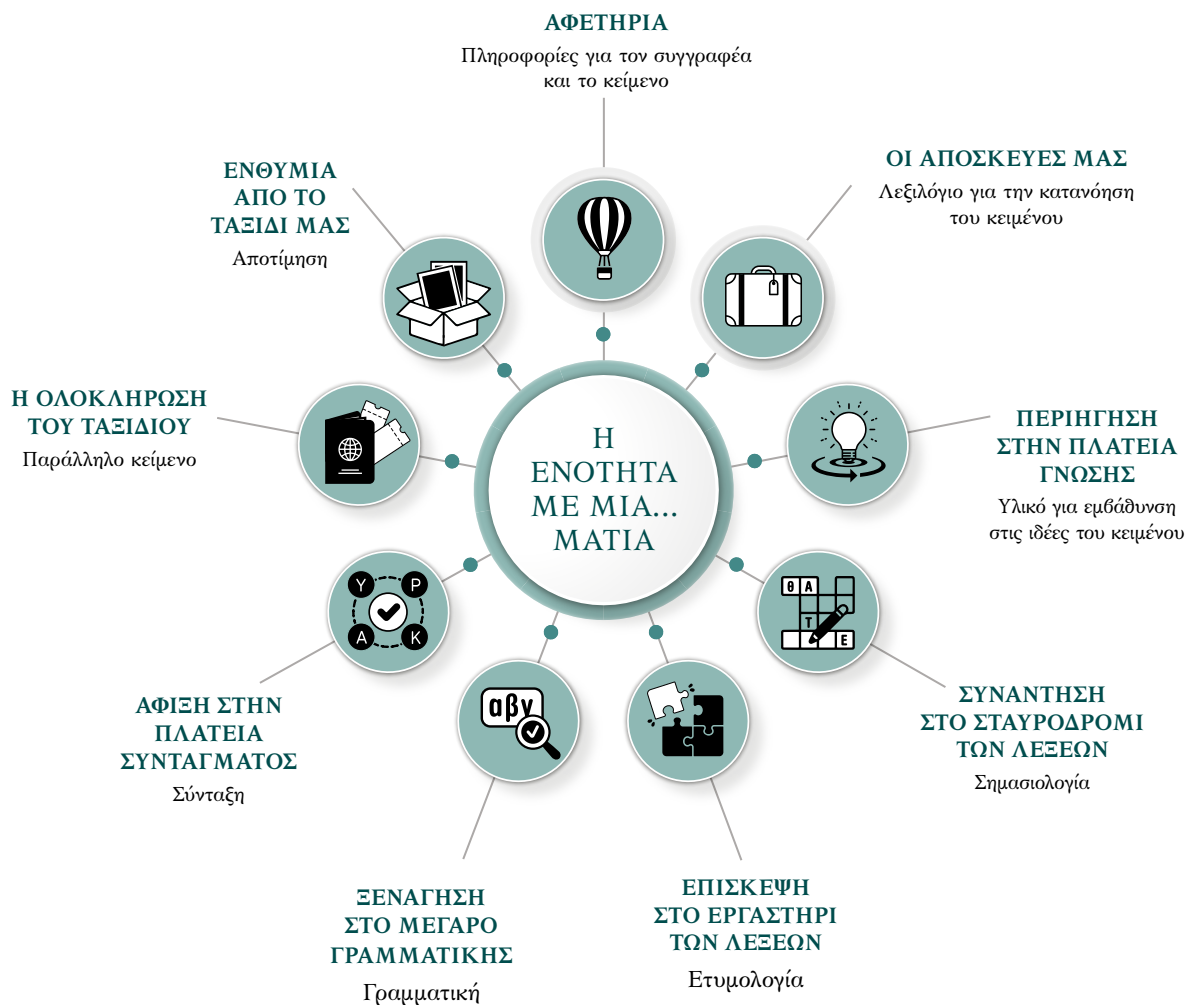

Πολλά ψηφιακά αντικείμενα περιλαμβάνουν **συλλογές εικόνων**. Οι περισσότερες αφορούν σε έργα τέχνης, ώστε μέσω της παρατήρησης να καλλιεργείται η αισθητική αντίληψη και η ικανότητα προφορικής και γραπτής αποτύπωσης των οπτικών αναπαραστάσεων. Οι **συλλογές εικόνων** προτείνεται να αξιοποιηθούν ως εξής, ατομικά ή ομαδικά.

Με αφορμή τις εικόνες ή μία από αυτές:

- α) ζωγραφίζουμε δικής μας έμπνευσης έργα
- β) δημιουργούμε δική μας ψηφιακή συλλογή με αναζήτηση στο διαδίκτυο
- γ) συνθέτουμε ένα κείμενο (ποίημα, χαικού, στίχο, διήγημα κ.ά.)
- δ) δημιουργούμε ένα καλλιγράφημα ή σχηματικό ποίημα
- ε) εμπνεόμαστε μία ψηφιακή αφήγηση
- στ) δημιουργούμε ένα ψηφιακό αρχείο ήχου για το θέμα
- ζ) δημιουργούμε ένα κολάζ

Συντομογραφίες

α.ε. αρχαία ελληνική
 αιτ. αιτιατική
 αναφ. αναφορική
 αντων. αντωνυμία
 αορ. αόριστος
 απρ. απαρέμφατο
 αρσ. αρσενικό
 αρχ. αρχαία
 βαθμ. βαθμός
 γεν. γενική
 δεικτ. δεικτική
 δοτ. δοτική
 ε.φ. ενεργητική φωνή
 ενεστ. ενεστώτας
 επιμ. επιμεριστική

επίρρ. επίρρημα
 δ. θέμα
 κ.ά. και άλλα
 κλίσ. κλίση
 κτλ. και τα λοιπά
 κυριολ. κυριολεκτικά
 μσν. μεσαιωνική
 μτφ. μεταφορικά
 μτφρ. μεταφράζεται
 μτχ. μετοχή
 μ.φ. μέση φωνή
 μ.Χ. μετά Χριστόν
 ν.ε. νέα ελληνική
 ον. ονομαστική
 οριστ. οριστική

ουδ. ουδέτερο
 π.χ. παραδείγματος χάριν
 π.Χ. προ Χριστού
 παθ. παθητικός
 παράδ. παράδειγμα
 πβ. παράβαλε
 πρκ. παρακείμενος
 πρόσ. πρόσωπο
 προστακτ. προστακτική
 πρτ. παρατατικός
 ρ. ρήμα
 συγκρ. συγκριτικός
 υπερσ. υπερσυντέλικος
 υποτ. υποτακτική

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...ενός κατοίκου της υπαίδρου στην πόλη

Ουκ αν λάβοις παρά του μη έχοντος

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Η ζωή των αρχαίων κατοίκων της υπαίδρου
- Η «οικογένεια» του ρ. αίρουμαι και...φίλοι από τα παλιά
- Τα βασικά ετυμολογικά, γραμματικά και συντακτικά στοιχεία που διδαχθήκαμε στην προηγούμενη τάξη: ο σχηματισμός παράγωγων λέξεων, η α' και β' κλίση ουσιαστικών, η οριστική ενεστώτα και παρατατικού του ρ. ειμί, τα δευτερόκλιτα επίθετα, η οριστική όλων των χρόνων στην ενεργητική φωνή, τα απαρέμφατα και οι μετοχές στην ενεργητική φωνή, οι βασικοί όροι της πρότασης, τα είδη απαρεμφάτων, τα είδη των προτάσεων ως προς τη δομή

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από το έργο «Εὐβοϊκὸς ἢ Κυνηγός» του Δίωνα, αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου και ρητοροδιδασκάλου που έζησε τον 1ο αι. μ.Χ.. Πρωταγωνιστής είναι ένας κυνηγός, κάτοικος της υπαίδρου, στο πρόσωπο του οποίου ο Δίωνας εξιδανικεύει τους ανθρώπους των αγροτικών περιοχών, ενώ υποβάλλει σε καυστική κριτική τους αστούς. Το απόσπασμα αποδίδει χαρακτηριστικά την αντιπαράθεση πόλης και υπαίδρου, καθώς ο κυνηγός, υπό την πίεση των φόρων τους οποίους αδυνατεί να καταβάλει, επισκέπτεται την πόλη και δικάζεται εντός του θεάτρου της.

Άρτεμη των Βερσαλλιών,
Μουσείο Λούβρου

Εὐβοϊκὸς ἢ Κυνηγός

Ἴνα δὲ μὴ πράγματα ἔχητε καθ' ἕκαστον ἐρωτῶντες, ἐρῶ καὶ τᾶλλα ἃ ἔστιν ἡμῖν· αἶγες ὀκτῶ θήλειαι, βούς κολοβή, μοσχάριον ἐξ αὐτῆς πάνυ καλόν, δρέπανα τέτταρα, δίκηλαι τέτταρες, λόγχοι τρεῖς, μάχαιραν ἡμῶν ἑκάτερος κέκτηται πρὸς τὰ θηρία. Τὰ δὲ κεράμια σκεύη τί ἂν λέγοι τις; Καὶ γυναῖκες ἡμῖν εἰσι καὶ τούτων τέκνα· οἰκοῦμεν δὲ ἐν δυσι σκηναῖς καλαῖς· καὶ τρίτην ἔχομεν, οὗ κεῖται τὸ σιτάριον καὶ τὰ δέρματα. Νῆ Δία, εἶπεν ὁ ῥήτωρ, ὅπου καὶ τὸ ἀργύριον ἴσως κατορύττετε. Οὐκοῦν, ἔφην, ἀνάσκαφον ἐλθῶν, ὦ μῶρε. Τίς δὲ κατορύττει ἀργύριον; Οὐ γὰρ δὴ φύεται γε. Ἐνταῦθα πάντες ἐγέλων, ἐκείνου μοι δοκεῖν καταγελάσαντες. Ταῦτα ἔστιν ἡμῖν· εἰ οὖν καὶ πάντα θέλετε, ἡμεῖς ἐκόντες ὑμῖν χαριζόμεθα, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς ἀφαιρεῖσθαι δεῖ πρὸς βίαν ὥσπερ ἀλλοτριῶν ἢ πονηρῶν· ἐπεὶ τοι καὶ πολῖται τῆς πόλεώς ἐσμεν, ὡς ἐγὼ τοῦ πατρὸς ἤκουον. [...] Οὐκοῦν καὶ τρέφομεν ὑμετέρους πολίτας τοὺς παῖδας. Κἂν ποτε δέησθε, βοηθήσουσιν ὑμῖν πρὸς ληστὰς ἢ πρὸς πολεμίους. Νῦν μὲν οὖν εἰρήνη ἐστίν· ἐὰν δέ ποτε συμβῆ καιρὸς τοιοῦτος, εὗξεσθε τοὺς πολλοὺς φανῆναι ὁμοίους ἡμῖν.

Δίων Χρυσόστομος, *Εὐβοϊκὸς ἢ Κυνηγός*, 47-49

Ἡ θεὰ Δήμητρα,
Βατικανό

Δίων ο
Χρυσόστομος

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

“**Ἴνα δὲ μὴ πράγματα ἔχητε** για να μην ενοχλείστε

ἕκαστον το καθένα

ἃ ἔστιν ἡμῖν που έχουμε

ἔρῶ (μελλ. του ρ. λέγω) θα πω

αἴγες (πληθ. του ουσ. ἡ αἴξ, γεν. αἰγός) κατσίκια (πβ. αἰγοπρόβατα, καταιγίδα κ.ά.)

βοῦς ἢ αγελάδα (πβ. βοδινός, βουστάσιο κ.ά.)

δρέπανα (πληθ. του ουσ. τὸ δρέπανον) δρεπάνια

δίκελλαι (πληθ. του ουσ. ἡ δίκηλλα) δικέλια, αξίνες

ἐκάτερος (αντων.) καθένας, καθένας από τους δύο

κεράμια (κεράμιος, -ία, -ον) πήλινα

τὸ ἀργύριον τα χρήματα

κατορύττετε (του ρ. κατορύττω) καταχωνιάζετε (πβ. ορυχείο, ορυκτός κ.ά.)

φύεται (του ρ. φύομαι) φυτρώνει

(πβ. φυτόρο, φυλή, φύση κ.ά.)

Οὐκοῦν λοιπόν

ὥσπερ ἀλλοτρίων ἢ πονηρῶν σαν να είμαστε ξένοι ή απατεώνες

ἐκόντες με τη θέλησή μας

δέησθε (του ρ. δέομαι) έχετε ανάγκη

πολεμίους εχθρούς

καιρὸς τοιοῦτος τέτοια περίπτωση

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Δίων ο Χρυσόστομος: Γεννήθηκε στην Προύσα της Βιθυνίας το 40 μ.Χ. και καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια. Υπήρξε φιλόσοφος και δεινός ρήτορας, περίφημος για την ευγλωττία του. Εξαιτίας αυτών των ικανοτήτων του κατά τον 3ο μ.Χ. αιώνα τον ονόμασαν «Χρυσόστομο».

αἴγες ὀκτῶ...πρὸς τὰ θηρία: Ο κυνηγός με την πυκνότητα που παρέχει στον λόγο το ασύνδετο σχήμα απαριθμεί τα περιουσιακά του στοιχεία, που φαινομενικά είναι πολλά, στην ουσία όμως ευτελή. Ο τρόπος αυτός απαρίθμησης των περιουσιακών του στοιχείων χαρακτηρίζεται από έντονο ειρωνικό ύφος με το οποίο θέλει να δηλώσει την ένδειά του.

Κἂν ποτε δέησθε, ...ὁμοίους ἡμῖν: Ο κυνηγός αναφέρεται στην προσφορά των ανθρώπων της υπαίδρου στην άμυνα της χώρας μέσω των νεαρών πολιτών που κατοικούν εκεί, τους οποίους αντιδιαστέλλει υπαινικτικά με τους μαλθακούς κατοίκους των πόλεων.

Ερωτήσεις

1. Ποια περιουσιακά στοιχεία απαριθμεί ο κυνηγός, ώστε να κριθεί η οικονομική του δυνατότητα;
2. Ποια ερώτηση του απευθύνει κάποιος από το ακροατήριο; Γιατί η απάντηση προκαλεί το γέλιο των παρισταμένων;
3. Ποια επιχειρήματα προβάλλει ο κυνηγός, για να πείσει για τις καλές προθέσεις του ίδιου και των δικών του απέναντι στην πόλη;

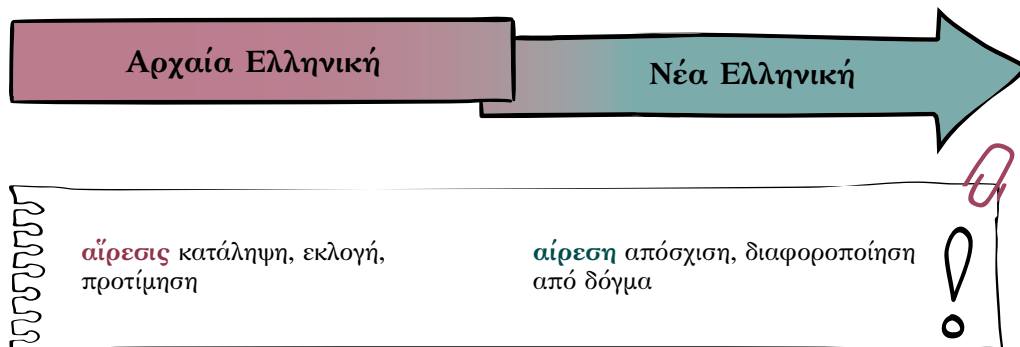

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του **ρ. αίρουμαι**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο αφαιρεϊσδαι.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αναφαίρετος αυτός που δεν μπορεί κανείς να τον αφαιρέσει

αυδαίρετος που δε βασίζεται σε κανόνες, αρχές, λογική

εξαιρέτος πολύ καλός

αρχαιρεσίες εκλογές

αφηρημάδα έλλειψη συγκέντρωσης, απροσεξία

υπεξαίρεση παράνομη αφαίρεση

εξαιρώ δε συμπεριλαμβάνω

καλοπροαίρετος καλόβουλος, ευμενής

Μικρό
λεξικό

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β. Ανατρέχουμε στο *Λεξικό* της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. μηδενός εξαιρουμένου	α. Στη διαθήκη ορίζεται κληρονόμος ο οικιακός βοηθός, με τον όρο να διαθέσει τη μισή περιουσία σε φιλοζωικές δράσεις.
2. αγαθή προαίρεση	β. Υπάρχουν ηγέτες που επιβάλλουν την κυριαρχία τους σπέρνοντας τη διχόνοια.
3. οι παρόντες εξαιρούνται	γ. Περάστε όλοι έξω! Μη μένει κανείς!
4. γνωστός και μη εξαιρετέος	δ. Όλοι λίγο πολύ έχουν συντελέσει στην καταστροφή. Βέβαια δεν εννοώ εσάς.
5. υπό την αίρεση	ε. Η βάση για την οικοδόμηση μιας γνήσιας φιλίας είναι η ειλικρινής καλή διάθεση, χωρίς υστεροβουλία.
6. διαίρει και βασίλευε	στ. Η φήμη του προηγείται. Γι' αυτό έγινε δεκτός χωρίς διατυπώσεις.

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από τα κείμενα της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει). Ανατρέχουμε στο *Λεξικό* της α.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔχτη	α. φυτό
2. εἰσὶ	β. διατροφή
3. οἰκοῦμεν	γ. ἀθλητής
4. εἶπεν	δ. εξουσία
5. φύεται	ε. διοίκηση
6. τρέφομεν	στ. σχήμα
	ζ. διάλογος

Άσκηση

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από αυτές που δίνονται (μία λέξη περισσεύει):

αιρετικός, εξαιρετικός, αναιρώ, διαιρώ, καθαίρεση, αυθαιρεσία, υπεξαίρεση, αναίρεση, εξαιρώ

- α. Εκκρεμεί εναντίον του καταδικαστική απόφαση γιαχρημάτων.
- β. Στην απόδοση των παικτών οφείλεται η νίκη της ομάδας.
- γ. Από την όλων των υποσχέσέων του αποκαλύφθηκαν οι αληθινές προθέσεις του.
- δ. Το δικαστήριο τους μάρτυρες που έχουν συγγενική σχέση με τον κατηγορούμενο.
- ε. Το δικαστήριο μπορεί να μία απόφασή του, όταν προκύπτουν νέα στοιχεία.
- στ. Λόγω των αξιόποινων πράξεών του, αποφασίστηκε η του από το αξίωμα του αντιπροέδρου.
- ζ. Στην ιστορία οι ιδέες άλλοτε αποδεικνύονται πρωτοποριακές και άλλοτε εσφαλμένες.
- η. Η διαφθορά, η εξυπηρέτηση μικροσυμφερόντων, η κατασπατάληση δημοσίου χρήματος είναι μερικά από τα πιο συνηθισμένα φαινόμενα στη διοίκηση.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Από ποια ρήματα της α.ε. παράγονται τα παρακάτω ουσιαστικά και τι δηλώνουν; Δημιουργούμε έναν πίνακα στο τετράδιό μας, όπως το παράδειγμα που ακολουθεί, και τα κατατάσσουμε στην αντίστοιχη στήλη.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

έκστρατεία, έργαστήριο, κολακεία, πράκτωρ, λάθος, βασιλεία, λύσις, νομάς, φυλακή, άγγελία, γραμμή, δικαστήριο, παλαιίστρα, σκαπάνη, περόνη, άοιδός, κοπετός, τοκετός, φόγος, βλέμμα, γνώμη, σήμαντρον, δρέπανον, γλυφίς, βάθρον

Ρήμα	Πρόσωπο που ενεργεί	Ενέργεια, πάθος, κατάσταση	Αποτέλεσμα ενέργειας	Όργανο-μέσο	Τόπος
βαίνω				βακτηρία	

2. α. Κατατάσσουμε τα παρακάτω ουσιαστικά της α.ε. σε μία από τις εξής κατηγορίες: **υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, περιεκτικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, εθνικά, παρώνυμα.**

ίατρείον, γεφύριον, στρατήγιον, γραφεῖον, χείλων, πιθάριον, δενδρύλλιον, στρατιά, Κρονίων, Σύριος, λυκιδεύς, Πάριος, Λαερτιάδης, περιστερέων, Τανταλίδης, Σαλαμίνιος, ἡπειρώτης, ξιφίδιον, λογύδριον, διδασκαλεῖον.

β. Ὑστερα γράφουμε το ουσιαστικό ή το κύριο όνομα από το οποίο παράγονται.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

3. Σχηματίζουμε από τα ουσιαστικά, τα επίθετα και τα επιρρήματα που ακολουθούν ρήματα της α.ε..

τόλμη, δεῖπνον, δίκη, θέρος, δήρα, χαλεπός, χωρίς, ικέτης, πέλας, μάστιξ, θερμός, λαμπρός

4. α. Γράφουμε επίθετα από τα παρακάτω ουσιαστικά της α.ε.:

ἀφρός, ἔαρ, σφρίγος, ἄλμη, πένθος, ῥήτωρ

β. Με τα επίθετα που σχηματίσαμε δημιουργούμε ονοματικά σύνολα με τις λέξεις: τροφή, σώμα, λόγος, ισημερία, οίνος, εμβατήριο

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

- Εντοπίζουμε στο κείμενο και γράφουμε τέσσερα ουσιαστικά α' κλίσης και τέσσερα β' κλίσης.
- Συμπληρώνουμε στις ακόλουθες προτάσεις τον κατάλληλο τύπο του ρ. είμι στον ενεστώτα και στον παρατατικό.
 - Ἕμεῖς , πολῖται τῆς πόλεως.
 - Σύ , σύμμαχος ἡμῖν.
 - Τὸ μοσχάριον πάνυ καλόν ,
 - Αἱ δίκηλαι τέτταρες ,
 - Ἐγὼ , ὁ ῥήτωρ.
 - Ἕμεῖς , ὅμοιοι ἡμῖν.
- Μεταφέρουμε τα ρήματα των προτάσεων που ακολουθούν στον άλλο αριθμό, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές.
 - Οἱ διδάσκαλοι ἐδίδασκον τοὺς νεανίας πολιτικὴν ἀρετὴν.
 - Πολῖται τῆς πόλεός ἐσμεν.
 - Οὗτοι οἱ δικασταὶ ἦσαν ἄφοβοι, ἀδέκαστοι, ἐλεύθεροι.
- Σχηματίζουμε τους υπόλοιπους χρόνους στο ίδιο πρόσωπο:

Ενεστώτας	παρασκευάζω			
Παρατατικός		διέτριβες		
Μέλλοντας			καταδιώξει	
Αόριστος				διεγράψαμεν
Παρακείμενος				
Υπερσυντέλικος				

5. Συμπληρώνουμε τον πίνακα με τα απαρέμφατα και τις μετοχές στους άλλους χρόνους της ε.φ..

Ενεστώτας	φύειν			
Μέλλοντας		γράψειν		
Αόριστος			παύσας, -σασα, -αν	
Παρακείμενος				πεπεικώς, -κυῖα, -ὸς

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

- Αναγνωρίζουμε το είδος των ακόλουθων προτάσεων ως προς τους όρους (απλές, σύνθετες, ελλειπτικές, επαυξημένες).
- Υπογραμμίζουμε το υποκείμενο των ρημάτων στις ακόλουθες προτάσεις:
 - Ἡμεῖς τρέφομεν ὑμετέρους πολίτας τοὺς παῖδας.
 - Ταῦτά ἐστιν.
 - Οὗτοι βοηθήσουσιν ὑμῖν πρὸς ληστὰς ἢ πρὸς πολεμίους.
 - Εἶπεν ὁ ῥήτωρ ταῦτα.
 - Ἑμεῖς γυναῖκας καὶ τέκνα ἔχετε.
 - Ἡμεῖς ἐκόντες ὑμῖν χαρίζομεθα.
 - Μάχαιραν ἡμῶν ἐκάτερος κέκτηται πρὸς τὰ θηρία.
- Εντοπίζουμε το αντικείμενο ή το κατηγορούμενο των ακόλουθων προτάσεων:
 - Ὁ Δημόδοκος τοὺς λόγους κατενόησε.
 - Ἡ γλῶσσ' ἀληθῆς γίγνεται κατήγορος.
 - Τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν εἰσι φυσικαί, αἱ δὲ κεναί.
 - Ὁ δ' οὖν Λύσανδρος, παρέλαβε τὰς ναῦς.
 - Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης.
 - Ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι ἐξήρανε τὸν χόρτον.
- Στις παρακάτω προτάσεις: α) εντοπίζουμε τα απαρέμφατα, β) τα χαρακτηρίζουμε ως τελικά ή ειδικά, γ) αναγνωρίζουμε τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται τα απαρέμφατα και δ) τα μεταφέρουμε στους άλλους χρόνους της ενεργητικής φωνής.
 - Οὗτοι ἔλεγον διδάσκειν τὴν ἀρετήν.
 - Δυνάμεθα σῶσαι τὴν πατρίδα.
 - Ἐπιθυμῆι τὰ μεγάλα πράττειν.
 - Ἀλκιβιάδης πειρᾶται πείθειν ὑμᾶς.
 - Κίμων ἐνόμιζε πείσειν τοὺς Λακεδαιμονίους.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Στο κείμενο που ακολουθεί ο **Θεόφραστος** (371 π.Χ.-287 π.Χ.) μάς παρουσιάζει τον χαρακτήρα του κενόδοξου ανθρώπου που αλαζονικά επιδιώκει να κερδίσει πρόσκαιρες τιμές και να αποσπά τον θαυμασμό και τον έπαινο για πράγματα ανούσια και εφήμερα, όπως τα υλικά αγαθά που κατέχει.

Ο κενόδοξος

Ἡ δὲ μικροφιλοτιμία δόξει εἶναι ὄρεξις τιμῆς ἀνελεύθερος, ὁ δὲ μικροφιλότιμος τοιοῦτός τις, οἷος σπουδάσαι ἐπὶ δεῖπνον κληθεῖς παρ' αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνήσαι. Καὶ τὸν υἱὸν ἀποκεῖραι ἀγαγὼν εἰς Δελφούς. Καὶ ἐπιμεληθῆναι δέ, ὅπως αὐτῷ ὁ ἀκόλουθος Αἰδίουψ ἔσται. Καὶ ἀποδιδούς μνᾶν ἀργυρίου καινὸν ποιῆσαι ἀποδοῦναι. [...] Καὶ βοῦν δύσας τὸ προμετωπίδιον ἀπαντικρὺ τῆς εἰσόδου προσπατταλεῦσαι στέμμασι μεγάλοις περιδήσας, ὅπως οἱ εἰσιόντες ἴδωσιν ὅτι βοῦν ἔθυσε. Καὶ πομπεύσας δὲ μετὰ τῶν ἱππέων τὰ μὲν ἄλλα πάντα δοῦναι τῷ παιδί ἀπενεγκεῖν οἴκαδε, ἀναβαλλόμενος δὲ θοιμάτιον ἐν τοῖς μύωφι κατὰ τὴν ἀγορὰν περιπατεῖν.

Θεόφραστος, Βοτανικός Κήπος, Παλέρμο

Θεόφραστος, *Χαρακτήρες*, 21.1-5, 21.7-8

Γλωσσικά σχόλια

μικροφιλοτιμία κενοδοξία, φιλοδοξία για μικρά πράγματα

ὄρεξις επιθυμία, πόθος

ἀνελεύθερος δουλοπρεπής, ποταπός

ὁ καλέσας (μτχ. αορ. του ρ. καλῶ προσκαλῶ) ο οικοδεσπότης

κατακείμενος (μτχ. του ρ. κατάκειμαι)

δειπνήσαι εἶμαι ξαπλωμένος κατά την ώρα του φαγητού

ἀποκεῖρω κουρεύω

ἀγαγὼν (μτχ. αορ. β' του ρ. ἄγω) οδηγώ

ἐπιμελοῦμαι φροντίζω

ἀπαντικρὺ (ἐπίρρ.) ακριβῶς ἀπέναντι

προσπατταλεῦω καρφώνω, στερεώνω σε πάσσαλο

προμετωπίδιον το μπροστινό μέρος του κεφαλιού

στέμμασι μεγάλοις περιδήσας αφού το τυλίξει με μακριές ταινίες

οἱ εἰσιόντες οι εισερχόμενοι

πομπεύσας (μτχ. αορ. του ρ. πομπεύω συμμετέχω σε πομπή) όταν συμμετάσχει σε πομπή

ἀπενεγκεῖν (ἀπρ. αορ. β' του ρ. ἀποφέρω) μεταφέρω πίσω, επιστρέφω

οἴκαδε (ἐπίρρ.) στο σπίτι, στην πατρίδα

ἀναβάλλομαι ντύνομαι, ρίχνω στους ώμους το πανωφόρι μου

θοιμάτιον (μετά από κράση) τὸ ἱμάτιον το ρούχο

ἐν τοῖς μύωφι (ὁ μύωφ σπιρούνι) με τα σπιρούνια

Ερωτήσεις

1. Ποιες ενέργειες δείχνουν την κενοδοξία του χαρακτήρα που περιγράφεται στο κείμενο;
2. α. Ποια στάση τηρεί απέναντι σε όσα έχει στην κατοχή του ο κενόδοξος χαρακτήρας του Θεόφραστου και ποια ο κυνηγός του Δίωνα;
 - β. Ποιος από τους δύο έχει ορθότερη αίσθηση της πραγματικότητας; Δικαιολογούμε την απάντησή μας.
3. Ποιες συμπεριφορές σήμερα θα χαρακτήριζαν έναν άνθρωπο κενόδοξο; Αναφέρουμε τρία παραδείγματα.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τρία πράγματα που μάθαμε σε αυτήν την ενότητα για τη ζωή στην ύπαιθρο τα αρχαία χρόνια.

Αναζητούμε στο Λεξικό της κ.ε. τη διαφορά στη σημασία των ρημάτων εξαίρω και εξαιρώ και σχηματίζουμε μία πρόταση ή φράση από το καθένα.

Τι θυμηθήκαμε σε αυτήν την ενότητα

Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Ρήμα	Πρόσωπο που ενεργεί	Ενέργεια, πάθος, κατάσταση	Αποτέλεσμα ενέργειας	Επίδετο
πράττω				
γράφω				
ποιῶ				

Συμπληρώνουμε τα κενά των ακόλουθων προτάσεων:

- Η α΄ κλίση ουσιαστικών περιλαμβάνει που λήγουν σε και σε και που λήγουν σε και σε
- Η β΄ κλίση ουσιαστικών περιλαμβάνει και που λήγουν σε και ουδέτερα που λήγουν σε
- Τα δευτερόκλιτα επίδετα διακρίνονται:
 - α) σε που έχουν τρεις καταλήξεις, μία για κάθε γένος, και λήγουν τα αρσενικά σε, τα δηλυκά σε ή σε και τα ουδέτερα σε
 - και
 - β) σε που έχουν δύο καταλήξεις, μία κοινή για τα αρσενικά και τα δηλυκά, σε και μία για τα ουδέτερα σε
- Απαρέμφατο και μετοχή έχουν οι εξής χρόνοι: Ο, ο, ο και ο
- Το απαρέμφατο, όταν έχει άρθρο, ονομάζεται ενώ, όταν δεν έχει, ονομάζεται
- Το απαρέμφατο που μεταφράζεται με το ονομάζεται και αυτό που μεταφράζεται με το ονομάζεται

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο ή το κατηγορούμενο.

- α. Μάχαιραν πᾶς κέκτηται.
- β. Ὑμεῖς τὸ ἀργύριον κατορύττετε.
- γ. Αἴγες ὀκτῶ εἰσὶ θήλειαι.
- δ. Οἱ παῖδες βοηθήσουσιν ὑμῖν.
- ε. Καὶ γυναῖκές εἰσι καὶ τέκνα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Πρόσκληση σε συμπόσιο στην αρχαία Αθήνα

Τα πάθη του πλούτου

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Μια αρχαιοελληνική αντίληψη για τον πλούτο
- Η «οικογένεια» του ἔχω και... φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή επιθέτων από ρήματα
- Η οριστική ενεστώτα και μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής
- Η οριστική μέλλοντα του ρήματος εἰμι
- Το απαρέμφατο και η μετοχή ενεστώτα και μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής
- Το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο **Ξενοφών** (431/430 π.Χ.-355/354 π.Χ.) γεννήθηκε στην Αθήνα και ήταν φίλος και μαθητής του Σωκράτη. Υπήρξε στρατιωτικός και συγχρόνως ιστορικός, φιλόσοφος και συγγραφέας έργων ποικίλου περιεχομένου, φιλοσοφικών, απομνημονευμάτων, οικονομικών κ.ά.. Το ακόλουθο απόσπασμα προέρχεται από το έργο του *Συμπόσιο* στο οποίο ο Σωκράτης με μια παρέα φίλων συζητούν για διάφορα θέματα, όπως είναι η ομορφιά, η επιθυμία, η σοφία, η αρετή και εν προκειμένω, ο πλούτος. Το έργο έχει διαλογική μορφή.

Σωκράτης και Ξενοφών,
Ραφαήλ (λεπτομέρεια)

Τα πάθη του πλούτου

Ἄλλ' ἄγε δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, σὺ αὖ λέγε ἡμῖν, ὦ Ἀντίσθενες, πῶς οὕτω βραχέα ἔχων μέγα φρονεῖς ἐπὶ πλούτῳ. Ὅτι νομίζω, ὦ ἄνδρες, τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν ἔχειν ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅρῳ γὰρ πολλοὺς μὲν ιδιώτας, οἱ πάνυ πολλὰ ἔχοντες χρήματα οὕτω πένεσθαι ἡγοῦνται ὥστε πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύονται, ἐφ' ᾧ πλείω κτήσονται, οἶδα δὲ καὶ ἀδελφούς, οἱ τὰ ἴσα λαχόντες ὁ μὲν αὐτῶν τάρκουντα ἔχει καὶ περιττεύοντα τῆς δαπάνης, ὁ δὲ τοῦ παντὸς ἐνδεΐται· αἰσθάνομαι δὲ καὶ τυράννους τινάς, οἱ οὕτω πεινῶσι χρημάτων ὥστε ποιοῦσι πολὺ δεινότερα τῶν ἀπορωτάτων·

Ξενοφώντος, *Συμπόσιον*, 2, 4, 34-36

Αντισθένης

Σωκράτης

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἄγε δὴ εμπρός λοιπόν, ἔλα λοιπόν

αὐ̃ (επίρρ.) πάλι, ξανά

οὕτω βραχέα (επίδ. βραχύς, -εῖα, -ύ σύντομος, λίγος, μικρός) τόσο λίγα

μέγα φρονεῖς ἐπὶ πλούτῳ

υπερηφανεύεσαι για πλούτο

(πβ. ν.ε. φρόνημα, φρόνιμος)

ιδιώτας απλούς πολίτες

πάνυ (επίρρ.) πολύ, υπερβολικά

οὕτω πένεσθαι ἡγοῦνται (του ρ. πένομαι εἶμαι φτωχός) νομίζουν ότι είναι τόσο φτωχοί

ὁ πόνος ο κόπος, ο μόχθος, η ταλαιπωρία

(πβ. ν.ε. πονηρός, άπονος, πόνημα)

ὑποδύονται υπομένουν, αναλαμβάνουν

(πβ. ν.ε. υπόδημα, υποδηματοποιία)

ἐφ' ᾧ με τον όρο, με την προϋπόθεση

τὰ ἴσα λαχόντες (μτχ. αορ. β' του

ρ. λαγχάνω πετυχαίνω με κλήρο)

αν και κληρονόμησαν ἴσα μερίδια

τάρκοῦντα (μτχ. ενεστ. του ρ. ἀρκῶ)

όσα αρκούν (πβ. ν.ε. αρκετός, επάρκεια)

περιττεύοντα τῆς δαπάνης (μτχ. ενεστ.

του ρ. περιττεύω πλεονάζω, περισσεύω)

περισσεύουν από τα έξοδα

(πβ. περιττός, περίσσευμα)

ἐνδεῖται τοῦ παντός (του ρ. ἐνδέομαι

στερούμαι) στερείται τα πάντα

πεινώσι χρημάτων έχουν μεγάλη επιθυμία για χρήματα

(πβ. ν.ε. χρηματιστήριο, χρηματικός)

τῶν ἀπορωτάτων από τους τελείως

φτωχούς

Λεξιθῆρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Συμπόσιον: Ήταν ο αγαπημένος τρόπος διασκέδασης των αρχαίων Ελλήνων. Επρόκειτο για συναδρσίσεις φίλων με σκοπό να πιουν και να διασκεδάσουν. Αυτό δηλώνει και η ετυμολογία της λέξης, σύν+πόσις (=συνάδρσιση ανθρώπων για να πιουν). Ο αριθμός των συμμετεχόντων δεν ξεπερνούσε τους δώδεκα. Η συγκέντρωση γινόταν στον ανδρωνίτη του σπιτιού (χώρος όπου περνούσαν τη μέρα τους οι άνδρες του σπιτιού) και οι συμμετέχοντες κάθονταν ανά δύο στους καναπέδες της εποχής χωρίς πλάτη, τα ανάκλιντρα, μισοξαπλωμένοι και στηρίζονταν στον αγκώνα του ενός χεριού. Με το ελεύθερο χέρι έπιναν και έτρωγαν τα εδέσματα που προσφέρονταν.

Τα ποτά και τα φαγητά: Το ποτό ήταν το κρασί το οποίο ήταν νερωμένο (σε αναλογία ενός μέρους κρασιού και δύο ή τριών μερών νερού) επειδή ήθελαν να πίνουν χωρίς να μεθούν, γιατί θεωρούσαν τη μέθη αναξιοπρεπή. Το ανακάτεμα γινόταν σε ένα ειδικό σκεύος, τον κρατήρα (από το ρ. κεράννυμι-ανακατεύω). Το φαγητό περιελάμβανε ξηρούς καρπούς και γλυκά με μέλι, δηλαδή επιδόρπια.

Η διασκέδαση: Ελεύθερες γυναίκες δε συμμετείχαν ποτέ, παρά μόνο αυλητρίδες που έπαιζαν μουσική και χορεύτριες οι οποίες κατά κανόνα ήταν δούλες. Έπαιζαν επίσης και διάφορα παιχνίδια με διασημότερο τον κότταβο, ένα παιχνίδι δεξιοτεχνίας.

Οι πνευματικές αναζητήσεις: Στα συμπόσια συζητούνταν και θέματα φιλοσοφικού, πολιτικού, κοινωνικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Γι' αυτό αρκετοί συγγραφείς επέλεξαν ως σκηνικό για το έργο τους ένα συμπόσιο, για παράδειγμα το Συμπόσιο του Πλάτωνα, το Συμπόσιο του Ξενοφώντα, Των επτά σοφών συμπόσιον του Πλουτάρχου και Οι δειπνοσοφιστές του Αθήναιου.

Σωκράτης: Ο Σωκράτης (470-399 π.Χ.) ήταν από τους σημαντικότερους Έλληνες φιλοσόφους, θεμελιωτής της δυτικής φιλοσοφίας.

Αντισθένης: Φιλόσοφος, ιδρυτής της Σχολής των Κυνικών. Βασική θέση του ήταν ότι η ζωή των ανθρώπων πρέπει να είναι λιτή, μακριά από πλούτη, απολαύσεις, εξουσία ή δόξα.

Προτομή του Αντισθένη, Βρετανικό Μουσείο

Το συμπόσιο του Πλάτωνα, Άνσελμ Φόιερμπαχ

Διόνυσος και Πλούτος, Βρετανικό Μουσείο (370 π.Χ.)

Πλάτων και Σωκράτης

Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το ζήτημα που απασχολεί τους συνομιλητές στο παραπάνω απόσπασμα;
2. Τι προκαλεί εντύπωση στον Σωκράτη σε ό,τι αφορά στη συμπεριφορά του Αντισθένης;
3. Χαρακτηρίζουμε τις παρακάτω προτάσεις με τις επιλογές Σωστό ή Λάθος, σύμφωνα με το περιεχόμενο του κειμένου:
 - α. Ο πλούτος και η φτώχεια δε βρίσκονται στα σπίτια των ανθρώπων, αλλά στις ψυχές τους.
 - β. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι ευχαριστημένοι, όταν έχουν πολλά χρήματα.
 - γ. Οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να υποστούν οτιδήποτε, προκειμένου να αποκτήσουν χρήματα.
 - δ. Αδέλφια που κληρονομούν ίσα μερίδια περιουσίας ενδέχεται να έχουν εντελώς διαφορετική αντίληψη για τον πλούτο τους.
 - ε. Οι τύραννοι έχουν ικανοποιήσει την επιθυμία τους για χρήματα και δεν επιχειρούν να αποκτήσουν περισσότερα.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του ρ. ἔχω

Στο κείμενο συναντήσαμε τους τύπους ἔχων, ἔχειν, ἔχοντες, ἔχει.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

ἔχω ἔχω, κατέχω, διαθέτω, κρατώ, εξουσιάζω

ἔχινος θαλασσινό αγκαθωτό οστρακοειδές

σχολή ανάπαυση, αργία, σπουδαία μελέτη, τόπος διδασκαλίας

σχολάζω αναπαύομαι

μέτοχος αυτός που συμμετέχει σε κάτι

πολιούχος αυτός που προστατεύει μια πόλη, ο υπερασπιστής, κυρίως κάποια θεότητα

έχω ἔχω, κατέχω, διαθέτω

αχινός θαλασσινό αγκαθωτό οστρακοειδές

σχολή τμήμα ανώτερου ή ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος

σχ(κ)όλη η αργία

σχολάω ολοκληρώνω το ωράριο της καθημερινής εργασίας

μέτοχος συνιδιοκτήτης επιχείρησης

πολιούχος ο άγιος, προστάτης μιας πόλης

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

εκεχειρία προσωρινή κατάπαυση εχθροπραξιών κατόπιν αμοιβαίας συμφωνίας μεταξύ των εμπολέμων, (μτφ.) πρόσκαιρη διακοπή διένεξης ή διαμάχης

εχέμυδος έμπιστος, αυτός που κρατά μυστικό

συνεκτικός αυτός που συγκρατεί, συνδέει, εξασφαλίζει τη συνοχή

σχέδιο σκοπός, στόχος, περίγραμμα, διακοσμητική ή καλλιτεχνική σύνθεση

ευεξία καλή κατάσταση υγείας

καχεξία κακή σωματική κατάσταση
ανάσχεση παρεμπόδιση, περιορισμός, σταμάτημα

μετοχή τίτλος που παρέχει στον κάτοχο της συμμετοχή στα κέρδη και στη διοίκηση επιχείρησης, τύπος του ρήματος

κατάσχεση δέσμευση περιουσιακού στοιχείου ενός οφειλέτη που αδυνατεί να πληρώσει το χρέος του

αποχή άρνηση συμμετοχής σε διαδικασία, μη προσέλευση

Ασκήσεις

1. α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
- β. Αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις με πιο απλές ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό ή στο λεξικό της ν.ε..
- γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στην κοινωνική ζωή

- α. Κατά την εορτή του πολιούχου αγίου τα σχολεία της πόλης παραμένουν κλειστά.
- β. Κάθε έντιμος άνθρωπος νιώθει την ανάγκη να είναι και εχέμυδος.
- γ. Συνεκτικοί δεσμοί ενός έθνους είναι η γλώσσα, η θρησκεία, η παράδοση, η ιστορία.
- δ. Συχνά τα σχέδια των ανθρώπων ανατρέπονται.

Στην οικονομία

- α. Η ανάσχεση της ανόδου στις τιμές των αγαθών είναι διαρκές αίτημα των καταναλωτών.
- β. Η αξία των μετοχών αυξομειώνεται με βάση τις εγχώριες και διεθνείς οικονομικές συνθήκες.
- γ. Το συμβούλιο των μετόχων αποφάσισε τον διορισμό νέου γενικού διευθυντή της εταιρείας.

Σχετικά με νόμους και κανόνες

- α. Οι αντίπαλοι στρατοί υπέγραψαν εκεχειρία, προκειμένου να δοθεί ανθρωπιστική βοήθεια στους αμάχους.
- β. Η αποχή βουλευτών από ψηφοφορίες της Βουλής είναι επιτρεπτή, σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας της.
- γ. Η κατάσχεση είναι μια δυσάρεστη εξέλιξη για τους ανθρώπους που αδυνατούν να αποπληρώσουν τα χρέη τους.

Φίλοι από τα παλιά

2. Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α του παρακάτω πίνακα με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της κ.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Τα εν οίκω μη εν δήμω.	α. Για πολλούς η αλήθεια είναι αποτέλεσμα της υποκειμενικής κρίσης των ανθρώπων.
2. Εν οίδα, ότι ουδέν οίδα.	β. Η υλοποίηση των σχεδίων απαιτεί τις περισσότερες φορές χρήματα.
3. Δει δη χρημάτων.	γ. Αν θες να καταλάβεις την ψυχή ενός ανθρώπου, κοίταξε τη μορφή του.
4. Τα αγαθά κόποις κτώνται.	δ. Τα οικογενειακά ζητήματα δεν πρέπει να συζητούνται έξω από την οικογένεια.
5. Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος.	ε. Για να γνωρίσεις την αλήθεια για τον κόσμο, πρέπει να συνειδητοποιήσεις την άγνοιά σου.
6. Οία η μορφή, τοιάδε και η ψυχή.	στ. Δεν μπορείς να περιμένεις την επιτυχία χωρίς σκληρή προσπάθεια.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ορισμένα επίθετα της α.ε. παράγονται από ρήματα.

① ➔ Ρηματικά επίθετα σε **-τός** και **-τέος** (δευτερόκλιτα τρικατάληκτα)

Ρηματικά επίθετα σε -τός

Δηλώνουν εκείνον που αξίζει ή μπορεί να πάθει αυτό που φανερώνει το ρήμα.

Επίθετο: **διδασκ-τός, -τή, -όν** αυτός που μπορεί να διδαχθεί

Ρήμα: **διδάσκω**

Ρηματικά επίθετα σε -τέος

Δηλώνουν εκείνον που πρέπει να πάθει αυτό που φανερώνει το ρήμα.

Επίθετο: **διδασκ-τέος, -τέα, -τέον** αυτός που πρέπει να διδαχθεί

Ρήμα: **διδάσκω**

② ➔ Επίθετα που δηλώνουν ό,τι η μετοχή ενεστώτα (**-ων, -ουσα, -ον**) ή παρακειμένης (**-ώς, -υῖα, -ός**) του αντίστοιχου ρήματος με τις ακόλουθες παραγωγικές **καταλήξεις**:

-άς (-άδος) επίθετο: φυγάς, (φυγάδος), **ρήμα**: φεύγω (από το θέμα φυγ-), **-ής (-οῦς) επίθετο**: ψευδής **ρήμα**: ψεύδομαι, **-ός επίθετο**: κυφός, **ρήμα**: κύπτω, **-νός επίθετο**: σεμνός **ρήμα**: σέβομαι, **-ανός επίθετο**: στεγανός **ρήμα**: στέγω, **-ρός επίθετο**: λαμπρός **ρήμα**: λάμπω, **-ερός επίθετο**: φανερός **ρήμα**: φαίνομαι

③ ➔ Επίθετα που δηλώνουν ικανότητα, κλίση, επιδεξιότητα σ' αυτό που φανερώνει το αντίστοιχο ρήμα με **καταλήξεις**:

-ικός επίθετο: αρχικός, **ρήμα**: ἄρχω, ἄρχομαι, **-τικός επίθετο**: ἀμυντικός **ρήμα**: ἀμύνω, **-μος επίθετο**: μάχιμος, **ρήμα**: μάχομαι, **-τήριος επίθετο**: σωτήριος **ρήμα**: σώζω, **-μων (-μονος) επίθετο**: ἐλεήμων **ρήμα**: ἐλεῶ

Ασκήσεις

1. Αντιστοιχίζουμε τα ρήματα της στήλης Α με τα παράγωγα επίθετα της στήλης Β:

Στήλη Α	Στήλη Β
α. λέγω	i. αγωνιστικός
β. εὐδαιμονῶ	ii. φευκτός
γ. εὐχομαι	iii. ἀμαθής
δ. δύναμαι	iv. λυτήριος
ε. ἀγωνίζομαι	v. ἀγώγιμος
στ. ἄγω	vi. λοιπός
ζ. λύω	vii. λεκτικός
η. λείπω	viii. εὐδαίμων
θ. μανθάνω	ix. εὐκτέος
ι. φεύγω	x. δυνατός

2. Συμπληρώνουμε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τα επίθετα που προτείνονται: ἐλεήμων, ἐπιφανής, πολυμαθής, φυγᾶς, νοητός, φιλομαθής.

- Χαῖρε, ἀκτίς Ἡλίου. (Χαιρετισμοί της Θεοτόκου)
 - Ἄνδρῶν πᾶσα γῆ τάφος. (Θουκυδίδη, Περικλέους «Ἐπιτάφιος»)
 - Ἐάν ἦς , ἔσει (Ἰσοκράτης, Πρὸς Δημόνικον, 18)
 - Τοὺς Λακεδαιμόνιοι ἐκέλευον κατελθεῖν.
 - Θεός , ἄνθρωποι δέ κακίας πλήρεις.
- Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤΙ Οριστική Ενεστώτα των βαρύτονων ρημάτων στη μ.φ.

- Έχει καταλήξεις που μοιάζουν με τις καταλήξεις του ίδιου χρόνου στη ν.ε..
- Στις προτάσεις που ακολουθούν ποιοι τύποι ρημάτων είναι ίδιοι και στη ν.ε.; Ποιοι έχουν διαφορές;

Συμβουλευομαί σοι τί χρή ποιεῖν.

Σύ γράφει/ῆ πρόσοδον πρὸς τὴν βουλήν.

Παῖς λούεται ἐν τῷ ποταμῶ.

Πάντα ταῦτα ἐκ νεότητος ἡμεῖς φυλαττόμεθα.

Ἵμεῖς πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις.

Τοῦ ὕδατος κωλύονται οἱ πολέμοι πιεῖν.

Διαπιστώνουμε ότι στην οριστική ενεστώτα διαφέρουν στην κατάληξη το και το πρόσωπο.

Αλλάζοντας τις καταλήξεις μόνο στους συγκεκριμένους τύπους γνωρίζουμε την κλίση της οριστικής του ενεστώτα της μ.φ..

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

ΣΤ2

Οριστική Μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων στη μ.φ.

Μεταφέρουμε τα ρήματα των παραπάνω προτάσεων στον μέλλοντα, εφαρμόζοντας τον κανόνα ως προς τον χρονικό χαρακτήρα (-σ, -ξ, -ψ) που ισχύει στην ε.φ..

συμβουλεύ-ομαι, γράφ-ει/η, λού-εται, φυλαττ-όμεθα, πείθ-εσθε, κωλύ-ονται
Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

ΣΤ3

Οριστική Μέλλοντα του ρήματος εἶμι (ἔσομαι: θα είμαι)

Στις προτάσεις που ακολουθούν, εντοπίζουμε τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις.

		Οριστική Μέλλοντα	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Ἐγὼ ἔσομαι τῶν νόμων φύλαξ πιστός.	α' πρόσ.		
Σὺ ἔσῃ/ἔσει νομοδότης χρηστός.	β' πρόσ.		
Πολὺς ἔσται ὁ μισθὸς τῶν ἀγαθῶν ἐν οὐρανοῖς.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
Πάντες ἡμεῖς εὐδαίμονες ἐσόμεθα τοὺς πολεμίους νικήσαντες.	α' πρόσ.		
Ἑμεῖς ἀγαθοὶ πολῖται ἔσεσθε τοὺς νόμους φυλαττόμενοι.	β' πρόσ.		
Καὶ οἱ ἔσχατοι ἔσονται πρῶτοι.	γ' πρόσ.		

Το γ' ενικό πρόσωπο σχηματίζεται με αποκοπή του δεματικού φωνήεντος -ε-, ἔσται ἀντὶ ἔσεται.

ΣΤ4**Απαρέμφατο Ενεστώτα και Μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων στη μ.φ.**

Το απαρέμφατο του ενεστώτα και του μέλλοντα σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης **-εσθαι** στο θέμα κάθε χρόνου.

Ρήμα	Απαρέμφατο Ενεστώτα	Απαρέμφατο Μέλλοντα
κωλύομαι	κωλύ-εσθαι	κωλύσ-εσθαι
γράφομαι	γράφ-εσθαι	γράψ-εσθαι
πράττομαι	πράττ-εσθαι	πράξ-εσθαι
πείδομαι	πείδ-εσθαι	πείσ-εσθαι

ΣΤ5**Μετοχή Ενεστώτα και Μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων στη μ.φ.**

Η μετοχή του ενεστώτα και του μέλλοντα σχηματίζεται με την προσθήκη των καταλήξεων **-όμενος, -ομένη, -όμενον** στο θέμα κάθε χρόνου:

Ρήμα	Μετοχή Ενεστώτα	Μετοχή Μέλλοντα
κωλύομαι	κωλυ-όμενος, -ομένη, -όμενον	κωλυσ-όμενος, -ομένη, -όμενον
γράφομαι	γραφ-όμενος, -ομένη, -όμενον	γραψ-όμενος, -ομένη, -όμενον
πράττομαι	πραττ-όμενος, -ομένη, -όμενον	πραξ-όμενος, -ομένη, -όμενον
πείδομαι	πειδ-όμενος, -ομένη, -όμενον	πεισ-όμενος, -ομένη, -όμενον

Ασκήσεις

- Από τα ρήματα του κειμένου: ύποδύονται, κτήσονται, αισθάνομαι ποια ανήκουν στον ενεστώτα και ποια στον μέλλοντα της μ.φ.;
- Γράφουμε τα υπόλοιπα πρόσωπα των ρημάτων στον χρόνο που βρίσκονται.
- Συμπληρώνουμε τα κενά των ακόλουθων πινάκων με τον κατάλληλο τύπο:

Ενεστώτας	Μέλλοντας
παύη	
	λούσεται
	κρούσονται
τρέπεσθε	
ψευδόμεθα	
	ταξόμεθα

α' εν.	β' εν.	γ' εν.	α' πλ.	β' πλ.	γ' πλ.
γεύσομαι					
	κρύψη				
				βλάπτεσθε	
					ταράττονται

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Το αντικείμενο είναι ένας όρος της πρότασης που δηλώνει πρόσωπο, ζώο ή πράγμα στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του ρήματος που εκτελείται από το υποκείμενο.

Ορισμένα ρήματα δέχονται ένα μόνο αντικείμενο σε πλάγια πτώση ➡ **μονόπτωτα**

π.χ. Θορύβου ήκουσε.

Άλλα ρήματα δέχονται δύο αντικείμενα ➡ **δίπτωτα**

π.χ. Τῷ δ' Ἀπόλλωνι θυσίαν μεγαλοπρεπῆ παρεσκεύασε ὁ Δίωv.

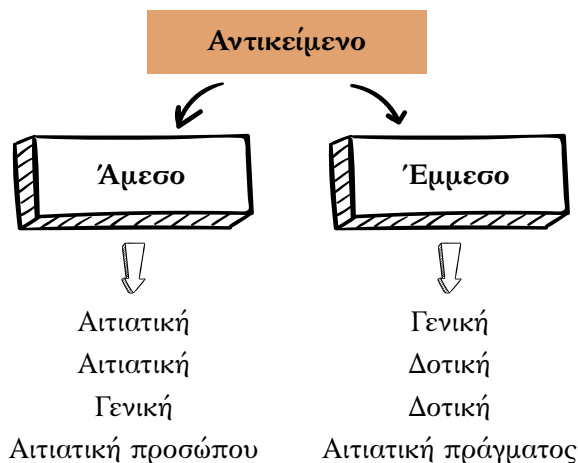
Τα αντικείμενα αυτά ονομάζονται **άμεσο** και **έμμεσο**, όπως στη ν.ε..

π.χ. Τον επόμενο μήνα θα αγοράσω αυτοκίνητο. ➡ **μονόπτωτο**

Μου χάρισε ένα παλιό ποδήλατο ο αδελφός μου. ➡ **δίπτωτο**

Ο αθλητισμός διδάσκει τα παιδιά την ευγενή άμιλλα. ➡ **δίπτωτο**

Το **άμεσο** και το **έμμεσο** αντικείμενο εκφέρονται με διαφορετικές πλάγιες πτώσεις, από τις οποίες άλλη δηλώνει το πρόσωπο και άλλη το πράγμα.

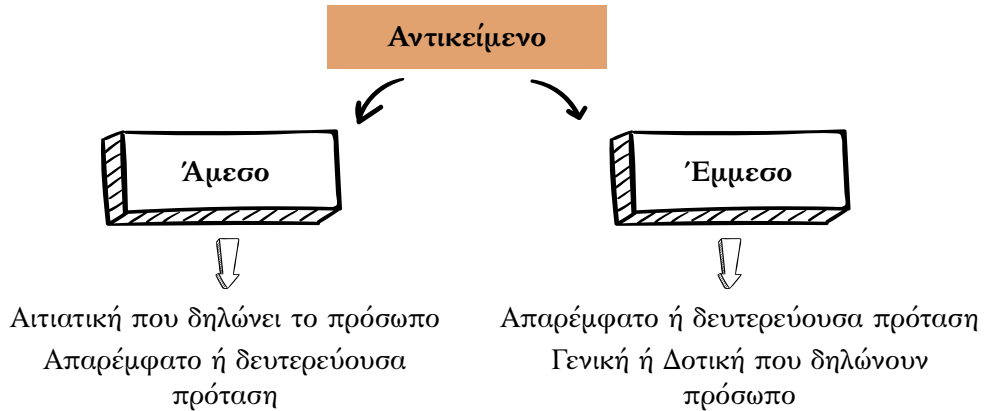
Με βάση τις γνώσεις μας από τη ν.ε. αναγνωρίζουμε τα αντικείμενα στις ακόλουθες προτάσεις της α.ε.

	Πτώση/πτώσεις	Ρήμα (μονόπτωτο/δίπτωτο)
Ἄμαρτíαι γονέων παιδεύουσι τέκνα.		
Πέρσαι δίδωσι Ἀθηναίοις χρήματα.		
Κορίνθιοι μετεῖχον τοῦ πολέμου Λακεδαιμονίοις.		
Ἄγαθοὶ γονεῖς διδάσκουσι τοὺς παῖδας τὴν ἀρετὴν.		
Ἐπλήρωσαν τὰς ὑδρίας ὕδατος.		

Παρατήρηση

Εκτός από πλάγιες πτώσεις, στη δέση άμεσου ή έμμεσου αντικείμενου είναι δυνατόν να υπάρχει ένα απαρέμφατο ή μία δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση.

π.χ. Νομίζω τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τὸν πλοῦτον ἔχειν ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς.
Σὺ αὖ λέγε ἡμῖν πῶς οὕτω βραχέα ἔχων μέγα φρονεῖς ἐπὶ πλούτῳ.

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Άσκηση

Διακρίνουμε στις ακόλουθες προτάσεις το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο:

- α. Τὸ μὲν γὰρ φιλοσοφεῖν τὰς ὁδοὺς σοι δείξει.
- β. Καὶ νῦν ἔτι (ἐκεῖνοι) παραδεδώκασι τὸ δίκαιον ἡμῖν.
- γ. Εὐριπίδης ταῦτα τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαίδευε.
- δ. Δίδου παρρησίαν τοῖς εὖ φρονοῦσιν.
- ε. Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην.
- στ. Ἐν τῷ πολέμῳ ὁ σίδηρος ἀνισοῖ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς.
- ζ. Ἔπαυσαν τὸν Τιμόλαον τῆς στρατηγίας.
- η. Καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς τὰ αὐτὰ ἔφρασε.
- θ. Διογείτων τὴν θυγατέρα ἔκρυπτε τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός.
- ι. Οἱ Ἥλαιοι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκώλυον τοῦ ἀγῶνος.

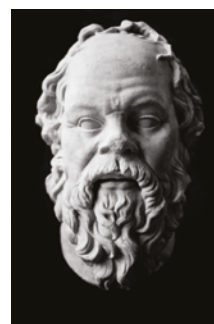

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Ο Σωκράτης κατηγορήθηκε από τρεις συμπολίτες του για αδικήματα που δεν είχε διαπράξει και αναγκάστηκε να απολογηθεί στο αθηναϊκό δικαστήριο της Ηλιαίας. Την απολογία του διασώζει ο φίλος του και μαθητής του, Πλάτωνας, στο ομώνυμο έργο του *Άπολογία Σωκράτους*. Στο ακόλουθο απόσπασμα ο Σωκράτης εξηγεί στους δικαστές ότι η συμπεριφορά του δεν ήταν άλλη από αυτήν που ο θεός όρισε γι' αυτόν.

Προτομή του Σωκράτη,
Μουσείο Λούβρου

Τα χρήματα και η αρετή

Ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ θεός, εὖ ἴστε, καὶ ἐγὼ οἶμαι οὐδέν πω ὑμῖν μείζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωμάτων ἐπιμελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω σφόδρα ὡς τῆς ψυχῆς ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται, λέγων ὅτι "Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἴδια καὶ δημοσία".

Πλάτωνος, *Άπολογία Σωκράτους*, 30a-30b

Γλωσσικά σχόλια

εὖ ἴστε το ξέρετε καλά

πω μέχρι τώρα

ὑμῖν γενέσθαι έγινε σε σας

ἢ τὴν ἐμὴν παρά τη δική μου

περιέρχομαι γυρίζω εδώ και εκεί, τριγυρνάω

ἐπιμελεῖσθαι να φροντίζετε

οὕτω τόσο

σφόδρα δυνατά, υπερβολικά, πάρα πολύ

ὡς τῆς ψυχῆς ὅπως την ψυχή

ὅπως για να

ἴδια καὶ δημοσία στην ιδιωτική και δημόσια ζωή

Πλάτων

Ερωτήσεις

1. Πώς αξιολογεί την υπηρεσία του προς την πόλη ο Σωκράτης;
2. Ποια είναι η συμβουλή που δίνει ο Σωκράτης στους νεότερους και μεγαλύτερους συμπολίτες του;
3. Συγκρίνουμε το κείμενο της ενότητας με το παράλληλο κείμενο ως προς την αντίληψη που εκφράζεται για το χρήμα.
4. Συνεργαζόμαστε με τον/τη διπλανό/ή μας και συνθέτουμε μία παράγραφο (60-70 λέξεις) με θέμα την απήχηση που μπορεί να έχει σήμερα η αρχαιοελληνική αντίληψη για το χρήμα.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τρία πράγματα που μάθαμε για τα συμπόσια των αρχαίων Ελλήνων.

Στις προτάσεις που ακολουθούν, εντοπίζουμε τα επίθετα που παράγονται από ρήματα και δηλώνουμε το ρήμα από το οποίο προέρχονται:

- i. Τὰ ψευδῆ οὐκ εἰσὶ ἀνεκτὰ τοῖς θεοῖς.
- ii. Ζητητέον τὸ ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις.
- iii. Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος.
- iv. Οὐδεὶς ἀβλαβῆς ἐν τοῖς πολέμοις.
- v. Ὀφέλιμοι οἱ τῶν φιλοσόφων λόγοι εἰσὶ.
- vi. Καιροὶ οὐ μενετοί.

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις που ακολουθούν, με μια από τις προτεινόμενες λέξεις της «οικογένειας» του ρ. ἔχω:

- i. Οι τράπεζες προχώρησαν σε της ακίνητης περιουσίας πολλῶν δανειοληπτῶν. (ανάσχεση, κατάσχεση, σχέση)
- ii. Η των ψηφοφόρων από τις εκλογές αυξάνεται συνεχῶς τα τελευταία χρόνια. (μετοχή, αποχή, ενοχή)
- iii. Οι της επιχείρησης αποφάσισαν αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου. (πάροχοι, μέτοχοι, εχέμυδοι)
- iv. Οι γιορτές προς τιμὴν του αγίου της πόλης μας ήταν λαμπρές. (πολιούχου, ραβδούχου, συνταξιούχου)
- v. Οι εμπόλεμοι συναποφάσισαν, προκειμένου να δοθεί ανθρωπιστική βοήθεια στους αμάχους. (καχεξία, ευεξία, εκεχειρία)

Συμπληρώνουμε τον ακόλουθο πίνακα με τις κατάλληλες καταλήξεις της μ.φ. στην οριστική του ενεστώτα και του μέλλοντα και τα αντίστοιχα απαρέμφατα και μετοχές.

Ενεστ.	Μέλλ.	Απρ. ενεστώτα	Μτχ. ενεστώτα	Απρ. μέλλοντα	Μτχ. μέλλοντα
τοξεύεται					
					ἐσόμενος
		διώκεσθαι			
			θεραπευόμενος		
				κρύψεσθαι	
	λύση, -ει				

Στις προτάσεις που ακολουθούν διακρίνουμε το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο.

- i. Οὐ μετέσχον τῶν ἱερῶν ὑμῖν.
- ii. Οὗτοι ἐνέδυσαν ἡμᾶς στολὴν λαμπράν.
- iii. Ἦλευθέρωσαν τούτους δουλείας δεινῆς.
- iv. Ὁ κῆρυξ ἀγγέλλει τοῖς Θηβαίοις τάδε.
- v. Μὴ μοι φθονήσης ταύτης τῆς ὑπηρεσίας.
- vi. Ὁ πατὴρ κατέλιπεν ἡμῖν πολλὰς οἰκίας.
- vii. Οὗτοι διδάσκουσιν τοὺς νεανίας δικαιοσύνην.
- viii. Παρακελεύοντο τοῖς πολίταις τὸ τεῖχος ἐπισκευάζειν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...με τους ισχυρούς

Η αυδαιρεσία της εξουσίας προκαλεί αντιδράσεις

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Οι αντιδράσεις που προκαλεί η σκληρότητα της εξουσίας
- Η «οικογένεια» του ήγοῦμαι και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή επιδέτων από επιρρήματα στην α.ε.
- Η οριστική παρατατικού και αορίστου, το απαρέμφατο και η μετοχή αορίστου των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής
- Η ερωτηματική αντωνυμία τίς (αρσ. και δηλ.), τί (ουδ.)
- Η αόριστη αντωνυμία τίς (αρσ. και δηλ.), τί (ουδ.)
- Η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ και ὅστις, ἥτις, ὃ,τι

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο **Θουκυδίδης** (455-399 π.Χ.) στο έργο του *Ιστορία* κατέγραψε τα γεγονότα του Πελοποννησιακού Πολέμου (431-404 π.Χ.), δηλαδή της σύγκρουσης Αθήνας και Σπάρτης μέχρι το 411 π.Χ.. Στο έργο του έδιξε πολλά ζητήματα, ένα από τα οποία είναι το «πρόβλημα της δύναμης», δηλαδή ο τρόπος χρησιμοποίησής της από ένα κράτος, μια συμμαχία, μια πολιτική παράταξη. Το ακόλουθο απόσπασμα αφορά στη συμπεριφορά του στρατηγού της Σπάρτης, Πausanίας, προς τους Έλληνες συμάχους στον επιθετικό πόλεμο εναντίον των Περσών.

Θουκυδίδης

Ποιος θα μας φυλάξει από τους φύλακες;

Πausanίας δὲ ὁ Κλεομβρότου ἐκ Λακεδαιμόνος στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξεπέμφθη μετὰ εἴκοσι νεῶν ἀπὸ Πελοποννήσου· ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τριάκοντα ναυσὶ καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλῆθος. Καὶ ἐστράτευσαν ἐς Κύπρον καὶ αὐτῆς τὰ πολλὰ κατεστρέψαντο, καὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον Μήδων ἐχόντων, καὶ ἐξεπολιόρκησαν ἐν τῆδε τῇ ἡγεμονίᾳ. Ἦδη δὲ βιαίου ὄντος αὐτοῦ οἱ τε ἄλλοι Ἑλληνες ἤχθοντο καὶ οὐχ ἤκιστα οἱ Ἴωνες καὶ ὅσοι ἀπὸ βασιλέως νεωστὶ ἠλευθέρωντο· φοιτῶντές τε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἤξιουν αὐτοὺς ἡγεμόνας σφῶν γίνεσθαι κατὰ τὸ ξυγγενὲς καὶ Πausanίᾳ μὴ ἐπιτρέπειν, ἣν που βιάζεται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐδέξαντό τε τοὺς λόγους καὶ προσεῖχον τὴν γνώμην ὡς οὐ περιοφόμενοι τᾶλλά τε καταστησόμενοι ἢ φαίνοντο ἄριστα αὐτοῖς. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι μετεπέμποντο Πausanίαν ἀνακρῖνοντες ὧν πέρι ἐπυνθάνοντο· καὶ γὰρ ἀδικία πολλὴ κατηγορεῖτο αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀφικνουμένων, καὶ τυραννίδος μᾶλλον ἐφαίνετο μίμησις ἢ στρατηγία.

Θουκυδίδου, *Ιστορία*, 1.94.1-1.95.3

Πausanίας Κλεομβρότου

Θουκυδίδης Ολόρου

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἐξεπέμφθη (οριστ. παθ. αορ. του ρ. ἐκπέμπω) στάλθηκε

(πβ. ν.ε. πομπή, εκπομπή)

νεῶν (ἢ ναῦς πλοίο) των πλοίων

(πβ. ν.ε. ναύτης, ναυπηγείο, νεώριο)

ξυνέπλεον (οριστ. πρτ. του ρ. ξ(σ)υμπλέω, ταξιδεύω μαζί με κάποιον) έπλεαν μαζί του

πλήθος ο λαός, οι δημοκρατικοί, η πλειοψηφία

κατεστρέψαντο (οριστ. αορ. μ.φ. του ρ. καταστρέφομαι υποτάσσω) υπέταξαν

ἐξεπολιόρκησαν (οριστ. αορ. του ρ. ἐκπολιορκῶ) κυριεύσαν με πολιορκία

ἤχθοντο (οριστ. πρτ. του ρ. ἄχθομαι αγανακτώ, δυσφορώ) δυσφορούσαν (πβ. ν.ε. αχθοφόρος)

νεωστὶ (επίρρ.) πριν από λίγο καιρό, πρόσφατα

φοιτῶντες (μτχ. ενεστ. του ρ. φοιτᾶω -ῶ επισκέπτομαι συχνά κάποιον) επισκέπτονταν συχνά

(πβ. ν.ε. φοιτητής)

ἠξίουں οριστ. πρτ. του ρ. ἠξιῶ νομίζω, κρίνω πως πρέπει, έχω την αξίωση

κατὰ τὸ ξυγγενές λόγω κοινής καταγωγής

διάζεται υποτ. ενεστ. του ρ. διάζομαι χρησιμοποιού βία

(πβ. ν.ε. βιασύνη, βιαστικός)

οὐχ ἦκιστα (επίρρ. ελάχιστα) και πιο πολύ **ἐδέξαντό τε τοὺς λόγους** (οριστ. αορ. του ρ. δέχομαι) δέχτηκαν τις προτάσεις **προσεῖχον τὴν γνώμην** (οριστ. πρτ. του ρ. προσέχω) προσέχω, ενδιαφέρομαι

οὐ περιοψόμενοι (μτχ. μέλλ. του ρ. περιοράω -ῶ αδιαφορώ) (για) να μην αδιαφορήσουν

τᾶλλά τε καταστησόμενοι ἦ να ρυθμίσουν τα υπόλοιπα όπως

καταστησόμενοι (μτχ. μέλλ. του ρ. καθίσταμαι) (πβ. ν.ε. στάση, κατάσταση, κατεστημένο, το καθεστώς = ο τρόπος διακυβέρνησης, το ισχύον σύστημα)

ἦ (επίρρ.) όπως

ἦ φαίνοιτο ἄριστα αὐτοῖς (ευκτ. ενεστ. του ρ. φαίνομαι) όπως φαινόταν καλύτερα σ' αυτούς

μετεπέμποντο (οριστ. πρτ. του ρ. μεταπέμπομαι) έστελναν και καλούσαν

ἐπυνθάνοντο (οριστ. πρτ. του ρ. πυνθάνομαι) πληροφορούνταν

ἀδικία πολλή κατηγορεῖτο αὐτοῦ διατυπώνονταν για αυτόν κατηγορίες για μεγάλη αδικία

τῶν ἀφικνουμένων (μτχ. ενεστ. του ρ. ἀφικνοῦμαι) που έφταναν (πβ. ν.ε. άφιξη, ικανός, κέτης)

στρατηγία η άσκηση του αξιώματος του στρατηγού

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Πausanías ó Kleombrotou: (510-470 π.Χ.) Ήταν Σπαρτιάτης στρατηγός και αρχηγός του Ελληνικού στρατού στη μάχη των Πλαταιών (479 π.Χ.) εναντίον των Περσών, η οποία κατέληξε σε νίκη των Ελλήνων.

καὶ ἐστράτευσαν: Μετά τη νίκη στις Πλαταιές οι Έλληνες έδεσαν ως στόχο την απελευθέρωση των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας. Ως αρχηγός των ελληνικών δυνάμεων ο Pausanias κατόρθωσε να οδηγήσει σε επανάσταση τις ελληνικές πόλεις της Κύπρου εναντίον των Περσών. Στη συνέχεια κατευδύνθηκε στον Ελλήσποντο, όπου απελευθέρωσε την πόλη Βυζάντιο, το 477 π.Χ..

καὶ γὰρ ἀδικία πολλή κατηγορεῖτο αὐτοῦ: Ο Pausanias κατηγορήθηκε από τους Αθηναίους και πολλούς συμμάχους τους για αυταρχισμό και βιαιότητα στην άσκηση των καθηκόντων του ως στρατηγός των ελληνικών δυνάμεων. Κατηγορήθηκε και για προδοσία, ότι δηλαδή σκόπευε να παραδώσει την Ελλάδα στους Πέρσες με αντάλλαγμα να γίνει ηγεμόνας ολόκληρης της υποταγμένης Ελλάδας.

Βυζάντιον: Ελληνική αποικία των Μεγάρων στη συμβολή του Κεράτιου Κόλπου με τον Βόσπορο, με ιδρυτή τον Βύζαντα. Στην ίδια θέση ιδρύθηκε από τον Μέγα Κωνσταντίνο η Κωνσταντινούπολη.

Ίωνες: Αρχικά είχαν εγκατασταθεί στην Εύβοια, την Αττική και τη Β.Α. Πελοπόννησο. Αποίκισαν το μεγαλύτερο μέρος των νησιών του Αιγαίου και μέρος της μικρασιατικής ακτής του Αιγαίου με σημαντικότερες πόλεις τη Μίλητο και την Έφεσο. Είναι ένα από τα αρχαία ελληνικά φύλα.

ἀπὸ βασιλέως: Βασιλιά ονόμαζαν οι Έλληνες τον εκάστοτε Πέρση ηγεμόνα. Στο κείμενο πρόκειται για τον Ξέρξη Α΄ ο οποίος πραγματοποίησε τη δεύτερη εκστρατεία εναντίον της Ελλάδας κατά τους Περσικούς πολέμους και ηττήθηκε στη ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.) και στη μάχη των Θερμοπυλών (479 π.Χ.).

Ερωτήσεις

Διαβάσουμε με προσοχή το κείμενο. Με τη βοήθεια των αποσκευών μας, απαντάμε στις ερωτήσεις χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.

1. Ποια πορεία ακολούθησαν οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις;
2. Για ποιον λόγο αγανάκτησαν οι Έλληνες με τον Πausανία;
3. Τι ζήτησαν οι Έλληνες από τους Αθηναίους και πώς εκείνοι ανταποκρίθηκαν;
4. Πώς αντέδρασαν οι Λακεδαιμόνιοι στις κατηγορίες σε βάρος του Πausανία;

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του **ρ. ἡγοῦμαι**

Στο κείμενο συναντήσαμε τις λέξεις: ἡγεμονία και ἡγεμόνας

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

ἡγοῦμαι είμαι αρχηγός, νομίζω, θεωρώ

ἀφηγοῦμαι οδηγώ, προηγούμαι, προπορεύομαι, διηγούμαι

καθηγητής ο οδηγός, ο διδάσκαλος

ὀφηγητής ο επικεφαλής στον δρόμο, ο οδηγός, ο ηγέτης, ο διδάσκαλος

ἡγούμενος, -νη (μτχ. ενεστ.) αυτός που ηγείται, που είναι αρχηγός

ηγούμει (λόγιο) είμαι αρχηγός

αφηγούμαι λέω ή γράφω μια ιστορία, διηγούμαι

καθηγητής ο εκπαιδευτικός που διδάσκει στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση

υφηγητής μέλος του διδακτικού προσωπικού Πανεπιστημίου

ηγούμενος, -νη ο/η επικεφαλής ανδρικής/γυναικείας Μονής αντίστοιχα

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

ηγεμόνας ο ανώτατος άρχοντας συνήθως απολυταρχικού καθεστώτος, (μτφ.) αυτός που έχει κυρίαρχο, ηγετικό ρόλο σε κάποιον τομέα

ηγεμονία η πολιτική, οικονομική ή στρατιωτική κυριαρχία ενός κράτους σε άλλα, η διακυβέρνηση ενός κράτους από ηγεμόνα, (μτφ.) η κυριαρχία σε ορισμένο χώρο ή τομέα

ηγέτης ο αρχηγός, ο επικεφαλής μιας αθλητικής ομάδας, ενός κράτους, ενός κόμματος, μιας ομάδας εργασίας

ηγεσία η άσκηση εξουσίας, η αρχηγία, το πρόσωπο ή η ομάδα προσώπων που είναι επικεφαλής σε κάποιον τομέα ή χώρο δράσης

εισήγηση η πρόταση που διατυπώνεται προφορικά ή γραπτά και παρουσιάζεται προς έγκριση ή απόρριψη, η εισαγωγή ψηφίσματος ή νόμου στην οποία παρουσιάζεται ο σκοπός του, η επιστημονική ανακοίνωση σε συνέδριο

εισηγητής αυτός που καταθέτει ή διατυπώνει πρόταση, νόμο, επιστημονική ανακοίνωση

αφήγηση-διήγηση η προφορική ή γραπτή παρουσίαση μιας ιστορίας, ενός θέματος

αφήγημα-διήγημα είδος πεζού λογοτεχνικού κειμένου που περιέχει μια σύντομη συνήθως ιστορία με αρχή, μέση και τέλος

ανεκδιήγητος ο απερίγραπτος, ο απαράδεκτος, αυτός που προκαλεί γέλια, ο γελοίος

ανεξήγητος αυτός που δεν μπορεί να ερμηνευτεί, για να γίνει κατανοητός

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

1. α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
- β. Αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις με πιο απλές ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους, ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό ή στο λεξικό της ν.ε..
- γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στο σχολείο και στο πανεπιστήμιο

- α. Τα σχολικά βιβλία Λογοτεχνίας περιέχουν ποικίλα διηγήματα.
- β. Ο συγγραφέας επέλεξε τριτοπρόσωπη αφήγηση.
- γ. Οι καθηγητές έχουν διδακτικό και παιδαγωγικό ρόλο.

Στην καθημερινότητα

- α. Η ανεκδιήγητη συμπεριφορά του έχει προβληματίσει τους συνεργάτες του.
- β. Οι επανειλημμένες εισηγήσεις του προς την επιχείρηση για εισαγωγή νέων τεχνολογιών δεν εισακούστηκαν.
- γ. Οι διηγήσεις των παραμυθιών ήταν πάντοτε γοητευτικές για τα μικρά παιδιά.
- δ. Γεγονότα της καθημερινότητας μοιάζουν ανεξήγητα, όταν οι πληροφορίες δεν είναι επαρκείς.

Στην πολιτική

- α. Οι εισηγητές των νομοσχεδίων στη Βουλή ορίζονται από τον αρχηγό του κυβερνώντος κόμματος.
- β. Οι διεθνείς σχέσεις καθορίζονται διαχρονικά από την ηγεμονία κάποιας ισχυρής δύναμης.
- γ. Οι δημοκρατικοί ηγέτες οφείλουν να μη συμπεριφέρονται σαν απόλυτοι ηγεμόνες.

Φίλοι από τα παλιά

2. Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α του παρακάτω πίνακα με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Ου παντός πλιν ες Κόρινθον	α. Λίγα και καλά.
2. Ουόμεδα εις Φιλίππους	β. Είναι πάντοτε ολιγόλογος και κατορθώνει να επικεντρώνεται στην ουσία των πραγμάτων.
3. Το λακωνίζειν εστί φιλοσοφείν	γ. Η δήλωση των προπονητών των δύο ομάδων «Θα τα πούμε στο γήπεδο» χαρακτηρίστηκε αντιαθλητική.
4. Ουκ εν τω πολλώ το ευ	δ. Η επιδίωξη της αριστείας είναι για πολλούς τρόπος ζωής.
5. Αιέν αριστεύειν	ε. Ο πολυτελής τρόπος ζωής αφορά λίγους.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ορισμένα επίδετα παράγονται από επιρρήματα, κυρίως τοπικά ή χρονικά και κάποια τροπικά με τις ακόλουθες **καταλήξεις**:

-ιος επίρρημα: ὄπισθεν, **επίδετο:** ὀπίσδιος, **-ιμος επίρρημα:** ὀψέ (=αργά), **επίδετο:** ὀψιμος/ὀψιος, **-νός επίρρημα:** πέρυσι, **επίδετο:** περυσινός, **-ινός επίρρημα:** χθές, **επίδετο:** χθесινός, **-αῖος επίρρημα:** ῥάγδην (=βίαια, δυνατά), **επίδετο:** ῥαγδαῖος, **-ικός επίρρημα:** καθόλου (=γενικά), **επίδετο:** καθολικός

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε τα ακόλουθα κενά με το κατάλληλο επίδετο ή επίρρημα από τα παραπάνω.

Συμβουλευόμαστε τα *Λεξικά της α.ε. και της νε.*

- Η απαγόρευση της κυκλοφορίας τον καιρό της πανδημίας ήταν
- Η Ε.Μ.Υ. ανακοίνωσε επιδείνωση της κακοκαιρίας τις επόμενες ώρες.
- Κάποιες ποικιλίες φρούτων είναι πρώιμες και κάποιες άλλες
- Έκανε απρόσεκτα και κτύπησε το αυτοκίνητο που ακολουδούσε.
- Δεν είναι βέβαιο ότι την πολύ χαμηλή θερμοκρασία ακολουθεί χιονόπτωση.

2. Τι παρατηρούμε για τη χρήση των συγκεκριμένων λέξεων στη νε. σε σχέση με την α.ε.;

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Οριστική Παρατατικού και Αορίστου βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Ισχύουν οι ίδιες μετατροπές στην αύξηση με την ενεργητική φωνή. Διαφέρουν μόνο οι καταλήξεις.

ΣΤ1

Οριστική Παρατατικού βαρύτονων ρημάτων μ.φ.

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν, τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Οριστ. πρτ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Ἐρχόμεν τῷ λόγῳ ὧδε.	α' πρόσ.		
Ἐπὸ τῶν διδασκάλων ἐδιδάσκου.	β' πρόσ.		
Ἀλέξανδρος στρατεύμα παρεσκευάζετο.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
Ἡμεῖς οὐδέποτε ἐπαυόμεθα μαχόμενοι.	α' πρόσ.		
Ἑμεῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐδιώκεσθε.	β' πρόσ.		
Οἱ Λακεδαιμόνιοι μετεπέμποντο Πausανίαν.	γ' πρόσ.		

ΣΤ2 Οριστική Αορίστου βαρύτονων ρημάτων μ.φ.

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν, τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Οριστ. αορ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Ἐγὼ οὐδένα ἐγραψάμην ἀσεβείας.	α' πρόσ.		
Σὺ ἐν τῷ ποταμῷ ἐλούσω.	β' πρόσ.		
Λύσανδρος ἐλύσατο τοὺς αἰχμαλώτους.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
Ἡμεῖς ἐψευσάμεθα βουλόμενοι βοηθεῖν.	α' πρόσ.		
Ἑμεῖς ἐπέισασθε τοῖς ἐκείνων ῥήμασι.	β' πρόσ.		
Ἀθηναῖοι οὐκ ἐδέξαντο τὰς σπονδάς.	γ' πρόσ.		

Οι καταλήξεις του παρατατικού είναι κοινές και για τα φωνηεντόληκτα και τα συμφωνόληκτα ρήματα. Το ίδιο συμβαίνει και με τον αόριστο με τη διαφορά ότι τα φωνηεντόληκτα έχουν χρονικό χαρακτήρα σ (ἐλύσατο), ενώ τα χειλικόληκτα έχουν χαρακτήρα ψ (ἐγραψάμην), τα ουρανικόληκτα ξ (ἐδέξαντο) και τα οδοντικόληκτα σ (ἐπέισασθε).

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

Ασκήσεις

Συμπληρώνουμε τους πίνακες:

α) με φωνηεντόληκτο ρήμα

Οριστική παρατατικού του ρ. στρατεύομαι	Οριστική αορίστου του ρ. στρατεύομαι

β) με αφωνόληκτα ρήματα συμπληρώνουμε τα κενά του πίνακα στον ίδιο χρόνο

Ἐγώ	Σὺ	Οὗτος	Ἡμεῖς	Ἑμεῖς	Οὗτοι
ἐπορευόμεην					
	ἐδέξω				
		ἐπυνθάνετο			
			μετεπεμψάμεθα		
				κατεστρέψασθε	
					ἐδιδάσκοντο

ΣΤ3

Απαρέμφατο και Μετοχή Αορίστου βαρυτονων ρημάτων μ.φ.

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν, τα απαρέμφατα και τις μετοχές. Συμπληρώνουμε απαρέμφατα/μετοχές και τις καταλήξεις τους.

	Απαρέμφατο	Μετοχή	Κατάληξη
Κῦρος ὑπέσχετο τοὺς ὄρκους δέξασθαι.			
Ἔδοξεν ἡμῖν παιδεύσασθαι τοὺς νέους πρὸς θήραν.			
Ἐτελεύτησεν εὐθὺς γευσάμενος τοῦ μέλιτος ἐκείνου.			
Λουσαμένη ἢ παῖς ἱμάτιον ἐνεδύσατο.			
Τὸ θυσάμενον ἠδέως ἤσθιον (έτρωγαν).			

Παρατηρήσεις:

Η μετοχή σχηματίζεται και στα γένη σαν δευτερόκλιτο

Το απαρέμφατο και η μετοχή του αορίστου δε διατηρούν την της οριστικής.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

Στο κείμενο της ενότητας συναντήσαμε τους ρηματικούς τύπους: **μετεπέμποντο**, **κατεστρέψαντο**, **έδέξαντο**. Γράφουμε τα απαρέμφατα και τις μετοχές του αορίστου. Προσοχή στην εσωτερική αύξηση!

Ρήμα	Απαρέμφατο	Μετοχή
μετεπέμποντο		
κατεστρέψαντο		
έδέξαντο		

ΣΤ 4

Ερωτηματική αντωνυμία τίς (ποιος), Αόριστη αντωνυμία τίς (κάποιος), Αναφορικές αντωνυμίες ὅς (αυτός που, ο οποίος), ὅστις (ὅποιος)

Εντοπίζουμε πώς αποδίδονται στη ν.ε. οι υπογραμμισμένες αντωνυμίες της α.ε..

Αρχαία Ελληνικά	Νέα Ελληνικά
Εἶπέ μοι <u>τίς</u> ὅτι εἶ μετ' ἐμοῦ.	Κάποιος μου είπε ότι είσαι μαζί μου.
<u>Τίς</u> εἶπέ σοι τοῦτο;	Ποιος σου το είπε;
Οὐκ οἶσθα <u>τί</u> λέγεις.	Δεν ξέρεις τι λες.
Ἔρῳ <u>ὅ,τι</u> βούλομαι.	Θα λέω ὅ,τι θέλω.
Ὅ <u>στις</u> βούλεται ἀκολουθεῖτω μοι.	Ὅποιος θέλει ας με ακολουθήσει.
<u>Τινές</u> οὐ δύνανται.	Κάποιοι δεν μπορούν.
Ὅ οὐ θέλεις ποιεῖν σοι, μὴ τοῦτο ποιεῖ.	Μην κάνεις αυτό που δε θέλεις να σου κάνουν.
Ἄνδρεῖός ἐστι ὅς τοῖς κινδύνους ἐμμένει.	Γενναίος είναι αυτός που δεν υποχωρεῖ στους κινδύνους.

- Τοποθετούμε τις αντωνυμίες των παραπάνω προτάσεων της α.ε. στη σωστή θέση στους πίνακες 1 και 2.
- Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* και συμπληρώνουμε τους τύπους που λείπουν.

Πίνακας 1

Αριθ.	Πτώση	Ερωτηματική Αντωνυμία τίς			Αόριστη Αντωνυμία τίς		
		Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.	Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.
Ενικός	Ον.			τί			
	Γεν.	τίνος					
	Δοτ.					τινὶ	
	Αιτ.				τινὰ		
Πληθυντικός	Ον.	τίνες					τινὰ
	Γεν.					τινῶν	
	Δοτ.		τίσι(ν)				
	Αιτ.			τίνα			

Παρατηρήσεις:

Η ερωτηματική αντωνυμία **τίς** (αρσ. και δηλ.) και **τί** (ουδ.) κλίνεται και στους αριθμούς σύμφωνα με τη γ' κλίση και έχει τις ίδιες καταλήξεις για το και το γένος (τριγενής και δικατάληκτη). Δε διαθέτει πτώση.

Η **αόριστη αντωνυμία τίς** (αρσ. και δηλ.) και **τι** (ουδ.) κλίνεται όπως ακριβώς η με διαφορές στον τονισμό.

Αριθ.	Πτώση	Αναφορικές Αντωνυμίες ὅς και ὅστις					
		Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.	Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.
Ενικός	Ον.		ἧ				ὅ,τι
	Γεν.						
	Δοτ.						
	Αιτ.					ἦντινα	
Πληθυντικός	Ον.	οἷ				αἴτινες	
	Γεν.						
	Δοτ.				οὔστινας		ἄτινα
	Αιτ.			ἃ			

Παρατηρήσεις:

Η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἧ, ὃ κλίνεται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα, δηλαδή το αρσενικό και το ουδέτερο γένος σύμφωνα με τη κλίση, το θηλυκό σύμφωνα με την κλίση. Δε διαδέτει πτώση.

Η αναφορική αντωνυμία ὅστις, ἦτις, ὅ,τι σχηματίζεται από την αναφορική αντωνυμία και την αόριστη οι οποίες κλίνονται παράλληλα. Ο τόνος διατηρείται στο συνθετικό.

Αποδίδουμε τους παρακάτω τύπους των αντωνυμιών της ν.ε. με τους αντίστοιχους τύπους της α.ε., σύμφωνα με το παράδειγμα, ώστε να ολοκληρωθεί το νόημα.

1. Κάποιος	 κρούει τὴν θύραν!
2. Ποιος	 κρούει τὴν θύραν;
3. Όποιος, κάτι	 ἐθέλει εὐρεῖν , εὐρίσκει αὐτό.
4. Ποιου	 πατρὸς εἶ;
5. Του οποίου	οὔ	Ἀλέξανδρος πατὴρ Φίλιππος ἦν, μέγας καλεῖται.
6. Αυτά που	 κακὸν ἐστὶ λέγειν, ταῦτα μὴ ποίει.
7. Κάποιοι	 ἄνθρωποι τὰ ψευδῆ λέγοντες κακὸν μέγα ποιοῦσι.

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Στο Ε' βιβλίο των *Ιστοριών* του **Θουκυδίδη** περιλαμβάνεται το απόσπασμα που ακολουθεί, από τον «Διάλογο των Μηλίων». Οι Αθηναίοι επιχειρούν να αναγκάσουν τους Μηλίους να εγκαταλείψουν την ουδετερότητά τους κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο και να ενταχθούν στην Αθηναϊκή Συμμαχία εναντίον των Σπαρτιατών. Το περιστατικό συνέβη το 416 π.Χ..

Στατήρας της Μήλου
(5ος αιώνας π.Χ.)

Το δίκαιο του ισχυρού

ΑΘ. Ἡμεῖς τοίνυν οὔτε αὐτοὶ μετ' ὀνομάτων μεγάλων ἐροῦμεν, οὔδ' ὑμᾶς ἀξιοῦμεν πείθειν λέγοντας ἢ ὅτι Λακεδαιμονίων ἄποικοι ὄντες οὐ ξυνεστρατεύσατε ἢ ὡς ἡμᾶς οὐδὲν ἠδικήκατε. Τὰ δυνατὰ ἀληθῶς φρονοῦμεν διαπράσσεσθαι, ἐπιστάμενοι ὅτι τὰ δίκαια μὲν ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ λόγῳ ἀπὸ τῆς ἴσης ἰσχύος κρίνεται, τὰ δυνατὰ δὲ οἱ προύχοντες πράσσουσι καὶ οἱ ἀσθενεῖς ξυγχωροῦσιν.

Θουκυδίδου, *Ἱστορία*, 5.89.1 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τοίνυν λοιπόν

μετ' ὀνομάτων μεγάλων με μεγάλα λόγια

ἄποικοι ὄντες αν και είστε άποικοι

ἀξιοῦμεν πείθειν αξιώνουμε να μας πείδετε

ἀληθῶς φρονοῦμεν αληθινά πιστεύουμε

διαπράσσεσθαι ότι επιτυγχάνονται

ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ λόγῳ στις ανθρώπινες σχέσεις, κατά την κρίση των ανθρώπων

οἱ προύχοντες οι ισχυροί

ξυγχωροῦσιν υποχωρούν

Ερωτήσεις

1. Διαβάζουμε το παράλληλο κείμενο και απαντάμε στις ερωτήσεις:
 - α. Σε ποια περίοδο λόγου του κειμένου αποτυπώνεται το «δίκαιο του ισχυρού»;
 - β. Ποιες ομοιότητες εντοπίζουμε ανάμεσα στο κείμενο της ενότητας και το παράλληλο ως προς την αυταρχική πολιτική συμπεριφορά;
 - γ. Συζητούμε με τον διπλανό/ή μας ανάλογα παραδείγματα επιβολής δύναμης στη σύγχρονη εποχή.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τη συμπεριφορά ηγετών και ισχυρών κρατών και τις αντιδράσεις που προκαλεί αυτή.

Επιλέγουμε πέντε λέξεις/μέλη της οικογένειας του ἡγοῦμαι και συνθέτουμε ισάριθμες προτάσεις στη ν.ε..

Από τα επιρρήματα που ακολουθούν, σχηματίζουμε τα αντίστοιχα επίδετα.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

πρόσθεν , πρωί , χθές , χύδην , καθόλου

Γράφουμε τον παρατατικό και τον αόριστο μ.φ. των ρημάτων του πίνακα που ακολουθεί και σχηματίζουμε το απαρέμφατο και τη μετοχή του αορίστου καθενός από αυτά.

Ρήμα	Παρατατικός	Αόριστος	Απαρέμφατο	Μετοχή
κρούομαι				
παύομαι				
τρίβομαι				
τάττομαι				
κομίζομαι				

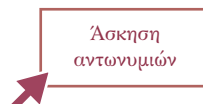

1. Αντιστοιχίζουμε τις αντωνυμίες της στήλης Α με τη γραμματική τους αναγνώριση στη στήλη Β (μία αντωνυμία περισσεύει).

Στήλη Α	Στήλη Β
α. οἷς	i. αιτ. εν. θηλ. γέν. αόριστης αντων.
β. τίνες	ii. γεν. πληθ. αναφορικής ὅστις
γ. τινὰ	iii. δοτ. πληθ. αρσ. γέν. αναφορικής ὅς
δ. ἃ	iv. ονομ. πληθ. θηλ. γέν. ερωτημ. αντων. τίς
ε. οὔστινας	v. αιτ. πληθ. ουδ. γέν. αναφορικής ὅς
στ. ὧντινων	

2. Υπογραμμίζουμε με διαφορετικά χρώματα τους τύπους του οριστικού άρθρου και της αναφορικής αντωνυμίας ὅς.

- i. Οἱ σοφισταί, οἱ διδάσκουσιν, ἐν τῇ ἀγορᾷ διατρίβουσι.
- ii. Ἡ γυνή, ἣ ἔχει τὸ παιδίον, βούλεται προσελθεῖν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στην Αγία Σοφία

Ναός της Αγίας του Θεού Σοφίας

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Πώς περιγράφει ο ιστορικός Προκόπιος τον ναό-σύμβολο του Βυζαντίου
- Η «οικογένεια» του καλῶ και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή επιρρημάτων
- Η οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού των βαρύτωνων ρημάτων μέσης φωνής
- Το απαρέμφατο και η μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής
- Το υποκείμενο του απαρεμφάτου (ταυτοπροσωπία-ετεροπροσωπία)

Ο **Προκόπιος** από την Καισάρεια (500-565 μ.Χ.) ήταν σημαντικός Βυζαντινός λόγιος, γραμματέας του στρατηγού Βελισάριου. Στο έργο του «Περὶ κτισμάτων», το οποίο απαρτίζεται από έξι λόγους, περιγράφει τα έργα που πραγματοποίησε ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄, στο μεγαλεπήβολο οικοδομικό του πρόγραμμα. Το απόσπασμα που ακολουθεί αναφέρεται στην Αγία Σοφία, την εκκλησία που συνιστά μία από τις κορυφαίες δημιουργίες της βυζαντινής ναοδομίας, έργο πρωτοποριακού σχεδιασμού και ευφυούς αρχιτεκτονικής σύλληψης, που εξακολουθεί να είναι σύμβολο της πόλης της Κωνσταντινούπολης.

Η Μεγάλη Εκκλησία

Τῶν μὲν ἄλλων τὰ πλεῖστα ἐν ἑτέροις μοι συγγέγραπται λόγοις, ὅσα δὲ αὐτῷ (Ἰουστινιανῷ) ἀγαθὰ δεδημιούργηται, ἐν τῷ παρόντι γέγραπται. Ἀνδέμιος δὲ Τραλλιανὸς, ἐπὶ σοφία τῇ καλουμένη μηχανικῇ λογιώτατος, καὶ μηχανοποιὸς σὺν αὐτῷ ἕτερος, Ἰσιδωρος ὄνομα, Μιλήσιος γένος, χρησιμώτατοι βασιλεῖ γεγένηται. Αὐτὸς δε ὁ βασιλεὺς ἤγασται τούτου δὴ ἔνεκα, ὅτι δὴ ἐκ πάντων ἀνθρώπων ἐς τῶν πραγμάτων τὰ σπουδαιότατα τοὺς καιριωτάτους ἀπολέλεκται. Τὰ μὲν οὖν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας τούτοις ἐξείργασται. Θέαμα τοίνυν ἡ ἐκκλησία κάλλιστον γεγένηται, τοῖς μὲν ὀρῶσιν ὑπερφυές, τοῖς δὲ ἀκούουσι παντελῶς ἄπιστον. Εὖρος δὲ αὐτῆς καὶ μῆκος οὕτως ἐν ἐπιτηδείῳ ἔκτισται, ὥστε καὶ περιμήκης καὶ ὄλως εὐρεῖα πέφανται. Οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποίηται, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων ὑπέσταλται κατὰ βραχύ, τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψευται καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ μέτρου, οὔτε τι ὑπεράγαν οὔτε τι ἐνδεῶς ἔχουσα. Ἐπῆρται μὲν γὰρ ἐς ὕψος οὐράνιον.

Προκοπίου, *Περὶ κτισμάτων*, Λόγος Α. 116. 2-4 (διασκευή)

Κάτοψη της
Αγίας Σοφίας

Ο τρούλος της Αγίας Σοφίας

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

λογιώτατος (υπερθ. βαθμ. του λόγιος) πολυμαθής, μορφωμένος
ἤγασται (πρκ μ.φ. του ἄγαμαι) θαυμάζω
καίριος κατάλληλος
ἀπολέλεκται (πρκ μ.φ. του ρ. ἀπολέγω) επιλέγω (πθ. ν.ε. λόγος, λέξη, λεχώνα)
ὑπερφυής, -ές καταπληκτικός, θαυμάσιος, υπέροχος
ἄπιστος, -ον ἀπίστευτος, ἀπίθανος
περιμήκης, -ες μακρύς, μεγάλος
εὐρύς, εὐρεία, εὐρὺ πλατύς, φαρδύς
ὑπέσταλται (πρκ μ.φ. του ρ. ὑποστέλλω) στενεύω (πθ. ν.ε. ἐπιστολή, στολίδι, ἀπόστολος)

βραχύς, -εῖα, -ὺ μικρός, κοντός, λίγος
κεκόμψευται (πρκ μ.φ. του ρ. κομψεύω) εκλεπτύνω, εξευγενίζω (πθ. ν.ε. κομψός, κομψότητα)
ὑπεράγαν σε υπερβολικό βαθμό
ἐνδεῶς (ἐπίρρ.) ελλιπώς, ανεπαρκώς, κατώτερα
ἐπαίρομαι σηκώνομαι, υψώνομαι, περηφανεύομαι (πθ. ν.ε. ἄρον-ἄρον, ἄρση, ἔπαρση, μετέωρος)

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Θέαμα τοίνυν ἡ ἐκκλησία κάλλιστον: Η ανέγερση του περιλάμπρου ναού της Αγίας Σοφίας, που διατηρείται ως τις μέρες μας, αποφασίστηκε από τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό Α', σύμφωνα με τους ιστορικούς, προκειμένου ο ίδιος να εξιλεωθεί για την αιματηρή καταστολή της Στάσης του Νίκα. Ο ναός κατασκευάστηκε σε μικρό χρονικό διάστημα, παρά τον ξεχωριστό αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και τον πλούσιο εσωτερικό διάκοσμο. Κατά την τελετή των εγκαινίων, το έτος 537, σύμφωνα με τον δρῦλο, ο Ιουστινιανός αναφώνησε: «*Δόξα τῷ Θεῷ τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργον ἐπιτελέσαι. Νενίκηκά σε, Σολομών!*».

Αγία Σοφία

Προκόπιος

Ψηφιδωτά

Καρκινική φράση

Χρονογραμμή με την ιστορία της Αγίας Σοφίας

Ερωτήσεις

1. Συμπληρώνουμε τον πίνακα, με βάση τις πληροφορίες του κειμένου.

Πρόσωπα	Ιδιότητα

2. Για ποιον λόγο θεωρεί ο ιστορικός ότι κέρδισε τον θαυμασμό ο αυτοκράτορας;
3. Αποδίδουμε με ένα κατάλληλο επίθετο στη ν.ε., σύμφωνα με το περιεχόμενο του κειμένου, έναν χαρακτηρισμό του ναού ως προς τις ακόλουθες παραμέτρους:

εύρος	
μήκος	
όγκος	
ύψος	

4. Ποια είναι η τελική αποτίμηση του ιστορικού για τον ναό και πώς μπορούμε να τη δικαιολογήσουμε;

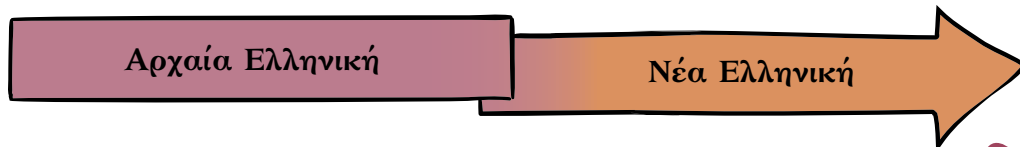

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του ρ. καλῶ

Στο κείμενο συναντήσαμε τη λέξη ἐκκλησία από το ρ. καλῶ = καλῶ, συγκαλῶ, αποκαλῶ (ριζ. -καλ, -κλα, -κλη).

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

ἐκκλησία συνέλευση πολιτών	εκκλησία το σύνολο των Χριστιανών, ο ναός
σύγκλητος πολιτικό όργανο στην αρχαία Ρώμη	σύγκλητος ανώτερος διοικητικός δεσμός πανεπιστημίου

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

ανάκληση απόσυρση, ακύρωση, κατάργηση, πρόσκληση για επιστροφή

αυτόκλητος αυτός που επεμβαίνει ή εμφανίζεται ακάλεστος

καλούμενος λεγόμενος

ἐκκληση δερμιά ικεσία

εκκλησιάζομαι παρακολουθώ ακολουθία στην εκκλησία

επίκληση ικετευτική κλήση, παράκληση, αναφορά ως επιχείρημα ή δικαιολογία

κλητεύω καλώ στο δικαστήριο

κλήτευση η πρόσκληση στο δικαστήριο

κλητήρας κατώτερος διοικητικός υπάλληλος που εκτελεί βοηθητικές εργασίες

μετακλητός αυτός που μπορεί να του ζητηθεί να πάει σε άλλο μέρος ή να επιστρέψει στη θέση του

Παράκλητος προσωνυμία του Ιησού Χριστού και του Αγίου Πνεύματος στην Καινή Διαθήκη

πρόκληση ενέργεια που ωθεί σε αντίδραση

προκλητικός αυτός που διεγείρει αντίδραση, επιδεικτικός

προσκλητήριο τυπωμένη πρόσκληση, κάλεσμα στρατιωτών

σύγκληση επίσημη συγκέντρωση προσώπων, για συγκεκριμένο σκοπό

Ασκήσεις

Φίλοι από τα παλιά

1. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β, ανατρέχοντας στο *Λεξικό της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. πολλοί μεν οι κλητοί, ολίγοι δε οι εκλεκτοί	α. Αν τα σχέδιά μας δεν υλοποιηθούν, θα αναγκαστούμε να υπαναχωρήσουμε.
2. άκουσον άκουσον	β. Λίγοι τελικά αποδεικνύονται άξιοι εμπιστοσύνης.
3. ο μη γένοιτο	γ. Δεν ανταποκρίνονται πάντα οι άνθρωποι ανάλογα με τη σοβαρότητα των περιστάσεων και τις επιταγές των καιρών.
4. εις ότα μη ακουόντων	δ. Απόφευγε τις ακρότητες!
5. μέτρον άριστον	ε. Τι τόλμησε να πει εναντίον σου!

Άρρηκτοι δεσμοί

2. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε. (ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει).

Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. λόγους	α. επίκληση
2. γέγραπται	β. επώνυμο
3. καλουμένη	γ. επικαιρότητα
4. όνομα	δ. επίθεση
5. καιριωτάτους	ε. επίλεκτος
6. πέφανται	στ. επιφάνεια
	ζ. επιγραφή

3. α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
 β. Αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις με πιο απλές ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό ή στο λεξικό της ν.ε..
 γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στη δημόσια διοίκηση

- α. Δεν επιβάλλεται καμία πειθαρχική ποινή σε δημόσιο υπάλληλο, αν πρώτα αυτός δεν έχει κληθεί σε απολογία.
 β. Το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε ανοικτή δημόσια πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για κάλυψη κενών οργανικών θέσεων πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε υπηρεσίες του.
 γ. Απευθύνεται έκκληση για αίμα προς όλους τους αιμοδότες, ώστε να καλυφθούν επείγουσες ανάγκες ευπαθών ομάδων λόγω γενικευμένων ελλείψεων.

Στην εκκλησία

- α. Την περίοδο του Δεκαπενταγούστου στις εκκλησίες ψάλλεται τις καθημερινές εναλλάξ ο μικρός και μεγάλος Παρακλητικός κανών ή Παράκληση προς την Παναγία.
 β. Η προσευχή, ως επίκληση στον Θεό, συνιστά άσκηση πνευματικής επικοινωνίας.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή επιρρημάτων

Τοπικά επιρρήματα

παράγονται με τις **καταλήξεις**:

-ασι, -ησι, -οι, -δι **στάση σε τόπο** Ἀθῆναι ➔ Ἀθῆν-ησι, οἶκος ➔ οἶκ-οι, ἄλλος ➔ ἄλλο-δι, αὐτός ➔ αὐτό-δι

-θεν, -οθεν, -ωθεν **κίνηση από τόπο** οἶκος ➔ οἶκο-θεν, ἄλλος ➔ ἄλλο-θεν, ἄνω ➔ ἄνω-θεν

-δε, -ξε, -σε **κίνηση σε τόπο** Ἀθῆναι ➔ (Ἀθήνας-δε) Ἀθήνα-ξε (προς την Αθήνα), ἄλλος ➔ ἄλλο-σε (= σε άλλο μέρος), οἶκος ➔ οἶκα-δε

Τροπικά επιρρήματα

παράγονται με τις **καταλήξεις**:

-ως, -ῶς **δίκαιος** ➔ δικαί-ως, **κακός** ➔ κακ-ῶς, **βαρὺς** ➔ βαρέ-ως, **εὐγενής** ➔ εὐγεν-ῶς, **ἄλλος** ➔ ἄλλ-ως, **ὁμολογούμενος** ➔ ὁμολογουμέν-ως

-δην, -άδην, -ίνδην, -δόν, -ηδόν **αἶρω** ➔ ἄρ-δην, **συλλαμβάνω** ➔ συλλήβ-δην, **βαίνω** (θ. βα-) ➔ βά-δην, **τρέχω** (θ. τροχ-) ➔ τροχ-άδην, **ἄριστος** ➔ ἀριστ-ίνδην, **ἀναφαίνω** ➔ ἀναφαν-δόν (φανερὰ)

-ί, -εἰ, -τί **ἄμισθος** ➔ ἀμισθ-ί, **ἐλληνίζω** ➔ ἐλληνισ-τί

-ς **ἐναλλάσσω** (ἐναλλάγ-ς) ➔ ἐναλλάξ

Ποσοτικά επιρρήματα

παράγονται με τις **καταλήξεις**:

-κις, -άκις **ἑπτὰ** ➔ ἑπτά-κις, **δέκα** ➔ δεκά-κις, **μύριοι** ➔ μυρι-άκις, **πολὺς** ➔ πολλ-άκις

Χρονικά επιρρήματα

παράγονται με την **καταλήξη**:

-τε **ἄλλος** ➔ ἄλλο-τε, **ἕκαστος** ➔ ἐκάστο-τε

Ασκήσεις

1. Αναζητούμε στο *Λεξικό της ν.ε.* τις σημασίες τριών από τα ακόλουθα λόγια επιρρήματα και μοιραζόμαστε τις πληροφορίες μας.

βουστροφηδόν, κρουνηδόν, πρηνηδόν, σωρηδόν, ἀρδην, ερήμην, κατεσοχίν, μάτην, συλλήβδην, (επι-)τροχάδην, αγγλιστί, αρχαῖστί

2. Συνδέουμε τις λέξεις της στήλης Α με τις καταλήξεις της στήλης Β, ώστε να σχηματίσουμε επιρρήματα και σημειώνουμε τι δηλώνουν (τόπο, χρόνο, ποσό, τρόπο).

Στήλη Α	Στήλη Β	Επιρρήματα	Δηλώνουν
1. ἄλλος	-θεν		
2. πολὺς	-άκις		
3. εὐγενής	-ῶς		
4. ἕκαστος	-τε		
5. τρέχω	-άδην		
6. ἐλληνίζω	-τί		

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤΙ
**Οριστική Παρακειμένου και
Υπερσυντελικού μ.φ.**

Η οριστική Παρακειμένου μ.φ. και η οριστική Υπερσυντελικού μ.φ., ως προς τον αναδιπλασιασμό και την αύξηση αντίστοιχα, σχηματίζονται όπως και στην ε.φ.

Διαφέρουν **μόνο** οι καταλήξεις.

Από τις προτάσεις που ακολουθούν εντοπίζουμε τις καταλήξεις του παρακειμένου και του υπερσυντελικού της μ.φ.. Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

		Οριστική παρακειμένου
Πεπολίτευμαι καλῶς	λέ-λυ-	
Κέκαυσαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου.	λέ-λυ-	
Τῷ ὄγκῳ κεκόμψευται.	λέ-λυ-	
Ἴμεῖς πεπορεύμεθα.	λε-λύ-	
Ἴμεῖς πεπαίδευσθε.	λέ-λυ-	
Αἱ τῆς πόλεως πύλαι κέκλεινται.	λέ-λυ-	
		Οριστική υπερσυντελικού
Ἴγὼ ἐβεβουλεύμην.	ἐλε-λυ-	
Σὺ ἐτεθεραύπεσο ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ.	ἐλέ-λυ-	
Ταῦτα ἐπεπίστευτο.	ἐλέ-λυ-	
Ἴμεῖς ἐστρατεύμεθα.	ἐλε-λύ-	
Ἴμεῖς ἐπεπίστευσθε.	ἐλέ-λυ-	
Τοῦ πολέμου ἐπέπαιναντο.	ἐλέ-λυ-	

Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακειμένο και υπερσυντέλικο με τις συνήδεις αλλαγές στο θέμα τους.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Μέσος Παρακειμένος
και Υπερσυντέλικος
Αφωνόληκτων ρημάτων

Εντοπίζουμε τα ρήματα του κειμένου που βρίσκονται σε παρακειμένο, σχηματίζουμε τον αντίστοιχο τύπο του υπερσυντελικού (σε ίδιο πρόσωπο, αριθμό και φωνή), σύμφωνα με το παράδειγμα:

Ρήμα σε παρακειμένο μ.φ.	Αντίστοιχος τύπος υπερσυντελικού μ.φ.
συγγέγραπται	συνεγγέγραπτο

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν, τα απαρέμφατα και τις μετοχές. Συμπληρώνουμε απαρέμφατα/μετοχές και τις καταλήξεις τους:

	Απαρέμφατο	Μετοχή	Κατάληξη
Τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμὸν καὶ λελύσθαι ἔφη.			
Τὸν ἀγρὸν εὖ πεφυτεῦσθαι λέγεται.			
Ἄξιός ὁ πεπαιδευμένος ἔσται.			
Μακαρία ἡ δεδιωγμένη ἔνεκεν δικαιοσύνης.			
Δαπάνη κεκωλυμένον (απαγορευμένο).			

Παρατηρήσεις:

Η μετοχή σχηματίζεται και στα γένη σαν δευτερόκλιτο
 Το απαρέμφατο και η μετοχή του παρακειμένου διατηρούν τον της οριστικής.

Συμπληρώνουμε τα κενά στους ακόλουθους πίνακες με τον κατάλληλο τύπο:

Ρήμα	Απαρέμφατο	Μετοχή
παύομαι		
βασιλεύομαι		
βουλεύομαι		

α' εν.	β' εν.	γ' εν.	α' πλ.	β' πλ.	γ' πλ.
γεύσομαι					
	κρύψη				
				βλάπτεσθε	
					ταράττονται

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Υποκείμενο απαρεμφάτου

Στην Α΄ Γυμνασίου γνωρίσαμε τα είδη του απαρεμφάτου και τις συντακτικές λειτουργίες του. Υπενθυμίζουμε ότι το απαρέμφατο είναι ρηματικό ουσιαστικό που δεν φανερώνει (δεν παρεμφαίνει) το πρόσωπο του υποκειμένου του.

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου βρίσκεται σε **ονομαστική ή αιτιατική** πτώση.

Στο παράδειγμα που ακολουθεί εντοπίζουμε το υποκείμενο του απαρεμφάτου με βάση το νόημα και σημειώνουμε την πτώση του.

- α. Σωκράτης ἔλεγεν οὐδενὸς διδάσκαλος εἶναι.
- β. Σωκράτης ἔλεγε τοὺς θεοὺς ἅπαντα εἰδέναι (γνωρίζουν).

Με ποια πτώση αποδίδουμε στη ν.ε. το υποκείμενο του απαρεμφάτου;

Άσκηση στο υποκείμενο του απρ.

Παρατηρήσεις

- Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο (τὸ αὐτό) με το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο, το φαινόμενο ονομάζεται **ταυτοπροσωπία**.
π.χ. Οἱ νέοι ἐβούλοντο Σωκράτους ἀκούειν.
- Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι διαφορετικό (ἕτερον) από το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο, το φαινόμενο ονομάζεται **ετεροπροσωπία**. Στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο βρίσκεται σε αιτιατική, αλλά αποδίδεται στη ν.ε. με ονομαστική.
π.χ. Οὗτος ἔλεγε ταῦτα ψευδῆ εἶναι.

Ασκήσεις

- Συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί:

	Υποκείμενο απρ.	Πτώση	Ταυτοπροσωπία/ Ετεροπροσωπία
Ἡ ἀρχὴ λέγεται εἶναι ἡμισυ τοῦ παντός.			
Ἐγοῦμαι τὸν Φίλιππον φοβερὸν εἶναι.			
Οἱ Ἕλληνες ἐπειρῶντο διαβαίνειν.			
Ἡύχοντο Ἀγησίλαον εὐτυχῆσαι.			
Ἀναξαγόρας ἔφη τὸν ἥλιον λίθον εἶναι.			

- Συμπληρώνουμε τον πίνακα με τους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας στη δέση του υποκειμένου και αποδίδουμε τις προτάσεις στη ν.ε.:

Ταυτοπροσωπία	Απόδοση στη ν.ε.
α. τοὺς νικητὰς ἐθέλω ἐπαινεῖν.	
β. τοὺς νικητὰς ἐθέλομεν ἐπαινεῖν.	
Ετεροπροσωπία	Απόδοση στη ν.ε.
γ. τοὺς νικητὰς ἐθέλω ἡμᾶς ἐπαινεῖν.	
δ. τοὺς νικητὰς ἐθέλετε ἡμᾶς ἐπαινεῖν.	

- Στις παρακάτω προτάσεις σημειώνουμε αν υπάρχει ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία, εντοπίζοντας τα υποκείμενα των ρημάτων και των απαρεμφάτων:
 - Πιξώδαρος, ὁ Καρίας σατράπης ἐβούλετο τὴν πρεσβυτάτην τῶν θυγατέρων Ἀρριδαίῳ τῷ Φιλίππου γυναῖκα δοῦναι.
 - Ξενοφῶν μοι δοκεῖ παραβαλεῖν τὰς Ἀγησιλάου νίκας.
 - Ὁ γὰρ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἐλπίζει τὴν Εὐρώπην δουλώσεσθαι.
 - Ὁ γὰρ δὴ Κατιλίνας τὴν πολιτείαν μεταβαλεῖν διανοεῖτο.
 - Ἀναξίμανδρος ἔλεγε ἀνωτάτω πάντων τὸν ἥλιον ὑπάρχειν.
 - Οἶμαι δὲ καὶ τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπιεικεία διαφέρειν τὸν ἄνδρα τοῦ ἀνδρός.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Από το κείμενο αντλούμε πληροφορίες για την Αίγυπτο, την οποία επισκέφθηκε ο **Ηρόδοτος** τον 5ο αι. π.Χ.

Μνημεία της Αιγύπτου: ο Λαβύρινθος

Καὶ δὴ σφίσι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ, κατὰ τὴν δόξαν δὲ ἐποίησαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος κατὰ τὴν Κροκοδείλων καλουμένην πόλιν κείμενον· τοῦτον ἐγὼ ἤδη εἶδον λόγου μείζω. Εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχη τε καὶ ἔργα συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ὄντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου. Καίτοι ἀξιολογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ ναὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. Ἦσαν μὲν νῦν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μείζονες καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτῶν Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀντάξιοι, ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει.

Λαβύρινθος

Ἡροδότου, *Ἱστορίαι*, 2.148.1-3 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

μνημόσυνα λιπέσθαι κοινῇ να αφήσουν κάποιο μνημείο από κοινού

κατὰ τὴν δόξαν σύμφωνα με την απόφαση

ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος πάνω από τη λίμνη Μοίριδα

Κροκοδείλων καλουμένην πόλιν λεγόμενη Κροκοδειλούπολη (αργότερα ονομάστηκε Αρσινόη και τα ερείπιά της βρίσκονται σήμερα στο Ελ Φαγιούμ)

λόγου μείζω ανώτερος από κάθε περιγραφή

ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ὄντα ως προς τον κόπο και τη δαπάνη θα αποδειχθούν κατώτερα

Καίτοι και όμως

ἐκάστη αὐτῶν η καθεμιά τους

ὑπερβάλλει ξεπερνάει

Ασκήσεις

1. Διαβάζουμε το παράλληλο κείμενο και τα γλωσσικά του σχόλια και απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:
 - α. Ο Ηρόδοτος μνημονεύει τέσσερα μνημεία. Ποια είναι αυτά;
 - β. Κατά τη γνώμη του ιστορικού, ποια υπερτερούν σε αξία, τα αιγυπτιακά ή τα ελληνικά έργα τέχνης;
 - γ. Πώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε την επιθυμία των Αιγύπτων βασιλέων, αλλά και του Ιουστινιανού, αρκετούς αιώνες αργότερα, να αφήσουν μνημειώδη έργα κατά τη βασιλεία τους; Γνωρίζετε ανάλογες σύγχρονες πρωτοβουλίες ή δράσεις;

Ηρόδοτος

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τρία πράγματα που μάθαμε σε αυτήν την ενότητα για την Αγία Σοφία:

-
-
-

1. Συμπληρώνουμε στον ακόλουθο πίνακα τους τύπους των χρόνων της μ.φ. που μάθαμε:

Ενσ.	παιδεύη/ει	λύεται	γράφτεσθε	πορεύονται
Μελ.	παιδεύση/ει	λύσεται	γράψεσθε	πορεύσονται
Προκ.				
Υπερ.				

2. Σχηματίζουμε το απαρέμφατο και τη μετοχή παρακειμένου του ρ. βουλεύομαι στα τρία γένη (στην ονομ.).

Συμπληρώνουμε τα κενά με τις ακόλουδες λέξεις του λεξιλογικού πίνακα του ρήματος *καλῶ* στον κατάλληλο τύπο: κλητός, Σύγκλητος, Συγκλητικός, ἐγκλημα, απρόσκλητος.

1. Θεῖος ξένος κάδισε στο συμπόσιον,

Ἔρωσ ο Δεν τον εἶδαν

μήτ' οἱ δούλοι μήτε κι οἱ καλεσμένοι· μόνον ἐσύ.

Αλέξανδρος Μάτσας, Ἐν συμποσίῳ

2. - Τι περιμένουμε στην αγορά συναδρουισμένοι; Εἶναι οἱ βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.

- Γιατί μέσα στην μια τέτοια ἀπραξία; Τι κάθοντ' οἱ και δεν νομοθετοῦνε;

Κ.Π. Καβάφης, Περιμένοντας τους βαρβάρους

3. Πολλοὶ γάρ εἰσι ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

Κατὰ Ματθαῖον Ευαγγέλιο

4. « και τιμωρία»

Μυθιστόρημα του Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι

Αντιστοιχίζουμε τα επιρρήματα (στήλη Α) με την επιρρηματική σχέση που δηλώνουν (στήλη Β):

Στήλη Α	Στήλη Β
1. πόρρω (μακριά)	α. τρόπο β. ποσό γ. τόπο
2. δεκάκις	
3. ἀπνευστί (χωρίς ανάσα)	
4. ἐκατέρωθεν (και από τα δύο μέρη)	
5. βάδην	

Στις ακόλουδες προτάσεις υπάρχει ετεροπροσωπία ή ταυτοπροσωπία;

Οἱ σοφισταὶ βούλονται τὸν παῖδα παιδεύεσθαι.

Οἱ σοφισταὶ βούλονται τὸν παῖδα παιδεύειν.

Εξηγοῦμε πὼς καταλήξαμε στην ἀπάντησή μας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στον κόσμο του Σοφοκλή

Το στόμα του έσταζε μέλι

Σημεία
ενδιαφέροντος

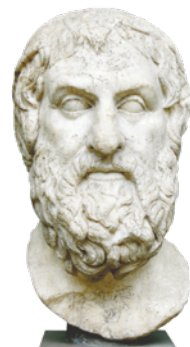
Λέξεις-κλειδιά

- Η ζωή του Σοφοκλή και η συμβολή του στην εξέλιξη του δράματος
- Η «οικογένεια» του δράω -ῶ
- Η σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή (ουσιαστικό, επίθετο)
- Η γ' κλίση ουσιαστικών

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το πιο κάτω διασκευασμένο κείμενο είναι απόσπασμα από έργο ενός ανώνυμου βιογράφου του Σοφοκλή που χρονολογείται τον 1ο αι. π.Χ. Η σημασία του έργου του μεγάλου δραματουργού αναγνωριζόταν ήδη από την εποχή του, εντός κι εκτός της πόλης των Αθηνών. Χαρακτηριστικό, πέραν των άλλων, είναι το γεγονός πως ανδριάντας του Σοφοκλή είχε στηθεί στο θέατρο του Διονύσου, ενώ στην Ποικίλη Στοά υπήρχε ζωγραφικός πίνακας που απεικόνιζε τον ποιητή να παίζει κιθάρα. Μάλιστα, σύμφωνα με την παράδοση, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου, οι Λακεδαιμόνιοι, που είχαν καταλάβει περιοχές της Αττικής, έδωσαν άδεια για την ταφή του Σοφοκλή έξω από τα τείχη της πόλης.

Προτομή του Σοφοκλή,
Γλυπτοθήκη Κοπεγχάγης

«Σοφοκλέους, τοῦ μέλιτι τὸ στόμα κεχρισμένου»

Σοφοκλῆς διεπονήθη δὲ ἐν παισὶ καὶ περὶ παλαίστραν καὶ μουσικὴν, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἐστεφανώθη, ὡς φησὶν Ἴστρος. Ἐδιδάχθη δὲ τὴν μουσικὴν παρὰ Λάμπρῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν [...] τοῖς παιανίζουσι τῶν ἐπινικίων ἐξῆρχε. Παρ' Αἰσχύλῳ δὲ τὴν τραγωδίαν ἔμαθε. Καὶ πολλὰ ἐκαινούργησεν ἐν τοῖς ἀγῶσι, πρῶτον μὲν καταλύσας τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ποιητοῦ, [...] τοὺς δὲ χορευτὰς ποιήσας ἀντὶ ἰβ' ἐ'· καὶ τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἐξεῦρε. Φασὶ δὲ ὅτι καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν ἐν μόνῳ τῷ Θαμύριδι ποτε ἐκιδάρισεν, ὃθεν καὶ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ μετὰ κιθάρας αὐτὸν γεγράφθαι. Σάτυρος δὲ φησὶν ὅτι καὶ τὴν καμπύλην βακτηρίαν αὐτὸς ἐπενόησε. Φησὶ δὲ καὶ Ἴστρος τὰς λευκὰς κρηπίδας αὐτὸν ἐξευρηκέναι, αἷς ὑποδεσμεύονται οἱ τε ὑποκριταὶ καὶ οἱ χορευταί· καὶ πρὸς τὰς φύσεις αὐτῶν γράψαι τὰ δράματα· [...] ἠθοποιεῖ τε καὶ ποικίλλει καὶ τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρῆται, Ὀμηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν. Ὅθεν εἰπεῖν, Ἴωνικόν τινα, μόνον Σοφοκλέα τυγχάνειν Ὀμήρου μαθητὴν. [...] Φησὶν οὖν Ἀριστοφάνης ὅτι [...] «...Σοφοκλέους τοῦ μέλιτι τὸ στόμα κεχρισμένου.»

Ἄνωνύμου Συγγραφέως (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

διαπονέομαι -οὔμαι εργάζομαι σκληρά, σκληραγωγούμαι

ἐν παισὶ από την παιδική ηλικία, από παιδί

παλαίστρα χώρος όπου διεξάγεται το άθλημα της πάλης

ἀμφότεροι, -αι, -α και οι δυο μαζί

στεφανόομαι -οὔμαι στεφανώνομαι

ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἐστεφανώθη και για τα δύο (πάλη και μουσική) κέρδισε στεφάνι νίκης

φημί λέω, ισχυρίζομαι

παιανίζω τραγουδώ τον παιάνα, ευχαριστήριο τραγούδι που απευθύνεται στους θεούς

ἐξάρχω από το ρ. ἄρχω αρχίζω, είμαι αρχηγός, κυβερνώ, διοικώ (πβ. ο εξάρχων του χορού, της ορχήστρας κ.ά.)

καινουργῶ εισάγω κάτι νέο, καινοτομῶ

καταλύω καταργῶ

ὑπόκρισις το παίξιμο του ηθοποιού, η υπόδυση ενός ρόλου

ὑποκριτής ηθοποιός

ιβ' δώδεκα (12), **ιε'** δεκαπέντε (15)

γεγράφθαι απρ. παθ. πρκ. του ρ. γράφω ξύνω, χαράσσω, ζωγραφίζω

ποικίλος, -η, -ον στολισμένος, ζωγραφιστός (πβ. ποικίλλω, στολίζω)

ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ μετὰ κιθάρας αὐτὸν γεγράφθαι στην Ποικίλη Στοά ήταν ζωγραφισμένος να κρατά κιθάρα

ἐξευρίσκω επινοῶ, εφευρίσκω

βακτηρία ραβδί, μπαστούνι

κρηπίς (γεν. κρηπίδος) η βάση, η θεμελίωση, (εδῶ) είδος ανδρικού παπουτσιού

αἷς ὑποδεσμεύονται τις οποίες φορούν

φύσις (γεν. φύσεως) ο χαρακτήρας

ἠθοποιῶ διαπλάθω τον χαρακτήρα, στο αρχ. δράμα δημιουργῶ χαρακτήρα

Ὀμηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν αναπλάθοντας την Ομηρική χάρη

τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρῆται χρησιμοποιεῖ με τέχνη τα ευρήματά του

κεχρισμένου μτχ. πρκ. μ.φ. του ρ. χρίω αλείφω, μυρώνω

μέλιτι τὸ στόμα κεχρισμένου το στόμα του στάζει μέλι

Ἐξερρες ὅτι

από το ρ. πονῶ (=κοπιᾶζω) προέρχονται ο πόνος, το πόνημα, ο πονηρός=ταλαιπωρημένος, κακός, πανούργος. Η εξέλιξη της σημασίας της λ. πονηρός εμφανίζεται και στις λ. μόχθος-μοχθηρός, ἄθλος-ἄθλιος.

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

διεπονήθη: Η παιδεία του Σοφοκλή στη μουσική και τη γυμναστική σε συνδυασμό με την επίμονη προσπάθειά του -που υποδηλώνει η σημασία του ρήματος «διεπονήθη»- τονίζονται ιδιαίτερα από τον βιογράφο. Προβάλλεται έτσι το πρότυπο του «καλού κάγαδοῦ» πολίτη στον οποίο συνυπάρχουν το σωματικό και το ψυχικό κάλλος.

Ἴστρος, Σάτυρος, Ἀριστοφάνης, Ἴωνικόν τινα: Ο Ανώνυμος βιογράφος του Σοφοκλή δε μεταφέρει απλώς όσες πληροφορίες γνωρίζει για τον μεγάλο τραγικό της αρχαιότητας, αλλά αναφέρει και τις πηγές του, δείχνοντας το ενδιαφέρον του για την εγκυρότητα των λεγομένων του. Η μόνη αοριστία του βιογράφου είναι η αναφορά του «σε κάποιον από την Ιωνία». Το είδος της Βιογραφίας στην αρχαιότητα έχει μακρά εξελικτική πορεία και παράδοση. Ο Ἴστρος ήταν ιστορικός, ο Σάτυρος βιογράφος και ο Αριστοφάνης ο μεγάλος κωμωδιογράφος της αρχαιότητας.

Θάμυρις: φημισμένος προομηρικός ποιητής. Στην ιστορία του βασίζεται η ομώνυμη τραγωδία του Σοφοκλή που δεν έχει σωθεί.

Συλλογή
εικόνων: Θέατρο

Συλλογή εικόνων:
Μουσική

Χρονογραμμή
Βίος του Σοφοκλή

Σοφοκλής

Ερωτήσεις

1. Ο βιογράφος βασίζεται σε παλαιότερες πηγές, για να συνδέσει τη βιογραφία του μεγάλου τραγικού. Με τη βοήθεια του λεξιλογίου καταγράφουμε τις πληροφορίες που αντλεί από τους: Ίστρον, Σάτυρον, Ίωνικόν τινα.
2. Ποιες καινοτομίες εισήγαγε στο δράμα ο Σοφοκλής, σύμφωνα με τον ανώνυμο βιογράφο του; Γράφουμε δίπλα από τις φράσεις του κειμένου τις επινοήσεις του μεγάλου τραγικού.

Φράσεις πρωτότυπου κειμένου	Απόδοση στη ν.ε.
1. καταλύσας τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ποιητοῦ	
2. τοὺς δὲ χορευτὰς ποιήσας ἀντὶ ἰβ' ἰε'	
3. τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἐξεῦρε	
4. τὴν καμπύλην βακτηρίαν αὐτὸς ἐπενόησε	
5. τὰς λευκὰς κρηπίδας αὐτὸν ἐξευρηκέναι	

3. Ποια χαρακτηριστικά της ποιητικής τέχνης του Σοφοκλή αποκαλύπτουν οι παρακάτω φράσεις του κειμένου: πρὸς τὰς φύσεις αὐτῶν (ὑποκριτῶν) γράψαι τὰ δράματα, ἠθοποιεῖ τε καὶ ποικίλλει, Ὀμηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν, μέλιτι τὸ στόμα κεχρισμένου.
4. Ο βιογράφος στο απόσπασμα δομεί το κείμενό του σε τρία μέρη: εκπαίδευση, καινοτομίες και χαρακτηριστικά του ύφους της ποίησης του Σοφοκλή. Συγκρίνουμε τη βιογραφία αυτή με μία σύγχρονη βιογραφία του ποιητή την οποία μπορούμε να αναζητήσουμε στο διαδίκτυο.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του **ρ. δράω -ῶ**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο δράματα.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

δράμα 1. έργο, πράξη, δουλειά, καθήκον 2. έργο που παριστάνεται από σκηνής, τραγωδία

δράστης 1. εργάτης, 2. υπηρέτης, δεράπων

δράμα 1. θεατρικό/κινηματογραφικό είδος στο οποίο κυριαρχούν έντονες αντιθέσεις και συγκρούσεις 2. κατάσταση ή γεγονός πολύ δυσάρεστο

δράστης αυτουργός αξιοποίησης πράξης

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αδράνεια απραξία, ραθυμία

αδρανής άπρακτος

διαδραματίζω συμμετέχω ενεργά σε υπόθεση, (γ' πρόσ. **διαδραματίζεται** συμβαίνει, εξελίσσεται)

δραματικός ο σχετιζόμενος με το δράμα, (μτφ.) αυτός που προκαλεί συναισθηματική φόρτιση, δυσάρεστος, θλιβερός, που αποσκοπεί στη δημιουργία εντυπώσεων

δραματοποιώ δίνω διαλογική μορφή σε λογοτεχνικό έργο, τραγικοποιώ

δραματοουργός δραματοποιός, δραματογράφος, συγγραφέας δραματικών έργων

δραστηριότητα ενασχόληση

δραστηριοποιώ κινητοποιώ

δραστικός δραστήριος, ενεργητικός, αποτελεσματικός

διαδραστικός ο αλληλεπιδραστικός

διάδραση η διεπίδραση, η αλληλεπίδραση

επίδραση η ενέργεια που ασκείται σε κάποιον και το αποτέλεσμα που επιφέρει

επιδραστικός αυτός που ασκεί επιρροή

μελόδραμα έργο στο οποίο υποβάλλεται το συναισθηματικό στοιχείο και με τη χρήση μουσικής, όπερα, (μτφ.) η επιτηδευμένη δραματοποίηση μιας κατάστασης για την πρόκληση συναισθημάτων

μελοδραματισμός συμπεριφορά που με τη χρήση δραματικών μέσων αποσκοπεί στη συγκίνηση

δρώμενο δραματοποιημένη τελετή, θεατρική παράσταση, (πληθ.) γενικά κοινωνική δραστηριότητα

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. φησίν	i. επίτευγμα
2. ἐξεῦρε	ii. στωικός
3. ἀγῶσι	iii. αντίπαλος
4. τυγχάνειν	iv. καινοτομία
5. στοᾶ	v. παιδίατρος
6. χρῆται	vi. προφήτης
7. παλαίστραν	vii. ανάγωγος
8. παισὶ	viii. επίχρισμα
9. κεχρισμένου	ix. εφευρέτης
10. ἐκαινούργησεν	x. άχρηστος

- a. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
- β. Υπογραμμίζουμε τις λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια του ρ. δράω -ῶ.

Στο σχολείο

- a. Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση αποτελούν εναλλακτικές δραστηριότητες σε διάφορα μαθήματα, όπως η Γλώσσα, τα Μαθηματικά και η Δραματική ποίηση.
- β. Η μαθήτριά, χρησιμοποιώντας τον διαδραστικό πίνακα, παρουσίασε την εργασία της ξεκινώντας από έναν διαδραστικό χάρτη που περιείχε τα ιστορικά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους του νομού. Η διάδραση έκανε την παρουσίαση πολύ ενδιαφέρουσα.

Στο θέατρο και στον κινηματογράφο

- α. Ο Σοφοκλής ως δραματουργός με μαεστρία σκιαγραφεί τους χαρακτήρες και καθι-
στά τη δράση του έργου καταγιστική.
- β. Η μουσική επένδυση του μελοδράματος επέτεινε το συναίσθημα και συνεπήρε τους θεατές.

Στη Φυσική και τη Χημεία

- α. Αδράνεια είναι η ιδιότητα που έχουν τα σώματα να αντιστέκονται σε κάθε προσπά-
θεια για αλλαγή της κινητικής τους κατάστασης.
- β. Τα ευγενή αέρια έχουν τα εξής χαρακτηριστικά: είναι άχρωμα, άοσμα, μονοατομικά
και χημικά αδρανή.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ**Σύνθεση με α' συνθετικό λέξη κλιτή****Σύνθεση με α' συνθετικό ουσιαστικό**

Κατά τη σύνθεση με πρώτο συνθετικό ουσιαστικό το θέμα του πρώτου συνθετικού άλλοτε μεταβάλλεται κι άλλοτε μένει αμετάβλητο, όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί:

Ουσιαστικό ως α' συνθετικό	Θέμα	Παραδείγματα
α' κλίσης	αμετάβλητο	νικηφόρος (νίκη+φέρω)
	μεταβάλλεται	ύλοτόμος (ύλη+τέμνω)
β' κλίσης	αμετάβλητο	ξυλοκόπος (ξύλον+κόπτω)
	μεταβάλλεται	βιβλιαγράφος (βιβλίον+γράφω) θανατηφόρος (θάνατος+φέρω)
γ' κλίσης	αμετάβλητο	παιδαγωγός (παῖς, γεν. παιδ-ός+ἄγω) ἀνδριαντοποιός (ἀνδρίας, γεν. ἀνδριάντ-ος+ποιῶ)
	μεταβάλλεται	λαμπαδηφόρος (λαμπάς+φέρω) ἀκτινοβόλος (ἀκτίς, γεν. ἀκτῖν-ος+βάλλω) ἄρμαμαξα (ἄρμα, γεν. ἄρματος+ἄμαξα)

Σύνθεση με α' συνθετικό επίθετο**α' συνθετικό δευτερόκλιτο ή τριτόκλιτο επίθετο**

- α. Το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα του αρσενικού του επιθέτου
π.χ. Θερμοπύλες (θερμαῖ+πύλαι)
- β. Το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα του επιθέτου που λήγει σε -υ
π.χ. ὀξύθυμος (ὄξύς-εος+θυμός)

α' συνθετικό αριθμητικό επίθετο

- α. Τα κλιτά εἶς, δύο, τρεῖς, τέσσαρες, ως πρώτα συνθετικά, γίνονται μον(ο)-, δι-, τρι-, τετρα-
π.χ. μονόχειρ, δίδρονος, τρίμηνος, τετράπους
- β. Τα άκλιτα από το πέντε ως το ἑκατόν άλλοτε κρατούν αμετάβλητο το θέμα του α' συνθετικού και άλλοτε αυτό λήγει σε -α
π.χ. πεντεσύριγγος, πεντάπηχης

Άσκηση

Στα ακόλουθα σύνθετα χωρίζουμε τα δύο συνθετικά τους και γράφουμε τι είδους είναι το α' συνθετικό: ἀγγελιαφόρος, ναύκληρος, πενθήμερος, πεντάδραχμον, ἀκρόπολις, ἑπτάλοφος, ἄμαξοτροχός, μονωδία, μεγαλοπρεπής, φιλόπατρις, ἄρματηλάτης.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Κριτήρια διάκρισης ουσιαστικών γ' κλίσης

Μονόδεμα

ένα κοινό θέμα για όλες τις πτώσεις
π.χ. χειμών ⇒ χειμώνος

Διπλόδεμα

δύο θέματα, το ισχυρό με μακρό φωνήεν και το αδύνατο με βραχύ φωνήεν
π.χ. ήγεμών ⇒ ήγεμόνος

Καταληκτικά

αρσενικά, δηλυκά και ελάχιστα ουδέτερα που σχηματίζουν την ονομαστική ενικού με την κατάληξη -ς
π.χ. γραφεύς, δύναμις, φῶς

Ακατάληκτα

ουσιαστικά που σχηματίζουν την ονομαστική ενικού χωρίς κατάληξη
π.χ. γέρων, ήχώ, χάσμα

Φωνηεντόληκτα

χαρακτήρας φωνήεν
π.χ. δύναμις ⇒ δυνάμεως

Συμφωνόληκτα

χαρακτήρας σύμφωνο

Αφωνόληκτα χαρακτήρας άφωνο σύμφωνο

Ουρανικόληκτα

δώραξ ⇒ δώρακος, αἶξ ⇒ αἰγός, βῆξ ⇒ βηχός

Χειλικόληκτα

γύψ ⇒ γυπός, φλέψ ⇒ φλεβός

Οδοντικόληκτα

λέβης ⇒ λέβητος, ἐλπίς ⇒ ἐλπίδος, Πάρνης ⇒ Πάρνηδος

Ημιφωνόληκτα χαρακτήρας ημίφωνο σύμφωνο

Ενρινόληκτα

ποιμήν ⇒ ποιμένος

Υγρόληκτα

σωτήρ ⇒ σωτήρος

Σιγμόληκτα

βέλος ⇒ βέλους (<βέλεσος)

ΣΤ1

Καταληκτικά μονόθεμα φωνηεντόληκτα
σε -εως (γεν. -εως)

Εντοπίζουμε το ουσιαστικό βασιλεύς στις παρακάτω προτάσεις και τοποθετούμε τους τύπους στον πίνακα:

1. Νομίζω τὸν μὲν πόλεμον τὸν πρὸς βασιλέα χαλεπὸν τῇ πόλει.
2. Βασιλέας δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι.
3. Σὺν βασιλεῖ δύο τῶν ἐφόρων συστρατεύεσθαι.
4. Εἰώδασι τοῖς βασιλεῦσιν ὑμῖν ἐσθῆτας ἄγειν ἢ χαλκὸν ἢ χρυσόν.
5. Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, ἐλθὲ καὶ σκῆνωσον ἐν ἡμῖν.
6. Τὰ τοῦ βασιλέως δῶρα ὁ Ἀντίοχος ἐδέξατο.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
ὁ βασιλεὺς-ς	οἱ βασιλεῖς
τοῦ	τῶν βασιλέ-ων
τῷ	τοῖς
τὸν	τούς
(ῶ)	(ῶ) βασιλεῖς

Ας δούμε συγκριτικά την κλίση στην α.ε. και τη ν.ε. ενός άλλου ουσιαστικού. Ποιες διαφορές και ομοιότητες μπορούμε να παρατηρήσουμε;

α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.
Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
ὁ ἱερεύς	ιερέας	οἱ ἱερεῖς	ιερεῖς
τοῦ ἱερέως	ιερέα	τῶν ἱερέων	ιερέων
τῷ ἱερεῖ	-	τοῖς ἱερεῦσι(ν)	-
τὸν ἱερέα	ιερέα	τούς ἱερέας	ιερεῖς
(ῶ) ἱερεῦ	ιερέα	(ῶ) ἱερεῖς	ιερεῖς

ΣΤ2

Καταληκτικά διπλόθεμα φωνηεντόληκτα
σε -ις (γεν. -εως)

Στην ενότητα συναντήσαμε το ουσιαστικό φύσις. Ακολουθεῖ πίνακας με την κλίση του στην α.ε. και τη ν.ε.. Τι παρατηρούμε;

α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.
Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
ἡ φύσις-ς	φύση	αἱ φύσεις	φύσεις
τῆς φύσε-ως	φύσης	τῶν φύσε-ων	φύσεων
τῇ φύσει	-	ταῖς φύσε-σι(ν)	-
τὴν φύσι-ν	φύση	τάς φύσεις	φύσεις
(ῶ) φύσι	φύση	(ῶ) φύσεις	φύσεις

Ασκήσεις

1. Χαρακτηρίζουμε τα ουσιαστικά της γ' κλίσης που ακολουθούν ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν, μονόθεμα ή διπλόθεμα, φωνηεντόληκτα ή συμφωνόληκτα: ὁ ἥρω-ς ἥρω-ος, ἡ δύναμι-ς δυνάμε-ως, ἡ δρυ-ς δρυ-ός, ὁ κόραξ (κ-ς) κόρακ-ος, ὁ γέρων γέροντ-ος, ὁ Ἕλλην Ἕλλην-ος, ὁ κλητήρ κλητήρ-ος, ὁ ἀθῆρ ἀθέρ-ος, ὁ φῶρ φωρ-ός, ὁ ἀγκῶν ἀγκῶν-ος, ὁ λέων λέοντ-ος, ἡ εἰκὼν εἰκόν-ος, τὸ ἄστυ ἄστε-ως, ὁ ἡγεμὼν ἡγεμόν-ος
2. Χαρακτηρίζουμε τα ουσιαστικά της γ' κλίσης που ακολουθούν ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν σε καταληκτικά και ακατάληκτα:
πίστις, γέρων, γίγας, πίναξ (κ-ς), κῦμα, ὕβρις, ἡ αἶξ (γ-ς), πατήρ, γύψ (π-ς), ἡχώ, ῥήτωρ, σωλήν
3. Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που βρίσκεται σε παρένθεση και στη συνέχεια τοποθετούμε το ουσιαστικό στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:
 - α. Διάδερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς (φύσις).....
 - β. Τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα τρία ἐστί, πάθη, ,(δύναμις, ἕξις ονομ. πληθ.). ,
 - γ. Πάσις (πράξις, δοτ. ενικ.) ἔπεται ἡδονῆ καὶ λύπη.
 - δ. Χριστέ ὁ Θεός, εὐλόγησον τὴν (βρωσις) καὶ τὴν (πόσις) τῶν δούλων σου. ,
 - ε. Δοκοῦσι γὰρ αἱ συμμαχίαι ταῖς (πόλις) γίνεσθαι ἔνεκα τοῦ συμφέροντος.
 - στ. Ἀγησίλαος βοηθεῖν ἐκέλευσε τοὺς (ἰππεύς).
 - ζ. Οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ φιλία (γονεὺς δοτ. πληθ.) πρὸς τέκνα καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους.

ΣΤ3

**Συμφωνόληκτα ουσιαστικά,
αφωνόληκτα και ημιφωνόληκτα**

Στον παρακάτω πίνακα δίνονται τα ουσιαστικά γ' κλίσης των κειμένων της ενότητας σε ονομαστική ενικού (στήλη Α).

- α. Σημειώνουμε τη μορφή στην οποία βρίσκονται στα κείμενα τα αντίστοιχα ουσιαστικά στη στήλη Β με το άρθρο τους στην α.ε..
- β. Στη συνέχεια και με τη βοήθεια της *Γραμματικής της α.ε.* και του *Λεξικού της α.ε.* μεταφέρουμε τα ουσιαστικά στην ονομαστική πληθυντικού της α.ε. στη στήλη Δ.
- γ. Γράφουμε την ονομαστική ενικού και πληθυντικού στη ν.ε. στις στήλες Γ και Ε, αντίστοιχα. Τι παρατηρούμε;
- δ. Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματικής της α.ε.* και σε συνεργασία με τον/τη διπλανά/ή μας σχηματίζουμε τις υπόλοιπες πτώσεις των ουσιαστικών του παρακάτω πίνακα.

Στήλη Α	Στήλη Β	Στήλη Γ	Στήλη Δ	Στήλη Ε
Ουσιαστικά των κειμένων στην ονομαστική	Τύποι των ουσιαστικών από τα κείμενα	Ουσιαστικά στη ν.ε.	Ονομαστική πληθυντικού στην α.ε.	Ονομαστική πληθυντικού στη ν.ε.
Σοφοκλῆς				
παῖς				
Σαλαμίς				
ἄγών				
ὑπόκρισις				
Θάμυρις				
κρηπίς				
φύσις				
δράμα				
ἐπινόημα				
χάρις				
Ἄριστοφάνης				
στόμα				
τείχος				
ἄνῆρ				
κῆρυξ				

Τοιχογραφία,
Φίκος (2013)

Κάτοψη αρχαίου θεάτρου,
Χάρτα του Ρήγα

Άσκηση γ' κλίσης
ουσιαστικών

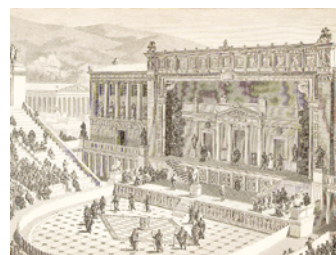

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Σύμφωνα με τον ανώνυμο βιογράφο του Σοφοκλή (Κείμενο 1), όταν πέθανε ο ποιητής το 406 π.Χ., ενώ ο Πελοποννησιακός πόλεμος διαρκούσε ακόμη, θέλησαν να τον θάψουν στον οικογενειακό τάφο που βρισκόταν έξω από τα τείχη της Αθήνας προς τη Δεκέλεια. Η Δεκέλεια είχε καταληφθεί και οχυρωθεί από τους Σπαρτιάτες, οι οποίοι τη χρησιμοποιούσαν ως ορμητήριό τους εναντίον των Αθηναίων. Ο Λύσανδρος, ως επικεφαλής των Λακεδαιμονίων, είδε δύο φορές στο όνειρό του τον θεό Διόνυσο και, αφού έμαθε, από τους ολιγαρχικούς Αθηναίους που είχαν καταφύγει στο στρατόπεδο των Λακεδαιμονίων, ποιος ήταν ο νεκρός, έδωσε την άδεια να ταφεί ο Σοφοκλής.

Θέατρο του Διονύσου, Αθήνα

Ο Λύσανδρος «υποκλίνεται» στην αξία του Σοφοκλή

Τῶν δὲ πατρῶν αὐτοῦ τάφων ἐπὶ Δεκέλειαν κειμένων πρὸ σταδίων τοῦ τείχους ἕνδεκα καὶ τοῦτον τὸν τόπον ἐπιτετειχικότων Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐπεὶπερ οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτὸν ἐκεῖ θάπτειν, Διόνυσος κατ' ὄναρ ἐπιστὰς Λυσάνδρῳ ἐκέλευσεν ἐπιτρέψαι τεθῆναι τὸν ἄνδρα εἰς τὸν τάφον. Ὅς δὲ ὠλιγόρησεν ὁ Λύσανδρος, δευτέρον αὐτῷ ἐπέστη ὁ Διόνυσος τὸ αὐτὸ κελεύων. Ὁ δὲ Λύσανδρος πυνθανόμενος παρὰ τῶν φυγάδων, τίς εἶη ὁ τελευτήσας, καὶ μαθὼν, ὅτι Σοφοκλῆς, κήρυκα πέμψας, ἐδίδου θάπτειν τὸν ἄνδρα.

Ανωνύμου Συγγραφέως

Γλωσσικά σχόλια

πατρῶος, -α, -ον πατρικός, προγονικός

κειμένων επειδή βρίσκονταν

στάδιον μονάδα μήκους περίπου 185 μέτρων

ἐπιτετειχικότων επειδή είχαν χτίσει

ἐπεὶπερ επειδή ακριβώς

οὐχ οἷόν τε ἦν δεν ήταν δυνατόν

τὸ ὄναρ το όνειρο

κατ' ὄναρ ἐπιστὰς Λυσάνδρῳ αφού ήρθε στο όνειρο του Λύσανδρου

κελεύω διατάζω

τεθῆναι τὸν ἄνδρα εἰς τὸν τάφον να τον θάψουν

πυνθανόμενος (μτχ. ενεστ. του ρ. πυνθάνομαι πληροφορούμαι, ζητώ να μάθω) αφού πληροφορήθηκε

παρὰ τῶν φυγάδων από τους εξόριστους (ολιγαρχικούς)

δίδωμι δίνω, χαρίζω, (εδώ) επιτρέπω

πέμψας αφού έστειλε

Ερωτήσεις

1. Για ποιους λόγους ο Λύσανδρος έδωσε την άδεια να ταφεί ο Σοφοκλής;
2. Αφού μελετήσουμε το αρχικό κείμενο της ενότητας και το παράλληλο, γράφουμε ένα σύντομο κείμενο (50-60 λέξεων) για τα στοιχεία που καταδεικνύουν την αναγνώριση της προσφοράς του Σοφοκλή, ήδη από την εποχή της αρχαιότητας.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει μία ή περισσότερες τραγωδίες του Σοφοκλή και παρουσιάζει την υπόθεσή της.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τρεις καινοτομίες που εισήγαγε ο Σοφοκλής στο αρχαίο δράμα.

-
-
-

1. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με ομόρριζα του ρ. δράω -ῶ στην α.ε.:

Πρόσωπο που ενεργεί	Ενέργεια, πάθος, κατάσταση	Αποτέλεσμα ενέργειας	Δευτερόκλιτο τρικατάληκτο επίθετο
δράστ-	δράσ-	δρά-	δραστ-

2. Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με λέξεις που παράγονται από το ρ. δράω -ῶ:

- Η κυβέρνηση θα λάβει μέτρα για τη μείωση της εγκληματικότητας.
- Κάθε προκαλεί μια, σύμφωνα με τους νόμους της Φυσικής.
- Ο ένοπλος διέφυγε πεζός μετά τη ληστεία στην Τράπεζα.
- Το διάβασμα και οι πολλές εξωσχολικές περιορίζουν τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών.
- Ο Σαίξπηρ θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους παγκοσμίως.

Κατατάσσουμε τις ακόλουθες σύνθετες λέξεις σε δύο κατηγορίες: α. σε όσες έχουν πρώτο συνδυαστικό ουσιαστικό και β. σε όσες έχουν πρώτο συνδυαστικό επίθετο.

λεξιθήρας, αγγελιαφόρος, ευθύγραμμος, πυρφόρος, έξάμηνος, γηγενής, παιδονόμος, μονόφθαλμος, μελιτοπώλης, όξύθυμος, λεωφόρος, διακοσιομέδιμνος, Θερμοπύλαι

1. α. Συμπληρώνουμε τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού, ώστε να συμφωνεί με το επίθετο σε γένος, αριθμό και πτώση.

(γενναίων) ἡγεμῶν	(ἄφθονα) ἄρμα	(ἡσύχους) γείτων
(βαρβάρου) ποιμῆν	(θαυμαστῆς) τριάς	(πτωχῶν) τέκτων
(καλῶ) δαίμων	(κακῆν) μάστιγ	(κακοῖς) κέρδος
(ἔνδοξε) ἀγών	(νέοις) κῆρυξ	(θερμαῖς) ἀκτῖς
(ἀθανάτους) σωτήρ	(ὠραίους) τάπηξ	(ἡμέροις) χελιδῶν

β. Μεταφέρουμε τις συνεκφορές στον άλλο αριθμό.

2. Συμπληρώνουμε τα κενά με την κατάλληλη κατάληξη.

ὁ κώδων τοῦ κώδων..... , τὸ ἔδαφος τοῦ ἐδάφ..... , ὁ Κύκλωψ τοῦ Κύκλωπ..... , ἡ ταχύτης τὴν ταχύτητ..... , ὁ λέβης ὡ λέβ..... , ἡ βαλβις αἰ βαλβιδ..... , τὸ τέλος τῶ τέλ..... , ὁ πνεύμων τῶν πνευμόν..... , ὁ λιμὴν τοῖς λιμ..... , ὁ πίναξ τοῖς πίνα..... , τὸ σκεῦος τοῖς σκεῦ..... , ἡ τυραννὶς ταῖς τυραννί..... , τὸ μείγμα τοῦ μείγμα..... , ἡ ταχύτης τὰς ταχύτητ..... , ἡ ποιότης τῶν ποιότητ.....

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στην αρχαία Μίεζα

Εκπαιδύοντας τον Αλέξανδρο

Σημεία ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Η εκπαίδευση του Μ. Αλεξάνδρου από τον Αριστοτέλη
- Η «οικογένεια» του γράφω και...φίλοι από τα παλιά
- Στοιχεία από την παραγωγή και σύνδεση λέξεων
- Η οριστική, τα απαρέμφατα και οι μετοχές των βαρύτονων ρημάτων της μέσης φωνής
- Η οριστική μέλλοντα ρ. είμι
- Η γ' κλίση ουσιαστικών
- Οι αντωνυμίες τίς, τίς, ὄς και ὄστις
- Το υποκείμενο του απαρεμφάτου
- Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο Πλούταρχος είναι ξεχωριστή μορφή του ελληνικού κόσμου, ιστορικός και βιογράφος με πολύ αξιόλογο έργο. Το έργο του *Βίοι Παράλληλοι* περιλαμβάνει τις βιογραφίες σημαντικών προσωπικοτήτων Ελλήνων και Ρωμαίων, ανά ζεύγη. Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα μίας επιστολής ανεκδοτολογικού περιεχομένου (μάλλον πλαστής) που έγραψε ο Αλέξανδρος στον δάσκαλό του, Αριστοτέλη. Από αυτήν μας δίνεται η δυνατότητα να κατανοήσουμε τη σχέση των δύο προσώπων, αλλά και να διακρίνουμε στοιχεία της προσωπικότητάς τους.

Ο Αριστοτέλης διδάσκει τον Αλέξανδρο

Εκπαιδύοντας τον Αλέξανδρο

Φίλιππος, ὁ βασιλεύς, μετεπέμψατο τῶν φιλοσόφων τὸν ἐνδοξότατον καὶ λογιώτατον Ἀριστοτέλην, καλὰ καὶ πρέποντα διδασκάλια τελέσας αὐτῷ. Τὴν γὰρ Σταγειριτῶν πόλιν, ἐξ ἧς ἦν Ἀριστοτέλης, ἀνάστατον ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένην συνώκισε πάλιν. Σχολὴν μὲν οὖν αὐτοῖς καὶ διατριβὴν τὸ περὶ Μίεξαν Νυμφαῖον ἀπέδειξεν.[...] Ἔοικε δ' Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπορρήτων καὶ βαθυτέρων διδασκαλιῶν, ἃς οἱ ἄνδρες ἰδίως ἀκροατικὰς καὶ ἐποπτικὰς προσαγορεύοντες οὐκ ἐξέφερον εἰς πολλοὺς, μετασχεῖν. Πυθόμενος λόγους τινὰς ἐν βιβλίοις περὶ τούτων ὑπ' Ἀριστοτέλους ἐκδεδόσθαι, γράφει πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ φιλοσοφίας παρρησιαζόμενος ἐπιστολήν· «Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροατικοὺς τῶν λόγων· τίτι γὰρ δὴ διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; Ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. Ἔρρωσο». Ταύτην μὲν οὖν τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ παραμυθούμενος Ἀριστοτέλης ἀπολογεῖται περὶ τῶν λόγων ἐκείνων, ὡς καὶ ἐκδεδομένων καὶ μὴ ἐκδεδομένων.

Πλούταρχος, *Ἀλέξανδρος*, 7.2-7.9 (διασκευή)

Πλούταρχος

Αριστοτέλης

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

μεταπέμπομαι στέλνω και προσκαλώ
λογιώτατος υπερθ. βαθμ. του επιθ. λόγιος,
-α, -ον ο σοφός, ο ευρυμαθής

διδασκάλια τα δίδακτρα
(πβ. ν.ε. δίδαγμα, αδίδακτος)

τελέσας (μτχ. αορ. του ρ. τελῶ καταβάλλω
φόρο, πληρώνω) καταβάλλοντας

ἀνάστατον ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένην
από τον ίδιο (ενν. τον Φίλιππο) είχε
καταστραφεί

συνώκισε πάλιν ξανάχτισε, επανίδρυσε

διατριβή τόπος διαμονής

ἀποδεικνύω ορίζω, υποδεικνύω
(πβ. ν.ε. δείγμα, δείκτης, επιδειξη)

ἕοικα πρκ. με σημασία ενεστ. του ρ. εἶκω
μοιάζω, φαίνομαι, είμαι όμοιος

τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον
ότι έλαβε μαθήματα ηθικής και
πολιτικής

ἀπόρρητος, -ον (επίθ.) ο μυστικός,
ο απαγορευμένος

ιδίως (επίρρ.) ειδικά, ιδιωτικά, κυρίως,
προπάντων

ἀκροατικός, -ή, -όν ο κατάλληλος για
ακρόαση, ο προφορικός, διδασκαλία
φιλοσόφων ανώτερη και βαθύτερη που
γίνεται προφορικά

ἐποπτικός, -ή, -όν αυτός που αναφέρεται
σε μνημένο, ο αντιληπτός με τις αισθήσεις

προσαγορεύω αποκαλώ, ονομάζω
(πβ. ν.ε. αγορά, αγορητής, κατήγορος,
παρήγορος)

ἐκφέρω διαδίδω, διηγούμαι έξω,
δημοσιεύω, προδίδω

(πβ. ν.ε. φόρα, φορείο, φορτίο, φαρέτρα,
φορητός)

οὐκ ἐξέφερον εἰς πολλούς, μετασχεῖν
δεν τις διέδιδαν σε πολλούς

πυθόμενος (μτχ. αορ. β' του
ρ. πυνθάνομαι πληροφορούμαι, ακούω,
ζητώ να μάθω) όταν πληροφορήθηκε

ἐκδεδόμεθα (απρ. παθ. πρκ. του
ρ. ἐκδίδωμι δημοσιεύω, εκδίδω) ότι έχουν
εκδοθεί (πβ. ν.ε. δώρο, δόση, δοτικός)

παρρησιάζομαι μιλώ ελεύθερα, μιλώ με
παρρησία

ὑπὲρ φιλοσοφίας παρρησιάζόμενος
υπερασπιζόμενος τη φιλοσοφία

εὖ πράττω ευτυχώ, **εὖ πράττειν**
(συνηθισμένη ευχή σε επιστολές)
να ευτυχείς

διοίσομεν (μέλλ. του ρ. διαφέρω διαφέρω,
έχω διαφορά) θα διαφέρουμε

εἰ καθ' οὓς ἐπαιδευθήμεν λόγους εάν
οι λόγοι με τους οποίους εκπαιδευτήκαμε
βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα
ἐμπειρίαις ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν
θα ήθελα να ξεχωρίζω ως προς τις γνώσεις
για τα πιο ωραία πράγματα παρά ως προς
τη δύναμη

ἔρρωσο (προστακτ. μέσου πρκ. του
ρ. ῥώννυμι δυναμώνω, ενισχύω) στο καλό,
γεια, χαίρε (πβ. ν.ε. ρώμη, ρωμαλέος,
άρρωστος)

παραμυθοῦμαι παρηγορώ, καθησυχάζω
(πβ. ν.ε. παραμύδι)

ὡς καὶ ἐκδεδομένων καὶ μὴ
ἐκδεδομένων ότι και έχουν και δεν έχουν
εκδοθεί

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Σταγειριτών πόλιν: Τα Στάγειρα, η γενέτειρα του Αριστοτέλη, καταστράφηκε από τον Φίλιππο Β΄ στον Ολυνθιακό πόλεμο (349 π.Χ.) και ξαναχτίστηκε από τον ίδιο κατά απαίτηση του φιλοσόφου, προκειμένου να αναλάβει την εκπαίδευση του νεαρού Αλέξανδρου. Στον αρχαιολογικό χώρο των Σταγείρων ανασκάφηκε ο τάφος του Αριστοτέλη.

τὸ περὶ Μίεξαν Νυμφαῖον: Στη Μίεξα, πόλη που βρισκόταν στους πρόποδες του Βερμίου όρους, ο Φίλιππος Β΄ ίδρυσε σχολή στην οποία ο Αριστοτέλης δίδαξε τον Αλέξανδρο και άλλους νέους της Μακεδονικής αριστοκρατίας (Ηφαιστίωνα, Πτολεμαίο κ.ά.). Τα Νυμφαία ήταν τόποι αφιερωμένοι στις Νύμφες και ιδρύονταν σε τόπους με πηγαία νερά και πλούσια βλάστηση.

τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον: Η διδασκαλία του Αριστοτέλη προς τον νεαρό Αλέξανδρο περιλάμβανε μαθήματα ηθικής, πολιτικής, φιλοσοφίας και ρητορικής. Τα ομηρικά έπη, τα έργα των μεγάλων τραγικών ποιητών της αρχαιότητας, στοιχεία επιστημών, όπως της φυσικής, της ιατρικής κ.ά. ήταν το υλικό των σπουδών του εκκολαπτόμενου διάδοχου του θρόνου. Μάλιστα ο φιλόσοφος είχε επιμεληθεί ειδική έκδοση των ομηρικών επών για τις ανάγκες της διδασκαλίας του στη Μίεξα.

τῶν ἀπορρήτων καὶ βαθυτέρων διδασκαλιῶν: Τα έργα του Αριστοτέλη διακρίνονταν ήδη από την αρχαιότητα σε δύο κατηγορίες: «τα εξωτερικά» (ή εκδεδομένα), έργα που προορίζονταν για ένα μεγαλύτερο κοινό, πέρα από τους μαθητές του και τα «ακροατικά» (ή εσωτερικά, μη εκδεδομένα), τα οποία ήταν σημειώσεις για τα μαθήματα που δίδασκε και γι' αυτό διαβάζοντάς τα νιώθουμε πως είμαστε περισσότερο ακροατές του παρά αναγνώστες.

Ερωτήσεις

1.α. Σε ποιες ενέργειες προχώρησε ο βασιλιάς Φίλιππος για την εκπαίδευση του γιου του Αλέξανδρου; Συμπληρώνουμε τον ακόλουθο πίνακα, αφού αναζητήσουμε υλικό στις αποσκευές μας και κάνουμε μια περιήγηση στην Πλατεία Γνώσης.

β. Στη συνέχεια καταγράφουμε σε ένα σύντομο κείμενο την απάντησή μας.

Ενέργειες Φιλίππου	Σημειώσεις
1. μετεπέμψατο τῶν φιλοσόφων τὸν ἐνδοξότατον καὶ λογιώτατον Ἀριστοτέλην	
2. καλὰ καὶ πρέποντα διδασκάλια τελέσας αὐτῷ	
3. τὴν γὰρ Σταγειριτῶν πόλιν, ἐξ ἧς ἦν Ἀριστοτέλης, ἀνάστατον ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένην συνώκισε πάλιν	
4. σχολὴν μὲν οὖν αὐτοῖς καὶ διατριβὴν τὸ περὶ Μίεξαν Νυμφαῖον ἀπέδειξεν	

2. Τι περιλάμβανε η εκπαίδευση του Αλέξανδρου, σύμφωνα με το απόσπασμα του κειμένου: ἔοικε δ' Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον... οὐκ ἐξέφερον εἰς πολλούς, μετασχεῖν;

3. Στο κείμενο παρατίθεται η επιστολή του Αλέξανδρου προς τον δάσκαλό του Αριστοτέλη. Αφού μελετήσουμε το αντίστοιχο χωρίο απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

α. Ποιο είναι το θέμα της επιστολής; β. Ποιο είναι το ύφος του συντάκτη της; γ. Ποια χαρακτηριστικά του είδους της επιστολής διακρίνουμε; δ. Ποια ήταν η απάντηση του Αριστοτέλη, σύμφωνα με τον Πλούταρχο;

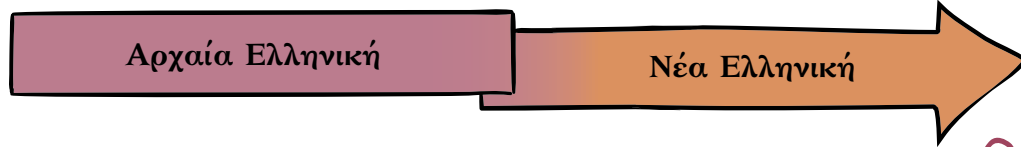

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του **ρ. γράφω**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο γράφει.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

γράφω ξύνω, χαράσσω, ζωγραφίζω, προτείνω εγγράφως, καταγγέλλω	γράφω παριστάνω με γράμματα λέξεις και φράσεις, συντάσσω επιστολή, συγγράφω άρθρα, βιβλία, ζωγραφίζω
γραφικός ικανός στη ζωγραφική	γραφικός ο σχετικός με τη γραφή, χαριτωμένος, μτφ. ο ιδιόμορφος

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

απογραφή καταγραφή σε ειδικούς καταλόγους του αριθμού και των χαρακτηριστικών του πληθυσμού κτλ.

αποκρυπτογράφηση ανάγνωση ή ερμηνεία δυσνόητου κειμένου

απερίγραπτος αυτός που δεν περιγράφεται, (για πρόσωπο) που δεν προσφέρεται για σοβαρή συζήτηση, ο ανεκδιήγητος

γραμματολογία το σύνολο των γραπτών μνημείων ενός έθνους, η επιστήμη που εξετάζει την ιστορία της γραμματείας (λογοτεχνίας)

γραφειοκρατία η διεκπεραίωση διοικητικής υπηρεσίας με υπερβολική προσήλωση στους τύπους και με αδιαφορία για την ουσία

γραφίδα όργανο χάραξης ή γραφής

γραφίστας αυτός που ασχολείται με τις γραφικές τέχνες

γραφολογία μέθοδος διαπίστωσης της γνησιότητας ιδιόχειρης γραφής

δικογραφία σύνολο εγγράφων που αφορούν σε μια δικαστική υπόθεση

εγγράφω καταχωρίζω σε βιβλίο ή κατάλογο, (γεωμ.) γράφω σχήμα μέσα σε άλλο σχήμα

επιστολογραφία σύνταξη και επικοινωνία με επιστολές, η τέχνη της συγγραφής επιστολών

λιβελογράφημα εξυβριστικό κείμενο με συκοφαντικό περιεχόμενο

πολιτογραφώ εγγράφω έναν αλλοδαπό στα μητρώα των πολιτών μιας χώρας

προδιαγράφω καταστρώνω σχέδιο για συγκεκριμένη ενέργεια

προσυπογράφω υπογράφω μαζί με άλλους, μτφ. εγκρίνω απόλυτα και ανεπιφύλακτα

σκηνογραφία η τέχνη της δημιουργίας του σκηνικού στο θέατρο ή τον κινηματογράφο

χρονογράφημα κείμενο σε εφημερίδα που σχολιάζει την επικαιρότητα με εύθυμο τρόπο

Μικρό
λεξικό

Φίλοι από τα παλιά

Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α του παρακάτω πίνακα με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. τύπος και υπογραμμός	α. Τα λόγια τους δε συμφωνούν με τις πράξεις τους. Άλλα λένε και άλλα κάνουν.
2. Γραμματείς και Φαρισαίοι	β. Οι όροι της εκχειρίας δεν τηρήθηκαν και έμειναν στα χαρτιά.
3. υψηλών προδιαγραφών	γ. Στο επάγγελμά του είναι άφογος, επιδεικνύει υποδειγματική συμπεριφορά.
4. άγραφος νόμος	δ. Η κατασκευή της κρεμαστής γέφυρας έγινε σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.
5. κενό γράμμα	ε. Οι ηλικιωμένοι είναι πρόσωπα που χρήζουν σεβασμού.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ**Επαναληπτικές ασκήσεις**

1. Γράφουμε από δύο ομόρριζες λέξεις (απλές ή σύνδετες) της ν.ε. για τις ακόλουθες λέξεις του κειμένου: πόλιν, γεγεννημένην, λόγον, πράττειν, ἐπαιδευθημεν, δυνάμεσι.
2. Ποια διαφορά έχουν στη σημασία τα επίδετα: ἐπαινετός και ἐπαινετέος;
3. Από ποια ρήματα της α.ε. παράγονται τα επίδετα: ἐπιτυχές, ἐπιφανής, πιθανός, μάχιμος;
4. Με τις κατάληξεις **-φόρος**, **-βόλος**, **-ποιός** δημιουργούμε σύνδετες λέξεις της α.ε. με πρώτο συνθετικό ουσιαστικό από τα ακόλουθα: λόγος, θάνατος, ανδριάς, άκτις, λαμπάς, έλαφος. Με κάθε ουσιαστικό σχηματίζουμε δύο σύνδετες λέξεις.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ**Επαναληπτικές ασκήσεις**

1. Συμπληρώνουμε κάθετα τον πίνακα με τα ρήματα στην οριστική όλων των χρόνων.

Ενεστ.	βουλεύη				
Πρτ.		ήγοράζου			
Μελ.			γράφεται		
Αόρ.				ἐπαιδεύεσθε	
Πρκ.					λέλυνται
Υπερ.					

2. Στις παρακάτω προτάσεις συμπληρώνουμε τους τύπους του ρήματος της παρένδεσης:
 - α. Ἐγώ φίλος (μέλλ. του ρ. εἰμί).
 - β. Σόλων τοὺς νόμους (αόρ. του ρ. συντάττομαι).
 - γ. Ἐβούλοντο τὰς διαφορὰς (απρ. αορ. του ρ. καταπαύομαι).
 - δ. Ποία ἡ ἀλήθεια (μέλλ. του ρ. εἰμί);
 - ε. ἂ χρῆ (παρακ. του ρ. διδάσκομαι, β' ενικ.).
 - στ. Ἀσθένεια λύπας (ενεστ. του ρ. ἐπάγομαι).
 - ζ. Τὸ ποίημα Σαλαμῖς (πρτ. του ρ. ἐπιγράφομαι).
 - η. Ταῦτα ἀπέπλευσεν (ονομ. εν. μτχ. αορ. αρσ. γέν. του ρ. διαπράττομαι).

3. Στο καθένα από τα ακόλουθα ουσιαστικά σημειώνουμε τον κατάλληλο τύπο της αντωνυμίας, σύμφωνα με το παράδειγμα:

	τις αόριστη	τις ερωτηματική	ὄς	ὅστις
ἀγροῦ	τινός		οὔ	
τέκνων		τίνων		
τράπεζαν				ἦντινα
ξίφεσι				
φύλακι				

Επαναληπτική άσκηση
στην οριστική μ.φ.

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Επαναληπτικές ασκήσεις

- Στις ακόλουθες προτάσεις εντοπίζουμε το υποκείμενο του ρήματος και του απαρεμφάτου και σημειώνουμε πού υπάρχει ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία.
 - Ἕμεῖς μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν.
 - Οὗτος τοῖς Ἀθηναίοις συνεβούλευσε τριήρεις κατασκευάσαι.
 - Οἱ Πελοποννήσιοι ἤλπιζον ἔτι μᾶλλον ἰσχύσειν.
 - Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸν τῶν στρατηγῶν θάνατον ᾤοντο (θεωρούσαν) κινδυνεύσειν.
 - Σάτυρος ἔπεισε τὴν βουλὴν αὐτὸν παραδοῦναι δικαστηρίῳ.
 - Οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις μανθάνειν τοὺς νόμους.
 - Οὗτος ἔμελλε θεραπεύσειν τὴν γῆν.
 - Λακεδαιμόνιοι ἠνάγκαζον τοὺς νέους μανθάνειν ἱππεύειν.
- Στις ακόλουθες προτάσεις χαρακτηρίζουμε τα ρήματα μονόπτωτα ή δίπτωτα.
 - Τῷ Ἀπόλλωνι θυσίαν μεγαλοπρεπῆ παρεσκεύασε ὁ Δίων.
 - Ὁ γεωργὸς φέρει τοὺς πελέκεις πρὸς τοὺς ἑταίρους.
 - Τὰς πανοπλίας διένειμε τοῖς πολίταις.
 - Πολλὴ χιὼν τοὺς ἀγροὺς κατέχει.

Ἡ Μάχη τῆς Ἰσσοῦ,
ψηφιδωτό γύρω στο
100 π.Χ.

Ἡ σχολή των
Αθηνών του Ραφαήλ
(1510/1511)

Μίεζα,
αρχαιολογικός χώρος

Απελλής του
Μποπιτσέλι
(1494-1495)

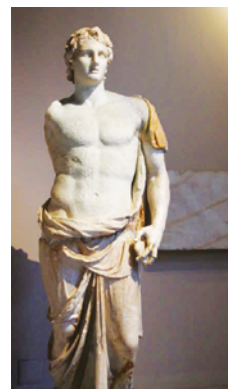
Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Η ευρυμάθεια και τα ενδιαφέροντα του Αλεξάνδρου φαίνονται και στο παρακάτω απόσπασμα από το έργο του **Πλουτάρχου** για τον βίο του μεγάλου στρατηλάτη, ο οποίος ζητούσε κατά την εκστρατεία του στην Ασία από τον Άρπαλο, παιδικό του φίλο και θησαυροφύλακά του, να του στέλνει διάφορα έργα, για να διαβάσει.

Ιλιάδα...ένας πολύτιμος θησαυρός

Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ φιλατρειν Ἄλεξάνδρῳ προστρίψασθαι μᾶλλον ἐτέρων Ἀριστοτέλης. Ἀλέξανδρος ἦν δὲ καὶ φύσει φιλόλογος καὶ φιλομαθῆς καὶ φιλιανγνώστης, καὶ τὴν μὲν Ἰλιάδα τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς ἐφόδιον καὶ νομίζων καὶ ὀνομάζων, ἔλαβε μὲν Ἀριστοτέλους διορθώσαντος ἦν ἐκ τοῦ νάρθηκος καλοῦσιν, εἶχε δ' αἰεὶ μετὰ τοῦ ἐγχειριδίου κειμένην ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, ὡς Ὀνησίκριτος ἰστόρηκε· τῶν δ' ἄλλων βιβλίων οὐκ εὐπορῶν ἐν τοῖς ἄνω τόποις, Ἄρπαλον ἐκέλευσε πέμπαι, κάκεῖνος ἔπεμψεν αὐτῷ τὰς τε Φιλίστου βίβλους καὶ τῶν Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους καὶ Αἰσχύλου τραγωδιῶν συχνάς, καὶ Τελέστου καὶ Φιλοξένου διδυράμβους.

Ἄγαλμα Μ.
Αλεξάνδρου,
Κωνσταντινούπολη
(3ος αι. π.Χ.)

Πλουτάρχου, Ἀλέξανδρος, 8.1-8.3

Γλωσσικά σχόλια

τὸ φιλατρειν Ἄλεξάνδρῳ προστρίψασθαι μᾶλλον ἐτέρων

Ἀριστοτέλης την αγάπη για την ιατρική την ενέπνευσε περισσότερο από άλλους στον Αλέξανδρο ο Αριστοτέλης

φιλόλογος αυτός που αγαπά τα κείμενα, τη λογοτεχνία

ἦν ἐκ τοῦ νάρθηκος καλοῦσιν την οποία ονομάζουν «εκ του νάρθηκος»

ἐγχειρίδιον μαχαίρι, μικρό ξίφος

προσκεφάλαιον προσκεφάλι, μαξιλάρι

ἱστορῶ αφηγούμαι, εξιστορῶ

εὐπορῶ εἶμαι πλούσιος, ἔχω αφθονία σε κάτι, παρέχω, προμηθεύω

ἐν τοῖς ἄνω τόποις στα μακρινά μέρη (της Ασίας)

κελεύω διατάζω, παρακαλώ

Ἦξερες ὅτι

νάρθηξ είναι ένα ποώδες φυτό, από το οποίο δημιουργούσαν κατασκευές. Σε μία μικρή πολύτιμη δέκη από νάρθηκα ο Αλέξανδρος φύλαγε το χειρόγραφο της Ιλιάδας που είχε επιμεληθεί ο Αριστοτέλης για την εκπαίδευσή του. Μεταγενέστερα **νάρθηκας** ονομάστηκε το τμήμα χριστιανικού ναού που βρίσκεται στη δυτική του πλευρά, αλλά και η κατασκευή που χρησιμεύει στην ακινητοποίηση μελών του σώματος τα οποία έχουν υποστεί κάταγμα ή άλλο τραύμα.

Συμπληρωματικό υλικό

Άσκηση κατανόησης

Ερωτήσεις

1. Ποιες ενέργειες του Αλέξανδρου φανερώνουν τη φιλομάθειά του;
2. Ποια είναι τα ενδιαφέροντα του Αλέξανδρου;
3. Δημιουργούμε έναν κατάλογο με το είδος των έργων και τους συγγραφείς που διάβαζε ο Αλέξανδρος. Πώς τον επηρέασαν;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε ποια ήταν η σχέση Αλέξανδρου και Αριστοτέλη.

Συμπληρώνουμε τα κενά με ομόρριζες λέξεις του ρ. γράφω, συνώνυμες με αυτές που βρίσκονται σε παρένθεση.

1. Στη συναυλία παρουσιάστηκε ένα θέαμα συνδυασμού ήχου και εικόνας που μάγεψε όλους τους θεατές (ανείπωτος).
2. Η με το μπλε μελάνι γλιστρούσε ομαλά πάνω στο χαρτί (πένα).
3. Η αλλαγή του τρόπου ζωής αβέβαιο μέλλον για ορισμένα επαγγέλματα (προοιωνίζεται).
4. Η του μηνύματος αποκάλυψε τα κρυμμένα (αποκωδικοποίηση).

1. α. Με τις καταλήξεις **-άς, -ής, -ικός, -ιμος** σχηματίζουμε επίθετα από τα ρήματα: μείγνυμαι, ψεύδομαι, έριζω, φρονῶ.
- β. Με τις καταλήξεις **-οι, -ω, -θεν, -ως, -άδην, -ί** σχηματίζουμε επιρρήματα από τις λέξεις: οἶκος, πρόσ, έκεῖ, σπουδαῖος, τρέχω, άμάχητος.

1. Μεταφέρουμε το ρήμα της ακόλουθης πρότασης σε όλους τους χρόνους της ίδιας φωνής: Οἱ μὴ τηλικούτοι δημιουργοὶ κεκῶλυνται (έχει απαγορευτεί) τὰ Φειδίου καὶ Πολυκλείτου καὶ Μύρωνος ἔργα κρίνειν.

2. α. Διαβάζουμε το κείμενο που ακολουθεί.

β. Συμπληρώνουμε τα κενά και βαθμολογούμε την επίδοσή μας:

1. Εντοπίζουμε στο κείμενο μία μετοχή ε.φ.
2. Εντοπίζουμε ένα απρ. ενεστ. μ.φ.
3. Το ρ. έπυνθάνετο είναι μονόπρωτο ή δίπρωτο;
4. Το ρ. συνεύξομαι βρίσκεται σε ενεστώτα ή μέλλοντα;
5. Σχηματίζουμε τις πλάγιες πτώσεις του άλλου αριθμού στα ουσιαστικά: τοῦ κεραμέως και τοῖς πράγμασιν , , ,

---/10

Ἔχων τις δύο θυγατέρας, τὴν μὲν κηπουρῶ ἐξέδωκε πρὸς γάμον (τὴν πάντρεψε), τὴν δὲ ἑτέραν κεραμεῖ (με κεραμοποιό). Χρόνου δὲ προελθόντος, ἔρχεται ὡς τὴν τοῦ κηπουροῦ καὶ ταύτην ἠρώτα πῶς ἔχοι. Αὕτη δὲ λέγει πάντα ἔχειν, ἔν δὲ τοῦτο εὐχεσθαι τοῖς θεοῖς, ὅπως χειμῶν (κακοκαιρία) γένηται καὶ ὄμβρος, ἵνα τὰ λάχανα ἀρδευθῆ (ποτιστούν), μετ' οὐ πολὺ παρεγένετο (πηγαίνει) πρὸς τὴν τοῦ κεραμέως καὶ αὐτῆς ἔπυνθάνετο (ζητούσε να μάδει) πῶς ἔχοι. Αὕτη δὲ λέγει τοῦτο δὲ μόνον εὐχεσθαι, ὅπως αἰθρία (καλοκαιρία) τε λαμπρὰ ἐπιμείνη καὶ λαμπρὸς ἥλιος, ἵνα ξηρανθῆ ὁ κέραμος, εἶπε πρὸς αὐτήν· «Ἐὰν σὺ μὲν εὐδῖαν (καλὸν καιρὸ) ἐπιζητῆς, ἡ δὲ ἀδελφῆ σου χειμῶνα, ποτέρα ὑμῶν συνεύξομαι (με ποια από τις δύο να προσευχηθῶ μαζί);»

Οὕτως οἱ ἐν ταύτῃ τοῖς ἀνομίῳις πράγμασιν ἐπιχειροῦντες εἰκότως περὶ τὰ ἑκάτερα πταίουσιν. (Ἔτσι και ὅσοι ταυτόχρονα επιχειροῦν ἀνόμοια πράγματα, εὐλόγα και στο ἕνα και στο ἄλλο κάνουν λάθη)

Αἰσώπου, μῦθος (διασκευή)

3. Αὕτη δὲ λέγει πάντα ἔχειν.

Στην πρόταση υπάρχει ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία; Εξηγούμε γιατί.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...με την οικογένεια

Ευχή γονιού αγόραζε...

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη στάση απέναντι στους γονείς
- Η «οικογένεια» του δοκιμάζω και...φίλοι από τα παλιά
- Η σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή-ρήμα
- Η σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη
- Η υποτακτική ενεστώτα και αορίστου των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής. Η υποτακτική ενεστώτα του ρ. είμι
- Το υποκείμενο της μετοχής (συνημμένη, απόλυτη)
- Η επιρρηματική και η κατηγορηματική μετοχή

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Σωκράτης συζητάει με τον μεγαλύτερο γιο του, τον Λαμπροκλή, που είναι οργισμένος με τη μητέρα του για τη σκληρή στάση της απέναντί του. Του υπενθυμίζει ότι απέναντι στους γονείς οφείλουμε σεβασμό και υπακοή.

Ο Σωκράτης με μαθητές του, Josef Abel, 1807

Ο σεβασμός προς τους γονείς

Οὐκ οἶσθ' ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπονθότας χάριν οὐκ ἀποδόντας, ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθησι καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐᾷ ἄρχειν τοῦτον, ὡς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θυόμενα ὑπὲρ τῆς πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; Καὶ νῆ Δία ἐάν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμήῃ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις. Σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἐὰν σωφρονῆς, τοὺς μὲν θεοὺς παραιτήσῃ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἴ τι παρημέληκας τῆς μητρός, μή σε καὶ οὔτοι νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι οὐκ ἐδελήσωσιν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους φυλάξῃ μή σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα πάντες ἀτιμάσωσιν, εἴτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῆς. Εἰ γάρ σε ὑπολάβοιεν πρὸς τοὺς γονέας ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν εὖ σε ποιήσας χάριν ἀπολήψεσθαι.

Ξενοφώντας, *Ἀπομνημονεύματα*, 2.2.13-14

Σωκράτης

Ο Δημοφών ελευθερώνει την Αἴθρα, παράσταση από κύλικα

Ξενοφών

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

οἶσθα γνωρίζεις, ξέρεις
(πβ. ν.ε. είδηση, ειδικός, ιστορία)

ἐπιμελοῦμαι φροντίζω, ασχολούμαι
(πβ. ν.ε. παραμελώ, αμελής)

περιορῶ παραβλέπω, ανέχομαι
(πβ. ν.ε. όραση, ορατός, όψη, οπτικός)

τοὺς πεπονθότας μτχ. πρκ. του ρ. πάσχω
παθαίνω

(πβ. ν.ε. πάδος, πάθημα, απαθής)

εὖ πάσχω ευεργετούμαι

χάριν ἀποδίδωμι αποδίδω την ευεργεσία

θεραπεύω περιποιούμαι, φροντίζω

(πβ. ν.ε. θεραπεία, αδεράπευτος)

δίκην ἐπιτίθησι επιβάλλει ποινές

τελευτάω -ῶ τελειώνω, πεθαίνω

παραιτοῦμαι παρακαλώ, ικετεύω
(πβ. ν.ε. αίτηση, αίτημα)

θύω κάνω θυσία

συγγνώμονάς σοι εἶναι να σε
συγχωρήσουν (πβ. ν.ε. συγγνώμη)

εὖ ποιῶ ευεργετώ

(πβ. ν.ε. ποίημα, ποιητής)

εἶτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῆς και τότε
θα βρεθείς χωρίς φίλους

ὑπολαμβάνω νομίζω (πβ. ν.ε. λαβή,
συλλαβή, λαβίδα, λάφυρο, λήψη)

ἀπολήψεσθαι απρ. μέλλ. του ρ.

ἀπολαμβάνω λαμβάνω πίσω ως ανταπόδοση

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

1. Διαβάζουμε με προσοχή το κείμενο. Με τη βοήθεια των αποσκευών μας, απαντάμε στις ερωτήσεις, χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.
 - α. Με ποιο επιχείρημα από τη ζωή της πόλης προσπαδεί ο Σωκράτης να πείσει τον γιο του να σέβεται τη μητέρα του;
 - β. Ποιες προτροπές απευθύνει ο Σωκράτης στον γιο του σχετικά με τους θεούς και με τους ανθρώπους και γιατί;

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Λαμπροκλής: πρωτότοκος γιος του Σωκράτη και της Ξανθίππης. Ο Λαμπροκλής ήταν μικρό αγόρι (μειράκιον) την εποχή που ο Σωκράτης δικάστηκε και καταδικάστηκε σε θάνατο.

ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις: Κατά τη δοκιμασία στην οποία υποβάλλονταν οι Αθηναίοι προκειμένου να αναλάβουν κάποιο δημόσιο αξίωμα, όφειλαν, μεταξύ άλλων, να αποδείξουν ότι σέβονταν τους γονείς τους ή ότι τους τιμούσαν μετά θάνατον. Η έλλειψη σεβασμού προς τους γονείς ήταν αδικημα (γραφή γονέων κακώσεως) και επέσυρε την ποινή της ατιμίας για τα παιδιά (στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων).

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του ρ. **δοκιμάζω**

Στο κείμενο συναντήσαμε τους τύπους άποδοκιμάζουσα και δοκιμασίαις.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

δοκιμάζω 1. υποβάλλω σε δοκιμή μέταλλο προκειμένου να ελεγχθεί η γνησιότητά του, 2. ανακρίνω, 3. υποβάλλω σε δοκιμασία, (στην Αθήνα) εξετάζω και εγκρίνω κάποιον ως κατάλληλο για κάποιο αξίωμα

δοκιμάζω 1. ελέγγω κάτι για να διαπιστώσω αν είναι κατάλληλο για συγκεκριμένη χρήση ή αν διαθέτει τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει, 2. χρησιμοποιώ κάτι σε μικρή ποσότητα ή για μικρό διάστημα

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

δοκιμασία έλεγχος, δοκιμή, ταλαιπωρία

δοκιμαστής αξιολογητής προϊόντων

δοκιμαστικός αυτός που χρησιμοποιείται για δοκιμές, για πειράματα

δοκιμαστήριο χώρος καταστήματος για τη δοκιμή ρούχων

δόκιμος 1. μαθητευόμενος 2. δοκιμασμένος 3. για λέξη ή φράση που έχει καθιερωθεί λόγω της χρήσης της από αναγνωρισμένους συγγραφείς

δοκίμιο κείμενο που πραγματεύεται συγκεκριμένο θέμα

δοκιμογράφος ο συγγραφέας δοκιμίων

αδόκιμος αυτός που δεν μπορεί να αποτελέσει υπόδειγμα, ακατάλληλος

αποδοκιμάζω εκφράζω την αντίθεσή μου με έντονες εκδηλώσεις

επιδοκιμάζω εγκρίνω, επικροτώ

ευδόκιμος αυτός που θεωρείται επιτυχημένος

Μικρό
λεξικό

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. περίοδος χάριτος	α. Ο γιατρός αυτός έχει αναλάβει τη νοσηλεία του.
2. χάριν συντομίας	β. Καταδικάστηκε από το δικαστήριο χωρίς να παρουσιαστεί.
3. υπό δοκιμήν	γ. Δεν υπάρχει πλέον άλλη ανοχή από το εκλογικό σώμα.
4. θεράπων ιατρός	δ. Στην καθημερινότητα χρησιμοποιούμε αρκτικόλεξα για να κερδίσουμε χρόνο.
5. ερήμην	ε. Η χρησιμοποίηση του φαρμάκου βρίσκεται ακόμα σε πειραματικό στάδιο.

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε..

Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. πόλις	α. ουσιαστικό
2. γονέας	β. φανάρι
3. δίκην	γ. άγνοια
4. ἄρχειν	δ. πολιτεία
5. πράξαντος	ε. γενέθλια
6. τελευτησάντων	στ. παίκτης
7. παῖ	ζ. αδίκημα
8. συγγνώμονας	η. πράκτορας
9. ἀναφανῆς	θ. έναρξη
10. εἶναι	ι. τελευταίος

Άσκηση

- Συνδυάζουμε τις λέξεις των δύο στηλών του παρακάτω πίνακα, ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονομαστικά σύνολα, ξεκινώντας είτε από τη στήλη Α είτε από τη στήλη Β.
- Με κάθε ονομαστικό σύνολο γράφουμε μία πρόταση στη ν.ε., αφού κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές.

Συμβουλευόμαστε το *Λεξικό της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ευδόκιμη	α. πυρηνική
2. δόκιμος	β. επιστημονικό
3. δοκιμαστικός	γ. ναυτικός
4. δοκιμή	δ. υπηρεσία
5. δοκίμιο	ε. πτήση

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Σύνθεση με πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή-ρήμα

Ρηματικό θέμα ή χρονικό θέμα (αορίστου ή μέλλοντα)

Το θέμα μένει αμετάβλητο, όταν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν.

π.χ. φθιν-όπωρον, ρίψ-ασπισ (ρίπτω, μέλλ. ρίψω), λειψ-ανδρία (λείπω, μέλλ. λείψω)

Το θέμα μετασχηματίζεται και παίρνει το φωνήεν ε ή ι ή ο στο τέλος, αν το β' συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο.

π.χ. χαιρ-έ-κακος, ἀρχ-ι-τέκτων, φυγ-ό-δικος

Σύνδεση με α' συνθετικό λέξη άκλιτη (επίρρημα, πρόδεση, αχώριστο μόριο)

Επίρρημα

ἄγχι ἀγγί-αλος, αἰ αἰ-θαλής, ἄνω, κάτω, χαμαὶ κτλ. ἀνω-φερής, δῖς, τρίς κτλ. δισ-μύριοι, εὖ εὐ-γενής, πάλιν παλίρ-ροια, ὄψε ὄψι-μαθής, ὀπισθεν ὀπισθό-δομος, δίχα διχό-βουλος, ὁμοῦ ὁμό-γλωττος

Πρόδεση

ἀν-άγω (φέρνω επάνω), εἰς-άγω (φέρνω μέσα), ἐξ-άγω (φέρνω έξω), καθ-ορῶ (βλέπω προς τα κάτω ή βλέπω καλά, καθαρά), συμ-μένω (μένω μαζί), ὑπό-στεγος (αυτός που βρίσκεται κάτω από στέγη), σύν-τροφος (συν + τροφή) ἔν-δοξος («ὁ ἐν δόξῃ», φημισμένος), παρά-λογος («ὁ παρὰ λόγον»)

Αχώριστο μόριο

- Το **στερητικό** ἄ-, ἄ-καρπος που εμπρός από φωνήεν συνήθως γίνεται ἄν- ἄν-άξιος ή μένει ἄ- ἄργος
- Το **επιτατικό** ἄ- που επιτείνει την έννοια του β' συνθετικού: (ἄ+τείνω) ἄ-τενής (=πολύ τεντωμένος)
- Το **αθροιστικό** ἄ- που σημαίνει ἀθροιση ή έχει την έννοια του «μαζί»: ἄ-πας
- Το **στερητικό** νη- νηνεμία (νη+ἄνεμος=έλλειψη ανέμων)
- Τα **επιτατικά** ἄρι-, ἔρι-, ζα- ἄρι-δηλος (πολύ φανερός), ἔρι-τιμος (πολύτιμος), ζά-πλουτος (πολύ πλούσιος)
- Το **δυσ-**: δύσ-μορφος, δύσ-βατος
- Το **ἡμι-**: ἡμί-θεος

Άσκηση στη σύνδεση

Άσκηση

- Με τα συνθετικά που μας δίνονται στη στήλη Α σχηματίζουμε σύνδετα επίδετα στη στήλη Β.

Συμβουλευόμαστε τα Λεξικά της α.ε. και της νε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
στρέφω (θ. μέλλ. στρέψω) + δίκη	
ἔχω + φρήν	
φεύγω (θ. αορ. φυγ.) + πόνος	
ἔχω + μῦθος	
φιλῶ + ἄνθρωπος	
δυσ + μένος	
ἀν + ἱατὸς	
ἄ + θρόος (θόρυβος του πλήθους)	
ἄ+ δραίνω (εἶμαι πρόθυμος να...)	
ἄ + κατέχω (θέμα σχ-)	

6. Στις περιόδους του λόγου που ακολουθούν αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις/φράσεις με τα επίδετα της στήλης Β, στον κατάλληλο τύπο.
- Οι φίλοι του τον θεωρούν έμπιστο και δε διστάζουν να του πουν τα μυστικά τους.
 - Οι ενέργειές του και η συμπεριφορά του εν γένει, δείχνουν άνθρωπο που αποφεύγει τον μόχθο.
 - Χρησιμοποιεί παραπλανητικά επιχειρήματα, για να παρασύρει τους συνομιλητές του.
 - Όλοι οι συνεργάτες και οι φίλοι του τον θεωρούν άνθρωπο σοβαρό και μυαλωμένο.
 - Έχει δείξει έμπρακτα και στο παρελθόν συναισθήματα αλληλεγγύης προς τους συνανθρώπους του που πάσχουν.
 - Τα σχόλια του δημοσιογράφου στο άρθρο που δημοσίευσε ήταν ιδιαίτερα εχθρικά.
 - Αυτό που τον χαρακτηρίζει είναι η πολυλογία του που δε σταματάει με τίποτα.
 - Τόσον καιρό θα μπορούσε να αναλάβει κάποια πρωτοβουλία και να μην έχει τέτοια παθητική στάση.
 - Φαίνεται ότι «πάσχει» από αδεράπευτη αισιοδοξία.
 - Προεκλογικά όλα τα κόμματα υποσχέθηκαν αναρίθμητες προσλήψεις.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Με βάση τις γνώσεις μας από τη ν.ε. συμπληρώνουμε τι φανερώνει η υποτακτική στα παρακάτω παραδείγματα (απορία, ενδεχόμενο, ευχή, προτροπή).

Ας σταθούμε εδώ. (.....) Να το αποκαλύψω; (.....) Αν μπορέσω, θα έρθω. (.....) Ας πάει στο καλό. (.....)

Η υποτακτική στην α.ε. εκφράζει βούληση και επιθυμία του υποκειμένου. Στις κύριες προτάσεις δηλώνει προτροπή (π.χ. Φέρε δὴ κάκεϊνο ἐξετάσωμεν), απαγόρευση, αποτροπή (π.χ. Τὸν ἐχέφρονα μηδεὶς ταράττη λόγος) και απορία (π.χ. Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;).

Στις δευτερεύουσες προτάσεις εκφράζει το προσδοκώμενο (αυτό που περιμένουμε να γίνει) και δέχεται άρνηση μή. (π.χ. Δέδοικα μή τι πάθωμεν). Εκφράζει επίσης την αόριστη επανάληψη στο παρόν ή το μέλλον (π.χ. Κύνας τρέφομεν ἵνα φυλάττωσι τὰς οἰκίας).

ΣΤΙ Υποτακτική ενεστώτα ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε το υποκείμενο των υπογραμμισμένων ρημάτων και συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Υποτ. Ενεστ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Ἦξουσιν αἱ μέριμναι, κἄν <u>μὴ</u> ἐδέλω.	α' πρόσ.		
Μὴ παρὰ τοὺς νόμους <u>δικάζης</u> .	β' πρόσ.		
Ἐὰν ταῦτα <u>πράττη</u> , συμμάχους τοὺς θεοὺς ἔξει.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
<u>Διώκωμεν</u> τοὺς πολεμίους φεύγοντας.	α' πρόσ.		
<u>Μὴ στρατοπεδεύητε</u> ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ.	β' πρόσ.		
<u>Μὴ ἀναμένωσι</u> ἄλλους ἐπ' αὐτοὺς ἐλθεῖν.	γ' πρόσ.		

ΣΤ2 Υποτακτική αορίστου ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε το υποκείμενο των υπογραμμισμένων ρημάτων και συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Υποτ. Αορ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Τί <u>πράξω</u> ;	α' πρόσ.		
<u>Ἀκούσῃς</u> τοῦ ἀνδρός.	β' πρόσ.		
Τῷ ἀπίστῳ φίλῳ <u>μὴ πιστεύσῃ</u> .	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
<u>Παύσωμεν</u> τῆς μάχης.	α' πρόσ.		
<u>Ἄρξῃτε</u> τοῦ ἐξορμηῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετὴν.	β' πρόσ.		
Τοὺς μὲν γὰρ πονηροὺς οὐ <u>μή</u> ποτε βελτίους <u>ποιήσωσι</u> .	γ' πρόσ.		

ΣΤ3 Υποτακτική ενεστώτα του ρήματος εἶμι

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
α' πρόσ. ᾧ	α' πρόσ. ᾧμεν
β' πρόσ. ᾗς	β' πρόσ. ᾗτε
γ' πρόσ. ᾗ	γ' πρόσ. ᾧσι(ν)

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της υποτακτικής του ρ. εἶμι.

1. Κυλίομεν καὶ ἡμεῖς τοὺς πίδους, ἵνα μὴ μόνοι τοῦ ἔργου ἀμέτοχοι
2. Χαίρω ὅταν ἐν ὑγείᾳ
3. Ἐάν, ᾧ νέοι, ἀμνήμονες τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆςβλάψετε τὴν πατρίδα.
4. Φοβοῦμαι μὴ ὁ δῆμος οὐκ ἐλεύθερος ἐν τυραννίδι

ΣΤ4 Υποτακτική παρακειμένου ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων

- Η υποτακτική παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων στην ε.φ. σχηματίζεται
- α) περιφραστικά από τη μετοχή ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος και την προστακτική του ρήματος εἶμι (πιο εύχρηστη) και
 - β) μονολεκτικά (σπάνια).

Συμπληρώνουμε τους τύπους του ρήματος εἰμί, προκειμένου να σχηματίσουμε την υποτακτική του παρακειμένου του ρ. νομίζω περιφραστικά.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
νενομικώς, νενομικυῖα, νενομικὸς	νενομικότες, νενομικυῖαι, νενομικότα
νενομικώς, νενομικυῖα, νενομικὸς	νενομικότες, νενομικυῖαι, νενομικότα
νενομικώς, νενομικυῖα, νενομικὸς	νενομικότες, νενομικυῖαι, νενομικότα

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις που ακολουθούν:

- Υποτακτική ἔχουν μόνο ο ενεστώτας, ο και ο
- Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την υποτακτική και με τις συνήθεις αλλαγές στο θέμα τους.
- Η υποτακτική παρακειμένου σχηματίζεται από τη παρακειμένου ε.φ. και την του ρήματος

Ασκήσεις

- Τοποθετούμε τα ρήματα στον αντίστοιχο τύπο της υποτακτικής, στον χρόνο που ζητείται.
 - Τοὺς ἡμετέρους παῖδας (διδάσκω, ενεστ.) μηδὲν ἠγεῖσθαι τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν.
 - Ἵμεῖς δ' ὦ νέοι, ἔστε ὑπόδειγμα ἀρετῆς, ἵνα ἀξίως τῆς πόλεως ἔργα (πράττω, αόρ.)
 - Τρόπαιον γὰρ ἐν τῇ κορυφῇ ἐστι, στήλη λιθίνη καὶ Νίκη, ἵνα τοῖς ἐκγόνοις (παρέχω, ενεστ.) μνήμην τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς.
 - Καὶ οἱ μὲν κοινωνοὶ τοῦ πολέμου, ὅταν (βλέπω, ενεστ.) εἰς τὸ τρόπαιον, τῶν κοινῶν κινδύνων καὶ πόνων ἀναμιμνήσκονται.
 - Ἐὰν σὺ γονέας μὴ (θεραπεύω, ενεστ.) οὐκ ἔῃ σε ἡ πόλις ἄρχειν.
 - Ψηφίσατε οὖν εἰρήνην, ἵνα μὴ ὁ ὀλέθριος πόλεμος ὑμᾶς (καταστρέφω, αόρ.).
- Τοποθετούμε τα υπογραμμισμένα ρήματα στον ίδιο τύπο της υποτακτικής του παρακειμένου, όπως στο παράδειγμα:

Ἐὰν ταῦτα πράξητε, χρήματα ἔξετε. (πεπραχότες ἦτε)

 - Κρίτων ἔτοιμος ἦν, ἵνα ἀπολύῃ Σωκράτη ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου. (.....)
 - Μὴ πιστεύσης. (.....)
 - Φυλάττωμεν τὴν πατρίδα. (.....)

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Όπως έχουμε διδαχθεί στην Α΄ Γυμνασίου οι μετοχές, ανάλογα με τη συντακτική λειτουργία τους, διακρίνονται σε επιθετικές, επιρρηματικές και κατηγορηματικές.

Επιρρηματική μετοχή

Η επιρρηματική μετοχή λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός, είναι άναρδρη και ανάλογα με το τι εκφράζει μπορεί να είναι:

- Χρονική** μτφρ. όταν, αφού, ενώ + ρ. π.χ. Δειπνήσαντες πορεύεσθε.
- Αιτιολογική** μτφρ. γιατί, επειδή, διότι + ρ. π.χ. Πιστεύσαντες ὑμῖν παρέδομεν τὴν πόλιν.

- **Τελική** μφρ. για να + ρ. Δηλώνει σκοπό και βρίσκεται πάντα σε μέλλοντα π.χ. Οὗτος ἤκει ἀμφισβητήσων.
- **Υποθετική** μφρ. αν, εάν + ρ. π.χ. Θεοῦ θέλοντος τοὺς πολεμίους ἐκβαλοῦμεν.
- **Εναντιωματική** μφρ. αν και, μολονότι + ρ. π.χ. Καὶ ἠπειρῶται ὄντες, ἐνανυμαχήσαμεν.
- **Τροπική** μφρ. με μετοχή σε -οντας, τροπικό επίρρημα ή εμπρόθετο προσδιορισμό π.χ. Ἔκεν ἄγων ἄνδρα ἔχοντα τόξον.

Το Υποκείμενο της μετοχής

Εντοπίζουμε τα υποκείμενα των μετοχών στις προτάσεις που ακολουθούν. Τι παρατηρούμε για την πτώση τους;

Οἱ ἐχθροὶ ἔπλεον πολεμήσοντες.

Οὐδενὸς κωλύοντος Κύρος ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη.

Η μετοχή κανονικά συμφωνεί με το υποκείμενό της στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση. Όταν το υποκ. της επιρρηματικής μετοχής έχει και άλλο συντακτικό ρόλο στην πρόταση, η μετοχή ονομάζεται **συνημμένη** (καθώς «συνάπτεται» συντακτικά με ὄρο της πρότασης).

π.χ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὀλίγοι **ὄντες** ἐνίκησαν.

Όταν όμως το υποκείμενο της επιρρηματικής μετοχής δεν έχει άλλο συντακτικό ρόλο στην πρόταση, η μετοχή ονομάζεται **απόλυτη**. Βρίσκεται σε γενική πτώση, όταν ανήκει σε προσωπικό ρήμα (γενική απόλυτη) και σε αιτιατική συνήθως, όταν ανήκει σε απρόσωπο ρήμα (αιτιατική απόλυτη).

π.χ. Ἄραξερξου **βασιλεύοντος** ταῦτα ἐγένετο. Οὐκ ἐσώσαμεν σε, **ἐξὸν** ἡμῖν σῶσαι.

Κατηγορηματική μετοχή

Χρησιμοποιείται ως κατηγορούμενο ή κατηγορηματικός προσδιορισμός του υποκειμένου ή του αντικειμένου του ρήματος και είναι άναρδρη. Μεταφράζεται με το ότι, πως, που + οριστική ή με το να + υποτακτική.

π.χ. Οἱ Ἀθηναῖοι διατελοῦσι **ὀρεγόμενοι** τοῦ ἐπαίνου. Ἐπέδειξα τοῦτον **ψευδόμενον**.

Ασκήσεις

1. Με τη βοήθεια του *Συντακτικού της α.ε.* βρίσκουμε το είδος των επιρρηματικών μετοχών και τις χαρακτηρίζουμε ως *συνημμένες* ή *απόλυτες*.
 - α. Διὰ τοῦτο ὀργισθεὶς Ἀπόλλων κτείνει Κύκλωπας.
 - β. Ἔκε παρὰ βασιλέως φέρων χρήματα πολλά.
 - γ. Ὁ ἄπειρος γραμμάτων οὐ βλέπει βλέπων.
 - δ. Κελεύοντος τοῦ κήρυκος ἐσιώπησαν.
 - ε. Ὁ κῆρυξ νυκτὸς ἀφίκετο εἰς Πειραιᾶ λέξων ταῦτα.
 - στ. Ἐγὼ ἠγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων τελείως τὴν πόλιν εὐδαιμονήσειν.
 - ζ. Ἐξὸν ἡμῖν ἀπελθεῖν, οὐκ ἀπήλδομεν.
2. Εντοπίζουμε στο κείμενο της ενότητας μία κατηγορηματική μετοχή και δύο επιρρηματικές.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Ο **Ιωάννης Χρυσόστομος**, ένας από τους τρεις Ιεράρχες, έχει πλούσιο παιδαγωγικό έργο. Στα έργα του δίνει συμβουλές στους γονείς για τη σωστή ανατροφή των παιδιών τους.

Συμβουλευτική γονέων

Ἐὰν ἀναθρέψῃς σὺ καλῶς τὸ παιδίον, οὕτω κάκεινος τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ, καὶ οὗτος τὸν υἱόν· καὶ καθάπερ σειρά τις καὶ ἀκολουθία πολιτείας ἀρίστης μέχρι παντὸς βαδιεῖται, παρὰ σοῦ λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν, καὶ τῆς τῶν ἐγγόνων ἐπιμελείας σοι φέρουσα τοὺς καρπούς. Εἰ μετὰ ἀκριβείας οἱ πατέρες τοὺς ἑαυτῶν ἐπαίδευσον παῖδας, οὐ νόμων, οὐ δικαστηρίων ἔδει, οὐ τιμωρίων καὶ κολάσεων.

Ο Διαγόρας και οι γιοι του, από παλιό περιοδικό

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Περὶ παιδῶν ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης*, PG 51.330

Γλωσσικά σχόλια

καθάπερ όπως ακριβώς, σαν
ἀκολουθία πολιτείας ἀρίστης τήρηση
 ἀρίστου τρόπου ζωής
βαδιεῖται θα πορεύεται, θα συνεχίζεται
ἀρχὴ βάση

μέχρι παντὸς για πάντα
ἀκρίβεια επιμέλεια
ἔδει υπήρχε ανάγκη
κόλασις τιμωρία, επιβολή ποινής

Ερώτηση

Πώς η σχέση αμοιβαίου σεβασμού γονέων παιδιών επηρεάζει τη ζωή των παιδιών ως μετέπειτα πολιτών; Συνδέουμε ένα κείμενο (70-80 λέξεων), αφού λάβουμε υπόψη μας το κείμενο της ενότητας και το παράλληλο κείμενο.

Εἶδη μετοχῶν
 Ἀσκηση

Γύρος του θριάμβου, ο
 Διαγόρας στους ώμους
 των γιων του, Thomas
 DeGeorge

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τις απόψεις των αρχαίων Ελλήνων και του Ιωάννη του Χρυσοστόμου για τη σχέση γονέων και παιδιών.

α. Αναλύουμε τις λέξεις του πίνακα στα συνθετικά τους.

	α' συνθετικό	β' συνθετικό
i. φέρελπις		
ii. κρυψίνους		
iii. σεισάχθεια		
iv. ζάπλουτος		
v. άδυτος		

β. Με τη βοήθεια του Λεξικού της ν.ε., βρίσκουμε τη σημασία των παραπάνω λέξεων και γράφουμε μία πρόταση για καθεμία από αυτές στη ν.ε.

- i.
- ii.
- iii.
- iv.
- v.

Συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με την υποτακτική του κατάλληλου χρόνου, επιλέγοντας τις παρακάτω λέξεις:

έσθίωσιν, ἔχωμεν, ζῶ, ἦς

- i. Ἐὰν φιλομαθῆς, ἔσει καὶ πολυμαθῆς. (Ισοκράτης)
- ii. Ἐὰν χρήματα, ἔξομεν φίλους. (Μένανδρος)
- iii. Οἱ μὲν λοιποὶ ζῶσι ἵνα, αὐτὸς δὲ ἐσθίῳ ἵνα (Σωκράτης)

Βρίσκουμε το είδος των επιρρηματικών μετοχών και σημειώνουμε ποιες είναι συνημμένες και ποιες απόλυτες.

- i. Τοῖς πρεσβυτέροις ἑξαμαρτάνουσι (κάνουν λάθος) πάντες ἐπιτιμῶσι.
- ii. Χρημάτων δεομένης τῆς Σπάρτης πρὸς πόλεμον, ἐπορεύθη ὁ Ἀγησίλαος εἰς Αἴγυπτον.
- iii. Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε.
- iv. Παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες.

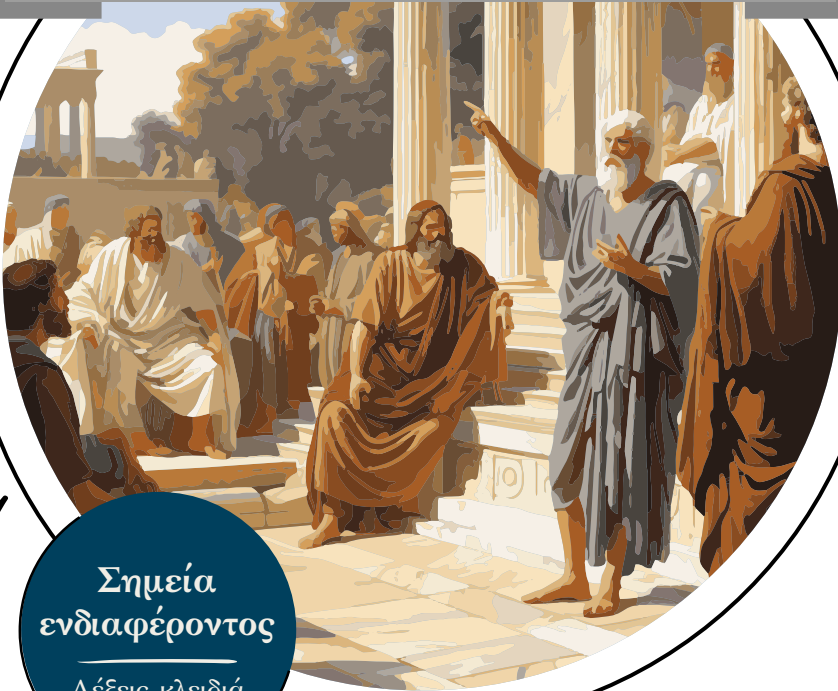
ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...γνωριμίας με τη δικανική τέχνη

Ξεχωριστό δείγμα δικανικής τέχνης

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Ένα παράδειγμα προς...αποφυγή
- Η «οικογένεια» του οίκου και...φίλοι από τα παλιά
- Η σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή (α' μέρος)
- Επίθετα της γ' κλίσης, φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα
- Τα επίθετα πολὺς και μέγας

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από δικανικό λόγο του ρήτορα **Λυσία**. Σε αυτόν προβάλλεται ως αναξιόπιστο πρόσωπο ο Αισχίνης με αφορμή κάποιο δάνειο που δεν επέστρεψε. Δεν πρόκειται για τον γνωστό ρήτορα, αλλά για τον Αισχίνη από τον Σφητό της Αττικής, έναν από τους συγγραφείς σωκρατικών διαλόγων. Αυτό που καδιστά ενδιαφέροντα τον λόγο είναι η μαεστρία του Λυσία να πλάθει έναν ζωντανό χαρακτήρα, του οποίου τη φαυλότητα σκιαγραφεί μέσα από τα παθήματα που αυτός προκαλεί στους νοικοκύρηδες συμπολίτες του.

Αναπαράσταση σκηνής από χώρο εμπορίου

Ξεχωριστό δείγμα δικανικής τέχνης

Πεισθεῖς δ' ὑπ' αὐτοῦ τοιαῦτα λέγοντος καὶ ἅμα οἰόμενος τοῦτον {Αἰσχίνην} Σωκράτους γεγονότα μαθητὴν καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς πολλοὺς καὶ σώφρονας λέγοντα λόγους οὐκ ἂν ποτε ἐπιχειρῆσαι οὐδὲ τολμῆσαι ἄπερ οἱ πονηρότατοι καὶ ἀδικώτατοι ἄνθρωποι ἐπιχειροῦσι πράττειν. [...] Ἀλλὰ γάρ, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὐκ εἰς ἐμὲ μόνον τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς αὐτῷ κεχρημένους. Οὐχ οἱ μὲν κάπηλοι οἱ ἐγγὺς οἰκοῦντες, παρ' ὧν προδόσεις λαμβάνων οὐκ ἀποδίδωσι, δικάζονται αὐτῷ συγκλήσαντες τὰ καπηλεῖα, οἱ δὲ ἀτυχεῖς γείτονες οὕτως ὑπ' αὐτοῦ δεινὰ πάσχουσιν ὥστ' ἐκλιπόντες τὰς αὐτῶν οἰκίας ἐτέρας πόρρω μισθοῦνται; [...]. Τοσοῦτοι δὲ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἀπαιτήσοντες τὰ ὀφειλόμενα ἔρχονται, ὥστε οἶεσθαι τοὺς παριόντας ἐπ' ἐκφορὰν αὐτοὺς ἤκειν τούτου τοῦ αὐθάδους τεθνεῶτος. Οὕτω δ' οἱ ἐν τῷ Πειραιεῖ διάκεινται, ὥστε πολὺ ἀσφαλέστερον εἶναι δοκεῖν εἰς τὸν Ἀδρίαν πλεῖν ἢ τούτῳ τῷ θρασεῖ συμβάλλειν.

Λυσίου, *Πρὸς Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικόν*, 116. 2-4 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἄμα (επίρρ.) ταυτόχρονα
οἴομενος (μτχ. ενεστ. του ρ. οἶομαι)
 επειδή νόμιζα
σώφρονα συνετά
 (πβ. ν.ε. φρόνημα, φρόνιμος)
τοὺς αὐτῶ κεχρημένους έστειλε
 (πβ. ν.ε. χρήστης, χρήσιμος)
οἱ μὲν κάπηλοι οι καταστηματάρχες
προδόσεις προκαταβολές
ἀποδίδωσι επιστρέφει, δίνει πίσω
 (πβ. ν.ε. απόδοση, αποδοτικός)
ἐκλιπόντες (μτχ. του ρ. ἐκλείπω) αφού
 εγκαταλείφουν (πβ. ν.ε. παράλειψη,
 έλλειμμα, λιπόσαρκος, υπόλοιπο)

πόρρω (επίρρ.) μακριά
μισθοῦνται νοικιάζουν
ὥστε οἶεσθαι τοὺς παριόντας ἐπ’
έκφορὰν αὐτοὺς ἤκειν ώστε να νομίζουν
 οι περαστικοί ότι αυτοί έχουν έλθει στην
 κηδεία του
διακείνται διαμένουν
εἰς τὸν Ἄδριαν στην Αδριατική
συμβάλλειν κλείνουν συμφωνίες μαζί του

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Λυσίας: Ο Λυσίας (περ. 445-περ. 375 π.Χ.) ήταν ένας από τους πιο ταλαντούχους ρήτορες της αρχαίας Αθήνας. Συνέγραψε πλήθος ρητορικών λόγων, κυρίως δικανικούς (εξαίρεση αποτελούν ο *Επιτάφιός* του και ο *Ολυμπιακός* που ανήκουν στους επιδεικτικούς). Από τους λόγους του έχουν διασωθεί τριάντα πέντε.

Σωκράτης: (Βλ. ενότητα 2Γ) Πολλοί ήταν οι μαθητές του Σωκράτη που συνέχισαν το έργο του ιδρύοντας φιλοσοφικές σχολές. Ο ίδιος κατηγορήθηκε για ασέβεια (ότι εισάγει καινά δαιμόνια) και διαφθορά των νέων της εποχής. Καταδικάστηκε σε θάνατο αρνούμενος να αποδράσει από τη φυλακή προδίδοντας τις αρχές του για υπακοή στους νόμους της πόλεως.

εἰς τὸν Ἄδριαν πλεῖν: Η Αδριατική θάλασσα (Ἄδριας), γνωστή για τις τρικυμίες της ήταν το φόβητρο των ναυτικών. Ο Αδρίας είχε συγγενική σχέση με τον ήρωα της Ιλλυρίας, Ιόνιο, τον οποίο σκότωσε κατά λάθος ο Ηρακλής. Το πτώμα του πετάχτηκε στη θάλασσα η οποία πήρε από τότε το όνομά του και αποκαλείται Ιόνιο πέλαγος.

Σύγχρονος χάρτης Αδριατικής θάλασσας

Ερωτήσεις

1. Πώς ο Αισχίνης κατάφερε να κερδίσει την εμπιστοσύνη του ομιλητή;
2. Ο ομιλητής αναφέρεται στους καταστηματάρχες της περιοχής, στους γείτονες του Αισχίνη, στους διερχόμενους από το σπίτι του και στους κατοίκους του Πειραιά.
 - α. Με ποιες λέξεις της α.ε. δηλώνονται αυτές οι ομάδες ανθρώπων;
 - β. Πώς συνδέονται με τον Αισχίνη;
3. Ποιες πλευρές του χαρακτήρα του Αισχίνη προβάλλονται στο κείμενο;

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας της λέξης **οἶκος**

Στο κείμενο συναντήσαμε τους τύπους οἰκοῦντες, οἰκίας, οἰκίαν.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

ἀπ' οἴκου μακριά απ' την πατρίδα

κατ' οἴκους στο σπίτι, μέσα στο σπίτι

οἴκαδε στην πατρίδα

οἴκοι στην πατρίδα (για στάση σε τόπο)

οἴκοθεν από το σπίτι, από την πατρίδα

ἀποικος αυτός που ζει σε αποικία

αποικία τόπος μετεγκατάστασης ανθρώπων από άλλη χώρα

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

οικεῖος γνώριμος

οικεῖοι στενοί συγγενείς

οικειοθελής εκούσιος, αυτόβουλος

οικισμός κατοικημένη περιοχή με λίγα οικοδομήματα

οικόσημο θυρεός, διακριτικό σήμα, ιδίως παλιάς αριστοκρατικής οικογένειας

οικοσκευή νοικοκυριό

οικολογία η επιστήμη που μελετά το φυσικό περιβάλλον και την προστασία του

οικονομία επιστήμη ή τέχνη διαχείρισης πόρων

οικοπεδοφάγος πρόσωπο που οικειοποιείται ξένη ή δημόσια γη προς οικοπεδοποίηση

οικοπεδοποίηση μετατροπή τεμαχίου γης σε οικόπεδο

οικοδόμηση ανέγερση κτιρίου, εξέλιξη μίας κατάστασης

οικόσιτος (για ζώα) κατοικίδιος

οικοσύστημα βασική οικολογική μονάδα

οικοτροφείο ίδρυμα, κυρίως σχολείο που δέχεται οικότροφους

οικότροφος εσωτερικός μαθητής, κάποιος που ζει σε ξένο σπίτι

οικολογικός φιλικός για το περιβάλλον

διοίκηση διεύθυνση, συντονισμός και έλεγχος συνόλου εργαζομένων

παραοικονομία αδήλωτη στο κράτος οικονομική δραστηριότητα

προοικονομία πρόβλεψη (λογοτεχνικός όρος)

Μικρό
λεξικό

Φίλοι από τα παλιά

Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β, ανατρέχοντας στο *Λεξικό της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. οίκος ευγηρίας	α. Το γενεαλογικό δέντρο του Οιδίποδα συνδέεται με τη βασιλική δυναστεία της Θήβας.
2. τα εν οίκω μη εν δήμω	β. Αναλαμβάνει εθελοντικά πολλές επαγγελματικές υποχρεώσεις, με αποτέλεσμα να παραμελεί την προσωπική του ζωή.
3. εξ οικείων τα βέλη	γ. Οι αυξημένες ανάγκες των ηλικιωμένων καλύπτονται συχνά σε ιδιωτικές ή δημόσιες μονάδες φροντίδας.
4. οίκος των Λαβδακιδών	δ. Μοιράστηκε προσωπικά του ζητήματα με τρίτους και το πλήρωσε ακριβά.
5. οικεία βουλήσει	ε. Άμα έχεις τέτοιους φίλους, τι τους θέλεις τους εχθρούς;

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις, από το κείμενο, της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει). Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. γεγονότα	α. έλλειψη
2. έπιχειρήσαι	β. κατάληψη
3. πράττειν	γ. διαφορετικός
4. κεχρημένους	δ. απόγονος
5. έκλιπόντες	ε. διάπραξη
6. έκφοραν	στ. χειρισμός
	ζ. κατάχρηση

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από αυτές που δίνονται (δύο λέξεις περισσεύουν):

οικόσημο, παραοικονομία, οικολογία, οικοσκευή, οικοσύστημα, οικόσιτος, οίκημα

α. Η νέα φορολογική μεταρρύθμιση αποβλέπει στην πάταξη των κυκλωμάτων

β. Η κλιματική αλλαγή θέτει σε κίνδυνο την ισορροπία του

γ. Ο εμβολιασμός των είναι απαραίτητος για την πρόληψη ασθενειών.

δ. Νοίκιασε νέο σπίτι και αποφάσισε να αγοράσει και καινούργια

ε. Οι ισχυρές οικογένειες ευγενών, κατά την Ενετοκρατία, συνήθιζαν να σκαλίζουν σε πέτρα πάνω από την κεντρική είσοδο των αρχοντικών τους.

2. Ποια σημασία έχει η λέξη οἶκος στις ακόλουθες φράσεις;

Λευκός Οίκος, οίκος μόδας, οίκος του Θεού, εκδοτικός οίκος

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Σύνδεση με β' συνθετικό λέξη κλιτή (α' μέρος)

Οι λέξεις με β' συνθετικό ουσιαστικό είναι ουσιαστικά ή επίδετα.

• Όταν είναι **ουσιαστικά**, το β' συνθετικό μένει αμετάβλητο (π.χ. πρωταγωνιστής)

• Όταν είναι **επίδετα**, το β' συνθετικό

➡ μένει αμετάβλητο (π.χ. πολυμήχανος) ή

➡ μετασχηματίζεται σε επίδετο

➤ β' κλίσης σε **-ος** ή **-ιος** (π.χ. εφήμερος, έπουράνιος) ή

➤ γ' κλίσης σε **-ης, -ων** (π.χ. πολυτελής, εϋγνώμων)

Το **επίδετο** ως β' συνθετικό μένει αμετάβλητο (πχ άσυνήθης, άνισος)

Άσκηση

Σχηματίζουμε σύνδετα ουσιαστικά ή επίδετα της α.ε. με τις παρακάτω λέξεις:

άμφι+θέατρον, ά+κτῆμα, κατά+δίκη, ά+καρπός, ἄρμα+ἄμαξα, πρό+θύρα, μετά+οἶκος, ὁμοῦ+νόος-νοῦς, ά+τέλος, παρά+θάλασσα, δειδω+δαίμων, έν+πόρος, κακός+ἔργον, κεντῶ+ταῦρος, μένω+λαός, ὑπό+άσπις, πᾶς+σελήνη, ά+σῶμα, εϋ+δαίμων

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤΙ Δικατάληκτα επίδετα σε **-ης, -ες**

Για τη ν.ε. Τηρούνται οι ακριβείς οδηγίες του διεθνούς οργανισμού.

Είναι ένα ευφρές παιδί με ειλικρινή χαρακτήρα.

Για την α.ε. συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* και συμπληρώνουμε τις προτάσεις επιλέγοντας τον κατάλληλο τύπο του επιδέτου.

1. Τὸ θέατρον ἐστι. α. πλήρη β. πλήρες γ. πλήρεσι δ. πλήρει
2. Προσφέρει αὐτῷ χιτῶνα α. ποδήρη β. ποδήρει γ. ποδῆρες δ. ποδήρεις
3. Οὐκ ἐδέλω ἀνθρώπους α. αὐδάδη β. αὐδάδεις γ. αὐδάδεσι δ. αὐδάδων
4. Κύλων ἦν πατρός. α. ἐπιφανῶν β. ἐπιφανέσι γ. ἐπιφανοῦς δ. ἐπιφανῆ

ΣΤ2 Δικατάληκτα επίθετα σε -ων, -ον

Για τη ν.ε. Νιώθουμε ευγνώμονες για την προσφορά σου.

Άνθρωπος χωρίς ελεήμονα διάθεση είναι σαν δέντρο άκαρπο.

Για την α.ε. συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* και συμπληρώνουμε τις καταλήξεις του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση.

1. Οί Σπαρτιᾶται ἐπαιδεύοντο, ὥστε σῶφρον..... (ονομ. πληθ.) εἶναι (σῶφρων, -ον).
2. Καὶ εὐδαίμ..... (αιτ. πληθ.) ἑαυτοὺς ἐλογίζοντο. (εὐδαίμων, -ον)
3. Ὑμεῖς τὸν οὕτως ἀγνώμ..... οὐ καταψηφιῖσθε; (ἀγνώμων, -ον)
4. Ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ ἄφρ..... σῶμα. (ἄφρων, -ον)
5. Οὐκ ἐστὲ (ονομ. πληθ.) τῶν θεῶν. (μνήμων, -ον)

ΣΤ3 Φωνηεντόληκτα τρικατάληκτα επίθετα σε -υς, -εἶα, -ύ

Το δηλ. κλίνεται κατά την α' κλίση, το αρσ. και ουδ. κατά τη γ' κλίση.

Για τη ν.ε. Το μακρύ ποτάμι καταλήγει στη βαδιά θάλασσα.

Με μια ελαφριά κίνηση σήκωσε το παιδί και το ανέβασε στους πλατιούς του ώμους.

Για την α.ε. συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* και συμπληρώνουμε τις προτάσεις επιλέγοντας την ορθή κατάληξη του επιθέτου.

1. Σιγηρὸς ποταμὸς κατὰ γῆν βαδ..... ἐστί. (βαδύς, -εἶα, -ύ)
2. Αἱ συλλαβαὶ εἰσιν μακραὶ καὶ βραχ (βραχύς, -εἶα, -ύ)
3. Παχ..... ζῶα τοῖς θεοῖς ἔδυσε. (παχύς, -εἶα, -ύ)
4. Τὰς τιμωρίας ὁ Σόλων τοῖς μὲν ἰδιώταις ἐποίησε βραδ..... (βραδύς, -εἶα, -ύ), ταῖς δ' ἀρχαῖς καὶ τοῖς δημαγωγοῖς ταχ..... (ταχύς, -εἶα, -ύ)
5. Ἔστεφανωμένος στεφάνῳ δασ..... ἴκετο. (δασύς, -εἶα, -ύ)

Τα επίθετα πολὺς και μέγας

1. Από τις ακόλουθες προτάσεις εντοπίζουμε τους τύπους των ανωμάτων επιθέτων μέγας και πολὺς.
2. Αναγνωρίζουμε την πτώση, το γένος και τον αριθμό στον οποίο βρίσκονται. Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α. ε.*, όπου χρειάζεται.
 - α. Κύριε Θεέ, Βασιλεῦ Μέγα, Ἄναρχε!
 - β. Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου.
 - γ. Μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος.
 - δ. Πολλὰ καὶ μεγάλα δαπάναι γίνονται.
 - ε. Θόρυβον μέγαν κατέστησαν.
 - στ. Πολλοὶ μὲν ἰππεῖς ἦσαν ἐναντίοι.
 - ζ. Τὴν θάλατταν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Το κείμενο που ακολουθεί είναι ένα κριτικό δοκίμιο του **Διονύσιου του Αλικαρνασσεά** (60 π.Χ.-7 π.Χ.) για τους ρητορικούς λόγους του Λυσία και συγκεκριμένα για ένα τμήμα του ρητορικού λόγου, τη διήγηση.

Η «αφροδίτη» της διήγησης

Καὶ γὰρ τὸ βραχὺ μάλιστα αὗται ἔχουσιν αἰ διηγήσεις καὶ τὸ σαφὲς ἠδεῖαί τέ εἰσιν ὡς οὐχ ἕτεροι καὶ πιθαναὶ καὶ τὴν πίστιν ἅμα λεληθότως συνεπιφέρουσιν, ὥστε μὴ εὐπετέες εἶναι μῆδ' ὅλην διήγησιν μηδεμίαν μῆτε μέρος αὐτῆς ψευδὲς ἢ ἀπίθανον εὐρεθῆναι· τοσαύτην ἔχει πειθῶ καὶ ἀφροδίτην τὰ λεγόμενα καὶ οὕτως λανθάνει τοὺς ἀκούοντας εἴτ' ἀληθῆ ὄντα εἴτε πεπλασμένα.

Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς, *Λυσίας*, 18 (διασκευή)

Αναπαράσταση σκηνῆς ἀπὸ δημόσια συζήτηση

Γλωσσικά σχόλια

βραχύς, -εῖα, -ὺ σύντομος
ἠδύς, -εῖα, -ὺ γλυκός, ευχάριστος
λεληθότως ανεπαίσθητα
συνεπιφέρουσιν συνεπάγονται, ἔχουν ὡς επακόλουθο

εὐπετέες εύκολο
ἀφροδίτην ομορφιά, χάρη
λανθάνω ξεφεύγω ἀπὸ τὴν προσοχή

Διονύσιος
Αλικαρνασσεύς

Διονύσιος Αλικαρνασσεύς, χαρακτηριστικό
ἀπὸ τὸν Ἀμβροσιανὸ κώδικα

Συμπληρωματικό υλικό
για Διονύσιο καὶ Λυσία

Ερωτήσεις

Διαβάζουμε το παράλληλο κείμενο και τα γλωσσικά σχόλια που το ακολουθούν.

1. Ποια χαρίσματα αναγνωρίζει στον λόγο του Λυσία ο Διονύσιος;
2. Πώς επιβεβαιώνονται οι αρετές του λόγου του Λυσία στο κείμενο της ενότητας;
3. Στην απόδοση του κειμένου που ακολουθεί σημειώνουμε την αρχαία λέξη που αντιστοιχεί δίπλα στις υπογραμμισμένες της ν.ε.:

Οι διηγήσεις αυτές διαθέτουν κυρίως συντομία και σαφήνεια και είναι και ευχάριστες (.....) με μοναδικό τρόπο και πειστικές (.....): την πειστικότητα μάλιστα την επιτυγχάνουν ανεπαίσθητα, με αποτέλεσμα να μην είναι εύκολο (.....) ούτε διήγηση ολόκληρη (.....) ούτε μέρος της να βρεθεί ψεύτικο (.....) ή απίστευτο (.....). Τόση δύναμη πειθούς και τόση χάρη ἔχουν ὅσα λέγονται (.....) και τόσο πολύ δε διακρίνουν οι ακροατές αν είναι ἀληθινά (.....) ή φανταστικά.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε:

- ποιες αρετές ήταν αναμενόμενο να διαθέτει ένας «μαθητής» του Σωκράτη.
- πώς αντιμετώπιζε η κοινωνία της αρχαιότητας τους φαύλους ανθρώπους.
- τι πραγματεύεται ένα κείμενο λογοτεχνικής κριτικής.

Αναζητούμε στο Λεξικό της ν.ε. τη σημασία των λέξεων: νεώσοικος, φερέοικος και της φράσης: οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ.

Από ποιο ουσιαστικό της α.ε. ως β' συνθετικό σχηματίστηκαν οι παρακάτω λέξεις;

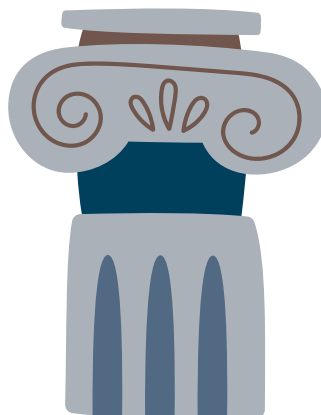
ξιφομάχαιρα	ὄμαιμος
προάστιον	ἄνδρος
ἄπνος	ὑπερμεγέθης
εὐάριθμος	πολυπράγμων
πάνδημος	ἵππόδρομος
ἄτοπος	ρίψασπις

α. Συμπληρώνουμε τον κατάλληλο τύπου του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση, ώστε να συμφωνεί με το ουσιαστικό σε γένος, αριθμό και πτώση.

(πλήρης) ἀγροὶ	(ἀμνήμων) μισθωταὶ
(δαφιλῆς) ἀγαθὰ	(βραχύς) ῥήματι
(περιφανῆς) νίκησ	(γλυκῆς) θησαυρὸν
(εὐγενῆς) γονέων	(ἀσθενῆς) σώμασι
(βαθύς) ἄμμω	(σώφρων) πολίτας
(πολύς) μισθὸν	(μέγας) λιμέσι

β. Μεταφέρουμε τις συνεκφορές στον άλλο αριθμό.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...για την αναζήτηση φίλων

Γυρεύοντας...φίλους

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για την επιλογή φίλων
- Η «οικογένεια» του φιλῶ και...φίλοι από τα παλιά
- Η σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή (β' μέρος)
- Η σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη
- Η προστακτική των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής
- Η προστακτική ενεστώτα του ρ. εἶμι
- Τα είδη των προσδιορισμών
- Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στον λόγο του *Πρὸς Δημόνικον* ο **Ισοκράτης** απευθύνεται στον νεαρό Δημόνικο και του δίνει πληθώρα συμβουλών σχετικά με διάφορα ζητήματα της καθημερινής ζωής· στόχος είναι να γίνει ο νέος ένας ενάρετος πολίτης. Συγκεκριμένα, στο παρακάτω απόσπασμα ο ρήτορας αναφέρεται στην επιλογή φίλων.

Προτομή του Ισοκράτη, Μουσείο Πούσκιν

Γυρεύοντας...φίλους

Μηδένα φίλον ἔχε, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. Βραδέως μὲν φίλος γίγνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γὰρ αἰσχρὸν μηδένα φίλον ἔχειν. Μὴ μετάλλατε πολλοὺς ἑταίρους. Μήτε μετὰ βλάβης δοκίμαζε τοὺς φίλους, μήτ' ἄπειρος εἶναι τῶν ἑταίρων θέλε. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν μὴ δεόμενος τὸ δεῖσθαι προσποιῇ. Περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων λέγε· μὴ τυχὼν μὲν γὰρ οὐδὲν βλαβήσει, τυχὼν δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸν τρόπον ἐπιστήσει. Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασάνιζε, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγίγνωσκε. Μὴ πρόσμενε τὰς παρὰ τῶν φίλων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοήθει. Ὅμοίως αἰσχρὸν εἶναι νόμιζε τῶν ἐχθρῶν νικᾶσθαι ταῖς κακοποιαῖς καὶ τῶν φίλων ἠττᾶσθαι ταῖς εὐεργεσίαις. Ἀποδέχου τῶν ἑταίρων μὴ μόνον τοὺς ἐπὶ τοῖς κακοῖς δυσχεραίνοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ φθονοῦντας· πολλοὶ γὰρ ἀτυχοῦσι μὲν τοῖς φίλοις συνάχθονται, καλῶς δὲ πράττουσι φθονοῦσι.

Ἰσοκράτους, *Πρὸς Δημόνικον*, 24-28 (διασκευή)

Δάμων και Φιντίας, από εικονογράφηση βιβλίου

Ἰσοκράτης

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

Μηδένα κανένα

(πβ. ν.ε. μηδενικό, μηδαμινός)

κέχρηται (πρκ. του ρ. χρῶμαι)

έχει συμπεριφερθεί

οἷος (αναφ. αντων.) τέτοιος που

βραδέως (επίρρ.) αργά, σιγά-σιγά

(πβ. ν.ε. βράδν, βραδινός)

πειρῶ (προστ. εν. του ρ. πειράομαι-ῶμαι)

προσπάθησε (πβ. ν.ε. απόπειρα, πείραμα)

μεταλλάττω μεταβάλλω, κάνω αλλαγή

(πβ. ν.ε. μεταλλαγμένος, μετάλλαξη)

τῶν ἐταίρων των φίλων

ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων να έχεις τους

φίλους αδοκίμαστους

τὸ δεῖσθαι απρ. του ρ. δέομαι έχω ανάγκη

(πβ. ν.ε. ένδεια, δέηση)

ρήτᾶ αυτά που μπορούν να λεχθούν

(πβ. ν.ε. ρητό, ρήτορας)

τρόπος συμπεριφορά, χαρακτήρας

ἐπιστήσῃ μέλλ. του ρ. ἐπίσταμαι γνωρίζω καλά (πβ. ν.ε. επιστήμη, επιστήμονας)

αὐτεπάγγελτος αυθόρμητος, αυτόβουλος (πβ. ν.ε. αυτεπάγγελτη δίωξη)

ἐν τοῖς καιροῖς όταν το απαιτούν οι περιστάσεις

κακοποιία η κακή πράξη

ἡττάομαι -ῶμαι εἶμαι κατώτερος, υποτάσσομαι, νικιέμαι

(πβ. ν.ε. ήττα, ηττοπάθεια)

δυσχεραίνω δεν μπορώ να αντέξω κάτι, δυσχεραστóμαι

συνάχθομαι στενοχωρούμαι, θλίβομαι μαζί με κάποιον, συμπονώ κάποιον

(πβ. ν.ε. αχθοφόρος, επαχθής, σεισάχθεια)

καλῶς πράττω ευτυχώ

Λεξιθήρες

Ασκήσεις

1. Διαβάζουμε με προσοχή το κείμενο. Με τη βοήθεια των αποσκευών μας, απαντάμε στις ερωτήσεις, χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.
 - α. Πότε να κάνεις κάποιον φίλο;
 - β. Με ποιον τρόπο να γίνεις φίλος κάποιου;
 - γ. Πώς να «δοκιμάζεις» τους φίλους σου;
 - δ. Σε ποιες περιστάσεις να δοκιμάζεις τους φίλους σου;
2. Χαρακτηρίζουμε τις προτάσεις σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ). Σημειώνουμε τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που τεκμηριώνουν την απάντησή μας:

Ο ρήτορας, απευθυνόμενος στον Δημόνικο, τον συμβουλεύει:

 - α. Να αλλάξεις πολλούς φίλους.
 - β. Να περιμένεις να ζητήσουν οι φίλοι σου τη βοήθειά σου και να μην τους βοηθάς με δική σου πρωτοβουλία.
 - γ. Όταν δοκιμάζεις τους φίλους σου, να τους ανακοινώνεις ως μυστικά ζητήματα που δεν είναι μυστικά.
 - δ. Οι φίλοι λυπούνται στη δυστυχία σου.
 - ε. Πολλοί ζηλεύουν την ευτυχία των φίλων τους.
3. Στο παρακάτω χωρίο εντοπίζουμε την αναλογία: «τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασάνιζε, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγίνωσκε». Τι θέλει να πετύχει με αυτήν ο ρήτορας;
4. Επιλέγουμε δύο συμβουλές του ρήτορα για την αναζήτηση φίλων που θεωρούμε χρήσιμες. Γράφουμε ένα σύντομο κείμενο για αυτές (50-60 λέξεις) και δικαιολογούμε την επιλογή μας.
5. α. Γράφουμε τα υπογραμμισμένα ρήματα των προτάσεων που ακολουθούν στο β' ενικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα. Διαβάζουμε τις προτάσεις δυνατά.

Μηδένα φίλον ἔχε, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε (.....)) γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον. Περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων λέγε (.....)· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασάνιζε (.....), τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγίνωσκε (.....).

 - β. Ποια αλλαγή παρατηρούμε στο νόημα; Δικαιολογούμε την απάντησή μας.

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Ισοκράτης: Αθηναίος ρήτορας (436 π.Χ.-338 π.Χ.). Υπήρξε ο ιδρυτής της μεγαλύτερης ρητορικής σχολής της Αθήνας (κατά το πρώτο μισό του 4ου αι. π.Χ.).

φιλία: Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η φιλία είναι αρετή ή προϋποθέτει την αρετή και είναι εντελώς απαραίτητη για τη ζωή των ανθρώπων. Η φιλία χρειάζεται χρόνο και κλίμα αμοιβαίας οικειότητας. Οι άνθρωποι δεν είναι δυνατό να γνωρίσουν καλά ο ένας τον άλλον, αν δεν φάνε πρώτα μαζί «ψωμί και αλάτι», όπως λέει και η παροιμία.

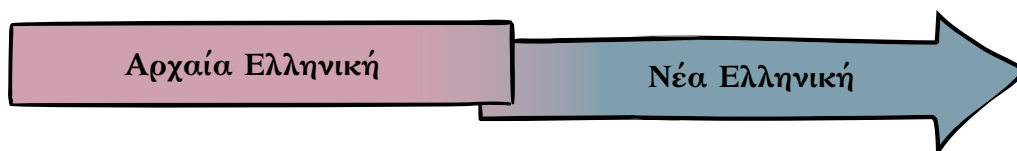

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του ρ. **φιλῶ**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο φίλος.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

φιλῶ αγαπώ, περιβάλλω με στοργή	φιλό δίνω φιλί
φίλος αγαπημένος, αξιαγάπητος, αγαπητός	φίλος άτομο με το οποίο αναπτύσσει κάποιος μια (στενή) κοινωνική σχέση, η οποία βασίζεται στην αμοιβαία αγάπη, συμπάθεια, εκτίμηση

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

φίλα (επίρρ.) ευνοϊκά, φιλικά

φιλαλήθεια αγάπη για την αλήθεια, ειλικρίνεια

φιλαγνωσία αγάπη για την αναγνωστική διαδικασία

φιλάρεσκος αυτός που επιθυμεί να αρέσει στους άλλους

φιλαρμονική μουσικό σύνολο, ορχήστρα

φιλάσθενος αυτός που αρρωσταίνει εύκολα

φιλαυτία ο υπέρμετρος εγωισμός

φιλέκδικος αυτός που επιζητεί την εκδίκηση

φιλεργος αυτός που αγαπά την εργασία

φιλοδώρημα μικρό χρηματικό ποσό σε υπάλληλο για υπηρεσία που παρασχέθηκε

Φιλοδέη κύριο όνομα

φιλοκαλία η αγάπη για το ωραίο

φιλονικία λογομαχία, διαπληκτισμός

φιλοπράγμων αυτός που του αρέσει να ασχολείται με πολλά

φιλοτελισμός η ενασχόληση με τη συλλογή και μελέτη γραμματοσήμων

φιλοφρόνηση λόγος επαινετικός που δηλώνει συμπάθεια και φιλική διάθεση

αφιλοκερδής αυτός που δεν αποβλέπει στην εξασφάλιση κέρδους

βιβλιόφιλος αυτός που αγαπά τα βιβλία

Μικρό
λεξικό

Λεξιλογική
άσκηση

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα.

1. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. φιλοδέαμον κοινό	α. Χαίρει της αμέριστης εμπιστοσύνης του πρωθυπουργού και είναι ο μυστικοσύμβουλός του.
2. φίλα προσκείμενος	β. Αν αναπάντεχα κάτι αλλάξει, θα σας ενημερώσουμε εγκαίρως.
3. ο εξ απορρήτων	γ. Η παράσταση ενθουσίασε τους θεατρόφιλους.
4. παρά πάσαν ελπίδα	δ. Πρόκειται για έναν άνθρωπο οκνηρό που δεν ασχολείται με τίποτα και ζει ως παράσιτο σε βάρος των άλλων.
5. άχθος αρούρης	ε. Αυτός ο δημοσιογράφος κρατά ευνοϊκή στάση απέναντι στον Πρόεδρο του Οργανισμού.

Άρρηκτοι δεσμοί

2. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο (στήλη Α) με τις ομόρριζές τους στη ν.ε. (στήλη Β).

Στήλη Α	Στήλη Β
1. μηδένα	i. χρήση
2. ἔχε	ii. ρηματικό
3. κέχρηται	iii. άγνοια
4. βραδέως	iv. σχετικός
5. πειρῶ	v. απαγγελία
6. ῥητῶν	vi. αχθοφόρος
7. διαγίγνωσκε	vii. άπειρος
8. αὐτεπάγγελτος	viii. πράκτορας
9. συνάχθονται	ix. βραδινός
10. πρᾶττουσι	x. μηδαμινός

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Σύνδεση με β' συνδυετικό λέξη κλιτή (β' μέρος)

Σύνδεση με β' συνδυετικό ρήμα

Όταν το β' συνδυετικό είναι ρήμα, η σύνδυετη λέξη μπορεί να είναι:

➡ α. ρήμα

- το ρήμα ως β' συνδυετικό **μένει αμετάβλητο** αν το α' συνδυετικό είναι πρόδυεση π.χ. περιγράφω (περί), ύφίσταμαι (ύπό)
- αν το α' συνδυετικό είναι άλλο μέρος του λόγου (εκτός από πρόδυεση), τότε σχηματίζεται **παρασύνδυετο ρήμα** σε -έω, ῶ από συγγενικό σύνδυετο όνομα που φανερώνει το πρόσωπο που ενεργεί.
π.χ. καλλιγραφῶ (από καλλιγράφος), ζωγραφῶ (από ζωγράφος), άσεβῶ (από άσεβής)

➡ β. όνομα (ουσιαστικό ή επίδυετο)

Η σύνδυετη λέξη παίρνει τις καταλήξεις: -ς, -ης, -ος, -ής, -της και -(τ)ωρ

π.χ. όλυμπιονίκης, σχολάρχης, λογογράφος, πολυμαθής, άρματηλάτης, πανδαμάτωρ

Σύνδεση με β' συνδυατικό λέξη άκλιτη

Όταν το β' συνδυατικό είναι λέξη άκλιτη, αυτή μένει αμετάβλητη κατά τη σύνδεση π.χ. υπεράνω (ἄνω), υπέρευγε (εὗγε), σύναμα (ἄμα)

Ασκήσεις

- Σχηματίζουμε σύνδετα ρήματα με τις παρακάτω προδέσεις στη ν.ε. και το ρήμα γράφω. Έπειτα, επιλέγουμε πέντε ρήματα και γράφουμε ισάριθμες προτάσεις.
ανά, κατά, διά, παρά, περί, σύν, διά, υπό, πρὸς + υπό.
- Επιλέγουμε τη σύνδετη λέξη που ολοκληρώνει το νόημα των παρακάτω προτάσεων:
 - Οι άνθρωποι λένε ότι όλες τις πληγές μπορεί να κλείσει ο χρόνος.
 - πανδαμάτωρ
 - παντοκράτωρ
 - πανδέκτης
 - Φοβάμαι ότι όλα όσα μας είπε είναι περισσότερο πόδοι παρά πράγματα που μπορούν να γίνουν.
 - ασεβείς
 - ευσεβείς
 - ευσταλείς
 - Οι άποικοι στην Αμερική χρησιμοποιούσαν, για να την εξερευνηθούν.
 - αρματηλάτες
 - στρατηλάτες
 - ιχνηλάτες

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Με βάση τις γνώσεις μας από τη ν.ε. συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με τους τύπους της προστακτικής ε.φ. του ρήματος λύνω που λείπουν:

- παιδί μου, τις ασκήσεις με προσοχή. (προστακτ. ενεστ.)
- Μην ξεχνάτε: όλοι πρώτα την άσκηση των μαθηματικών. (προστακτ. ενεστ.)
- το χειρόφρενο πριν ξεκινήσεις, είπε ο δάσκαλος οδήγησης (προστακτ. αορ.)
- τις ασκήσεις όλοι μαζί. (προστακτ. αορ.)

Η προστακτική εκφράζει προσταγή, προτροπή, αποτροπή, συμβουλή, συγκατάθεση, παράκληση ή και ευχή εκείνου που μιλάει.

π.χ. **Σπεῦδε** βραδέως. Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα **λέγε**, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά. (πβ. ν.ε. **Λέγε** την αλήθεια.)

ΣΤΙ

Προστακτική ενεστώτα ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Προστακτ. Ενεστ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων λέγε.	β' πρόσ.		
Λεγέτω ὁ ῥήτωρ τάδε.	γ' πρόσ.		

		Προστακτ. Ενεστ.	Καταλήξεις
		Πληθυντικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Ἕμεῖς οὖν λέγετε πρὸς ὑμᾶς αὐτούς.	β' πρόσ.		
Πάντες λεγόντων μετὰ παρρησίας. (ἢ λεγέτωσαν)	γ' πρόσ.		

ΣΤ2 Προστακτική αορίστου ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Προστακτ. Αορ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου.	β' πρόσ.		
Πᾶσαν πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Ἄνοιξατε τὰς πύλας.	β' πρόσ.		
Οἱ παῖδες ἀληθευσάντων. (ἢ ἀληθευσάτωσαν)	γ' πρόσ.		

ΣΤ3 Προστακτική ενεστώτα του ρήματος εἰμί

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τον πίνακα:

		Προστακτ. Ενεστ.
		Ενικός Αριθμός
	α' πρόσ.	
Ἴσθι γενναῖος, ὦ φίλε.	β' πρόσ.	
Ἔστω δίκη περὶ τοῦ ἀργυρίου.	γ' πρόσ.	
		Πληθυντικός Αριθμός
	α' πρόσ.	
Ἔστε ὑμεῖς ἐγκρατεῖς.	β' πρόσ.	
Ἔστων αἱ πράξεις σκιαὶ τῶν λόγων. (ἔστωσαν/ῶντων)	γ' πρόσ.	

ΣΤ4 Προστακτική παρακειμένου ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Η προστακτική παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων στην ε.φ. σχηματίζεται
 α) περιφραστικά από τη μετοχή ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος και την προστακτ. ενεστ. του ρήματος εἰμί (πιο εύχρηστη) και β) μονολεκτικά (σπάνια).

Με τη βοήθεια της Γραμματικής της α.ε. συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί:

Προστακτική παρακειμένου ε.φ. του ρήματος κελεύω (περιφραστικά)	
Ενικός αριθμός	
α' πρόσ.	
β' πρόσ.	κεκελευκώς, κεκελευκυῖα, κεκελευκὸς ἴσθι
γ' πρόσ.	
Πληθυντικός αριθμός	
α' πρόσ.	
β' πρόσ.	κεκελευκότες, κεκελευκυῖαι, κεκελευκότα ἔσθε
γ' πρόσ.	

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις που ακολουθούν:

1. Η προστακτική δεν έχει και πρόσωπο.
2. Προστακτική έχουν μόνο ο ενεστώτας, ο και ο
3. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική και με τις συνήθεις αλλαγές στο θέμα τους.
4. Τα χαρακτηριστικό φωνήεν της προστακτικής ενεστώτα είναι το
5. Το χαρακτηριστικό φωνήεν της προστακτικής αορίστου είναι το
6. Η προστακτική παρακειμένου σχηματίζεται από τη παρακειμένου ε.φ. και την του ρήματος

Ασκήσεις

1. Αντικαθιστούμε τα υπογραμμισμένα ρήματα που βρίσκονται σε οριστική με τον αντίστοιχο τύπο της προστακτικής στον ίδιο χρόνο. Τι αλλαγές παρατηρούμε στο νόημα των προτάσεων;
 - α. Ἀκούεις πολλά, ἀλλὰ λέγεις ὀλίγα.
 - β. Μακαρίζουσι τοὺς ἀγαθοὺς.
 - γ. Θαυμάζετε καὶ τοὺς τὴν φιλαργυρίαν φεύγοντας.
 - δ. Λέγει ἄλλος τίς.
 - ε. Ἦκουσε τὸ «ἠῦρηκα, ἠῦρηκα».
 - στ. Ἐπιστεύσατε αὐτῷ.
 - ζ. Ἔγραψαν οἱ παῖδες ἐπιστολήν.
 - η. Σὺ ἔλεξας τὰ ὀνόματα αὐτῶν.
2. Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της προστακτικής του ενεστώτα του ρήματος εἶμι που θα βρούμε παρακάτω:

ἴσθι, ἔσθε, ἔστω, ἔστων

 - α. ἐγκρατεῖς καὶ μηδὲν ἄγαν πράττετε.
 - β. ὦ παῖ, φιλαλήθης.
 - γ. Οἱ Ἀθηναῖοι δίκαιοι καὶ φίλοις καὶ ξένοις
 - δ. Μέτρον παντὶ πράγματι
3. Μεταφέρουμε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην προστακτική του παρακειμένου.
 - α. Ὁ γεωργὸς τὴν ἄμπελον πεφύτευκεν.
 - β. Ὑμεῖς οἱ γυναῖκες σεσώκατε τὴν πόλιν.
 - γ. Πεπιστεύκασι τὰ παιδιά τοῖς οἰωνοῖς.
 - δ. Σὺ, ὦ πάτερ, τὸν ναὸν τεθαύμακας.

Άσκηση στην
προστακτική ε.φ.

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Οι κύριοι όροι της απλής πρότασης, υποκείμενο, ρήμα και κατηγορούμενο, συνοδεύονται συνήθως από συμπληρωματικούς όρους που λειτουργούν ως προσδιορισμοί τους.

Οι προσδιορισμοί διακρίνονται σε **ονοματικούς** και **επιρρηματικούς**.

Οι ονοματικοί προσδιορισμοί μπορεί να είναι **ομοιόπτωτοι** και **ετερόπτωτοι**.

Πιο συγκεκριμένα, οι **ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί** είναι ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) ή άλλα μέρη του λόγου που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν ονόματα με τα οποία βρίσκονται **στην ίδια πτώση**:

Παράθεση

αποδίδει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα. Είναι έννοια γενικότερη από τον προσδιοριζόμενο όρο και τον ακολουθεί.

π.χ. "Ομηρος **ὁ ποιητής**, τυφλὸς ἦν. (πβ. ν.ε.: Ο Λυκούργος, ο νομοθέτης).

Επεξήγηση

διασαφηνίζει την έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει. Είναι έννοια ειδικότερη από τον προσδιοριζόμενο όρο.

π.χ. Εἶχονεν πλεῖστα ἀγαθά, **σῖτον, οἴνους, ὄσπρια**. (πβ. ν.ε.: Μία ήταν η δύναμή του, το πείσμα του).

Επιθετικός προσδιορισμός

αποδίδει μία μόνιμη ιδιότητα στο ουσιαστικό που προσδιορίζει, και συμφωνεί μαζί του στο γένος, τον αριθμό και την πτώση.

π.χ. **Εὐδαίμων** ἀνὴρ. (πβ. ν.ε. γνωστικός ἀνδρῶπος).

Κατηγορηματικός προσδιορισμός

αποδίδει μία παροδική ιδιότητα στο ουσιαστικό που προσδιορίζει, συμφωνεί μαζί του στο γένος, τον αριθμό και την πτώση και δεν έχει ποτέ ἄρθρο.

π.χ. Ἀγησίλαος **φαιδρῶ** τῶ προσώπῳ τὸς πρέσβεις ἐκέλευσεν. (πβ. ν.ε. Ὅλος ο κόσμος το γνωρίζει).

Ασκήσεις

Βρίσκουμε ποιον όρο προσδιορίζουν οι υπογραμμισμένες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις. Σημειώνουμε αν πρόκειται για ομοιόπτωτο ή ετερόπτωτο προσδιορισμό, όπως στο παράδειγμα:

- Οἱ νέοι ἤκουον τὸν λόγον σοφῶν ἀνθρώπων. (ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδ. στη λέξη ἀνθρώπων)
- Εἰμὶ ἐξ Ἀθηνῶν, πόλεως μεγίστης.
- Ὁ κοινός ἰατρός θεραπεύσει σε, χρόνος.
- Ἡ ἀρετὴ ἀπλήν τὴν ἐσθῆτα ἔφερεν.
- Ἡ δὲ ἀγορὰ ἦν ἐν τῶ βαρβαρικῶ στρατεύματι.
- Καταλαμβάνει Φυλὴν, χωρίον ἰσχυρόν.
- Περικλῆς τούτων ἐγένετο μαθητής, Ἀναξαγόρου καὶ Δάμωνος.

Άσκηση σε ομοιόπτωτους
προσδιορισμούς

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο **Ιωάννης ο Χρυσόστομος**, αφού επεσήμανε ότι οι άνθρωποι πρέπει να απομακρύνουν τους υποκριτές και τους κακούς φίλους από κοντά τους, δίνει συμβουλές για την απόκτηση αληθινών φίλων.

Ο σκοπός της φιλίας

Διὰ τοῦτο καὶ τὰς φιλίας ἐποίησεν ὁ Θεὸς, οὐκ ἐπὶ κακῶ τῶν φιλουμένων καὶ τῶν φιλοῦντων, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶ καὶ χρησίμῳ. Αὗται δὲ αἱ τῶν κολάκων φιλίαι πάσης ἔχθρας εἰσὶ χαλεπώτεραι. Παρὰ μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν, ἂν ἐδέλωμεν, καὶ κερδαίνομεν· παρὰ δὲ τούτων ἀνάγκη καὶ βλάβτεσθαι πάντως. Μὴ δὴ κάτεχε φίλους, βλάβης διδασκάλους· μὴ κάτεχε φίλους τραπέζης μᾶλλον ἢ φιλίας ἐραστὰς ὄντας. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι πάντες, ἂν τὴν τρυφήν καταλύσης, καταλύουσι καὶ τὴν φιλίαν· οἱ δὲ δι' ἀρετὴν σοι συνόντες, μένουσι διηνεκῶς, πάντα φέροντες δεινὰ.

Ιωάννης Χρυσόστομος, ψηφιδωτό, Αγία Σοφία

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν, ΜΗ', ζ' (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

οὐκ ἐπὶ κακῶ όχι για το κακό

χαλεπώτεραι πιο φοβερές, πιο δύσκολα υποφερτές

παρὰ τῶν ἐχθρῶν από τους εχθρούς

πάντως συνολικά, τελείως

τραπέζα το τραπέζι, το τραπέζι του φαγητού

ἂν τὴν τρυφήν καταλύσης αν βάλεις τέρμα στις απολαύσεις

οἱ δὲ συνόντες αυτοί που σε συναναστρέφονται

διηνεκῶς από την αρχή ως το τέλος, συνεχώς

δεινὰ συμφορές, κίνδυνοι

Ερωτήσεις

1. Ποιος είναι ο σκοπός της φιλίας, σύμφωνα με τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο; Με ποιες φράσεις του κειμένου δηλώνεται;
2. Ποιους ανθρώπους μάς προτρέπει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος να μην επιλέγουμε ως φίλους και γιατί;
3. Συγκρίνουμε το παράλληλο κείμενο με το κείμενο της ενότητας και εντοπίζουμε τους κινδύνους που μπορεί να κρύβει μία φιλία, όταν δεν είναι αληθινή.

Ιωάννης Χρυσόστομος

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε δύο συμβουλές του ρήτορα Ισοκράτη για την απόκτηση καλών φίλων που μας εντυπωσίασαν και δικαιολογούμε τις επιλογές μας.

Συνδυάζουμε τα στοιχεία της στήλης Α και της στήλης Β, ώστε να ολοκληρώνεται το νόημα:

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Ὁ φίλος τὸν φίλον	α. ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ.
2. Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς	β. καὶ βεβαίους χρῶ φίλους.
3. Φίλος καὶ ἵππος	γ. ἐν κινδύνοις γινώσκει.
4. Βέβαιος ἴσθι	δ. ἐν δυσὶ σώμασιν ἐνοικουμένη.
5. Φιλία ἐστὶ μία ψυχὴ	ε. ἐν ἀνάγκῃ δοκιμάζονται.

Με τα συνδυαστικά μέρη που μας δίνονται σχηματίζουμε σύνδεται λέξεις και ολοκληρώνουμε με αυτές το νόημα των προτάσεων.

ὑπέρ + ἄνω, νόμος+τίθημι, ἀπό+χωρῶ

- Στον Λυκούργο, τον της Σπάρτης, αποδίδεται η στρατιωτική δομή της σπαρτιατικής πολιτείας.
- Τα κέρδη της επιχείρησης ήταν κάθε προσδοκίας.
- Πολλά μέλη του συλλόγου από την αίθουσα πριν από την ψηφοφορία.

Συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με την προστακτική του κατάλληλου χρόνου, επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη από τις παρακάτω:

νόμιζε, ἔσθε, ἐχόντων, πράττετε, πεφευγὸς ἴσθι, φευγόντων.

- ὑμεῖς ἐγκρατεῖς καὶ μηδὲν ἄγαν
- Φίλους ἔχων σύ, θησαυροὺς ἔχεις.
- Οἱ λόγοι μέτρον..... καὶ τὴν ὑπερβολὴν
- Σὺ ἡδονὴν φέρουσα ὕστερον βλάβην.

Επιλέγουμε το είδος του ομοιόπτωτου προσδιορισμού (παράθεση, επεξήγηση, επιδεικτικός, κατηγορηματικός προσδιορισμός) για τις υπογραμμισμένες λέξεις και δικαιολογούμε την επιλογή μας.

- Κῦρος ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο.
- Μίλων, ὁ αθλητής, ταῦρον ἀράμενος διὰ τοῦ σταδίου μέσου ἔφερεν.
- Μέγιστον δὲ ὑμῖν καὶ περιφανέστατον ἐρῶ τεκμήριον.
- Τὸν ἡγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι δῶρα δόντες, ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶ.
- Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἐπολιόρκει τὴν Τῦρον, τὴν πόλιν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι με...πλοίο

Η διδασκαλία

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Συμβουλές για...διακοπές και άγρυπνους μαθητές
- Η «οικογένεια» του είμι και...φίλοι από τα παλιά
- Άλλοι τρόποι σχηματισμού των λέξεων
- Η υποτακτική των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής
- Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στα κείμενα που ακολουθούν ο **Ιωάννης ο Χρυσόστομος** (349-407 μ.Χ.), ρήτορας, συγγραφέας, διδάσκαλος και Πατέρας της Χριστιανικής Εκκλησίας, αναφέρεται στην ανάγκη για ανάπαυλα από τη διδασκαλία και στην ανάγκη για «άγρυπνους» μαθητές.

Ιωάννης Χρυσόστομος και Ευδοκία,
Στυλιανός Δεβάρης (1785)

Οδηγίες «πλεύσης» για μαθητές και δασκάλους

Ἀνάγκη ἐστὶ εἰς ἄπειρον πέλαγος ἱστοριῶν ἀφιέναι τὸν λόγον. Τοὺς δὲ τοιοῦτον μέλλοντας πορεύεσθαι πέλαγος, οὐ κεκμηκότων τῶν πλωτήρων, ἀλλ' ἀκμαζόντων ἄπτεσθαι χρὴ τῆς ὁδοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ λιμένες καὶ νῆσοι πανταχοῦ τῆς θαλάσσης εἰσὶ πεφυτευμένοι, ἵνα καὶ κυβερνήτης καὶ ναύτης διαναπαύηται, ὁ μὲν τὴν κώπην ἀποτιθέμενος, ὁ δὲ τῶν οἰάκων ἐξανιστάμενος· διὰ τοῦτο καὶ πανδοχεῖα καὶ καταγῶγια πανταχοῦ τῶν ὁδῶν ἐπινενόηται, ἵνα καὶ ὑποζύγια καὶ ὁδοιπόροι ἀναπαύωνται. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας καιρὸς σιωπῆς ὄρισται, ἵνα μῆτε κατατριβώμεθα τῷ πλήθει τῶν λεγομένων, μῆτε ὑμεῖς βαρύνησθε. Καὶ τούτους οἶδε τοὺς καιροὺς καὶ Σολομών, οὕτω λέγων· «καιρὸς τοῦ σιγῆσαι καὶ καιρὸς τοῦ λαλῆσαι.» Γενέσθω οὖν ἡμῖν καιρὸς τοῦ σιγῆσαι, ἵνα γένηται καιρὸς τῷ διδασκάλῳ τοῦ λαλῆσαι.

Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πλεόντων, κἂν ἅπαντες καθεύδωσιν, ὁ δὲ κυβερνήτης ἐγρηγορῶς ἤ μόνος, οὐδεὶς ἐστὶ κίνδυνος, τῆς νήψεως τῆς ἐκείνου καὶ τῆς τέχνης ἀντὶ πάντων ἀρκούσης τῷ πλοίῳ, ἐνταῦθα δὲ οὔχ οὕτως, ἀλλὰ κἂν μυριάκις ὁ λέγων νήφῃ, οἱ δὲ ἀκούοντες μὴ τὴν αὐτὴν ἀγρυπνίαν ἐπιδεικνύωσι καταποντισθεῖς ἡμῶν ὁ λόγος οἰχήσεται, οὐχ εὐρῶν διάνοιαν τὴν ἀποδεξαμένην αὐτόν. Διὸ χρὴ νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι.

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Εἰς Ἡσαΐαν*, ὁμιλ.Β',3, PG 56, 111, Περὶ Ὁμοουσίου, λόγος Ζ', 1, PG 48, 757 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἀφιέναι απρ. εν. του ρ. ἀφίημι δέτω κάτι σε κίνηση, αφήνω (πβ. ν.ε. άφεση)

τούς μέλλοντας μτχ. εν. του ρ. μέλλω σκοπεύω να... (πβ. ν.ε. μέλλον, μελλοντικός)

κεκμηκότων τῶν πλωτήρων
με κουρασμένους τους ναύτες

ἀκμαζόντων με ακμαίους, ξύπνιους

ἄπτομαι τῆς ὁδοῦ αρχίζω το ταξίδι

πανταχοῦ (επίρρ.) παντού

τὴν κώπην το κουπί

(πβ. ν.ε. κωπηλατώ, κωπηλασία)

ἀποτίθεμαι αφήνω, αποδέτω

(πβ. ν.ε. δέτω, δετικός, δέμα, δέση)

ὁ οἶαξ το πηδάλιο, το τιμόνι

ἐξανίσταμενος μτχ. εν. του ρ. ἐξανίσταμαι σηκώνομαι από τη δέση μου, εγκαταλείπω (πβ. ν.ε. στάση, σταθμός)

καταγώγιον κατάλυμα, μέρος όπου μπορεί κάποιος να διαμείνει

ὑποζύγιον ζώο που ζεύεται στον ζυγό

(πβ. ν.ε. ζυγαριά)

κατατρίβομαι (παθ.) εξαντλούμαι

βαρύνομαι κουράζομαι, εξαντλούμαι

πόνος κόπος, μόχθος

(πβ. ν.ε. κοπιάζω, κατάκοπος)

οἶδα γνωρίζω καλά

(πβ. ν.ε. είδηση, ειδικός)

καθεύδω κοιμάμαι

ἐγρηγορῶς ἤ υποτ. πρκ. με σημασία εν. του ρ. ἐγείρομαι είμαι ξύπνιος

νῆψις εγκράτεια, σωφροσύνη, επαγρύπνηση

ἐνταῦθα (επίρρ.) εδώ

νήφω δεν πίνω κρασί, είμαι εγκρατής, συνετός, προσεκτικός (πβ. ν.ε. νηφάλιος)

μυριάκις (επίρρ.) δέκα χιλιάδες φορές, άπειρες φορές (πβ. ν.ε. μυριάδες)

τὴν αὐτὴν ἀγρυπνίαν την ίδια εγρήγορση, την ίδια προσοχή

οἶχομαι φεύγω, χάνομαι

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Η παιδαγωγική του Ιωάννη του Χρυσόστομου: Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος στις ομιλίες του και κυρίως στην παιδαγωγική πραγματεία του «Περί κενοδοξίας καί ὅπως δεῖ τούς γονέας ἀνατρέφειν τά τέκνα», ασχολήθηκε με την αγωγή και την παιδεία των νέων. Με τη διδασκαλία του δημιούργησε ένα ολοκληρωμένο παιδαγωγικό σύστημα, για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της εποχής του τα σχετικά με την αγωγή. Η παιδαγωγική του αποτελεί μία αρμονική σύνδεση της χριστιανικής φιλοσοφίας και της ελληνικής παιδείας με διαχρονική αξία. Ιδιαίτερη σημασία για τη χριστιανική διαπαιδαγώγηση αποδίδει στον ρόλο των γονέων που είναι οι πρώτοι παιδαγωγοί αλλά και στην προσωπικότητα και την παιδαγωγική συνείδηση του δασκάλου.

Βασικές παιδαγωγικές αρχές του Ιωάννη του Χρυσόστομου: Η αρχή της ἐγκαιρης διαπαιδαγώγησης, η αρχή της εποπτείας, η αρχή του «διδάσκειν διὰ τοῦ παραδείγματος», η αρχή της εξατομίκευσης της αγωγής, η δέσπηση αμοιβῶν και ποινῶν.

Σολομών: Βασιλιάς του Ισραήλ που φημίζεται για τη σοφία του. Δείγμα της σοφίας του αποτελεί η λύση που έδωσε στη δίκη των δύο γυναικών που διεκδικούσαν το ίδιο παιδί (σολομώντεια λύση). Ὅπως αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη, ο Σολομών διέταξε να κόψουν το παιδί στα δύο και με αυτόν τον τρόπο αποκαλύφθηκε η πραγματική μητέρα, η οποία παραιτήθηκε από τη διεκδίκηση, προκειμένου να σωθεί το παιδί της. Τελικά, ο βασιλιάς παρέδωσε το παιδί στην αληθινή μητέρα.

Η σοφή κρίση του Σολομώντα, χαρακτηριστικό του Γκυστάβ Ντορέ, 1866

Ασκήσεις

1. Με τη βοήθεια του κειμένου και «των αποσκευών μας» συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Ερωτήσεις	Αποσπάσματα κειμένου	Σημειώσεις στη ν. ε.
Για ποιον λόγο υπάρχουν παντού στη θάλασσα λιμάνια και νησιά;		
Για ποιον λόγο υπάρχουν πανδοχεία και καταλύματα;		
Για ποιον λόγο έχει οριστεί καιρός σιωπής στη διδασκαλία;		

2. Γράφουμε δίπλα σε κάθε πρόταση το γράμμα Σ, αν είναι σωστή, ή το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένη, σύμφωνα με το κείμενο της ενότητας:
- Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πλεόντων, κἄν ἅπαντες καθεύδωσιν, οὐδεὶς ἐστὶ κίνδυνος.
 - Κἄν μὲν μυριάκις ὁ διδάσκαλος νήφῃ, οἱ δὲ μαθηταὶ ἀκούοντες μὴ ἐγρηγοροῦσι, οἰχῆσεται ὁ λόγος αὐτοῦ.
 - Χρὴ νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι τοὺς μαθητάς.
3. Συνεργαζόμαστε με τον/τη διπλανό/ή μας και σχολιάζουμε σε ένα σύντομο κείμενο (50-60 λέξεων) τη διαχρονικότητα της άποψης του Ιωάννη του Χρυσοστόμου:
- «Γενέσθω οὖν ἡμῖν καιρὸς τοῦ σιγῆσαι, ἵνα γένηται καιρὸς τῷ διδασκάλῳ τοῦ λαλῆσαι».

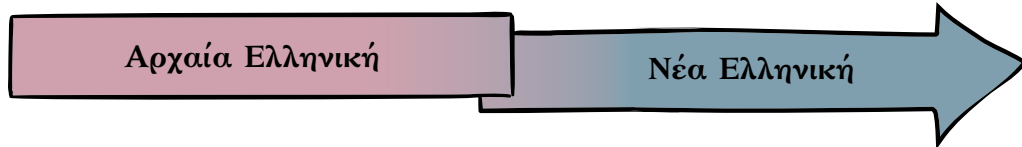

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του ρ. **εἶμι**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο ἐστὶ.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

εἶμι εἶμαι, υπάρχω	εἶμαι βρίσκομαι, υπάρχω	!
οὐσία περιουσία, φύση	ουσία 1. ύλη, υπόσταση 2. το πιο σημαντικό στοιχείο	

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

ὄντως (επίρρ.) πραγματικά

οντολογία ο φιλοσοφικός κλάδος που εξετάζει τη φύση των όντων

οντότητα η ύπαρξη, το είναι, η προσωπικότητα

ουσία γενικός χαρακτηρισμός για κάθε είδος ύλης, το κυριότερο, το σημαντικότερο

προσόν δετική ιδιότητα ενός προσώπου ως αποτέλεσμα πνευματικής καλλιέργειας ή μόρφωσης, φυσικό χάρισμα

απουσιολόγιο κατάλογος στον οποίο σημειώνονται οι απουσίες των μαθητών

αυτεξούσιο δικαίωμα να διατηρεί κανείς την εξουσία σκέψης και δράσης

αυτούσιος αυτός που διατηρείται ακέραιος, χωρίς καμία μεταβολή

επιούσιος αυτός που είναι αναγκαίος για την καθημερινή συντήρηση (π.χ. ο άρτος ο επιούσιος)

επουσιώδης αυτός που δεν είναι σημαντικός ή υπολογίσιμος

ευπαρουσίαστος αυτός που έχει ωραίο παρουσιαστικό

πεμπτούσια το πιο σημαντικό συστατικό

περιούσιος ιδιαίτερα αγαπητός, εκλεκτός

περιουσία το σύνολο των υλικών αγαθών που κατέχει ένα πρόσωπο

Απρόσμενη συνάντηση

πεμπτούσια: σύνδετη λέξη από τη φράση «πέμπτη ουσία» η οποία αναφερόταν στον αιθέρα, το πέμπτο στοιχείο του σύμπαντος σύμφωνα με την κοσμολογία των αρχαίων Ελλήνων. Το στοιχείο αυτό προστέθηκε από τον Αριστοτέλη. Τα άλλα τέσσερα στοιχεία ήταν: γῆ, ὕδωρ, πῦρ, ἀήρ.

Μικρό
λεξικό

Άσκηση

Επιλέγουμε με ποια σημασία χρησιμοποιούνται οι υπογραμμισμένες λέξεις στις ακόλουθες προτάσεις:

- α. Υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές ανάμεσα στις θεωρίες των δύο φιλοσόφων για τη δημιουργία του σύμπαντος.
 - i. επουσιώδεις ii. ουσιώδεις iii. ανούσιες
- β. Το «αγαπάτε αλλήλους» αποτελεί το απόσταγμα της διδασκαλίας του Χριστού.
 - i. πεμπτούσια ii. περιουσία iii. ουσία
- γ. Είναι ανεξάρτητος και αυτόνομος, κύριος του εαυτού του.
 - i. αυτεξούσιος ii. υπερούσιος iii. αυτούσιος

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. τω όντι (τωνόντι)	α. Οι εμπλεκόμενοι πίστευαν ότι οι διαφορές τους θα λυθούν μόνο στο δικαστήριο και αυτό συνέβη τελικά.
2. ο γέγονε, γέγονε	β. Ο κρατικός μηχανισμός βρίσκεται σε κατάσταση ετοιμότητας.
3. όπερ και εγένετο	γ. Η προσφορά του στην τέχνη είναι πραγματικά αξιόλογη.
4. ο μη γένοιτο	δ. Δε χρειάζεται να το συζητάμε πια, γιατί δεν πρόκειται να αλλάξει κάτι.
5. εν εγρηγόρσει	ε. Αν δεν βρει το σκυλάκι του έγκαιρα, πράγμα που απεύχομαι, θα πρέπει να τον βοηθήσουμε όλοι μας.

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο (στήλη Α) με τις ομόρριζές τους στη ν.ε. (στήλη Β).

Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔστι	α. πλοηγός
2. ἄπτεισθαι	β. αόριστος
3. πανδοχεῖα	γ. οντολογία
4. ὄρισται	δ. δέκτης
5. πλεόντων	ε. εφαπτομένη

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

Οι περισσότερες λέξεις της α.ε. σχηματίστηκαν από άλλες με παραγωγή ή με σύνθεση. Πολλές όμως σχηματίστηκαν και με ονοματοποιία ή με αλλαγή του γραμματικού είδους.

Ονοματοποιία

σχηματισμός λέξεων από μίμηση ορισμένων ήχων

- από μίμηση φυσικών ήχων
π.χ. βομβῶ<βόμβος: ήχος εξακολουθητικός και υπόκωφος
- από μίμηση ήχου αντικειμένων ή ενεργειών που προκαλούν θόρυβο
π.χ. τρίζω<τριγμός
- από μίμηση φωνών ή επιφωνημάτων
π.χ. οϊμῶζω=φονάζω οἴμοι<οἴμωγή
- από μίμηση της φωνής των ζώων
π.χ. βαύζω=γαβγίζω αλλά και ουρλιάζω για ανθρώπους

Αλλαγή του γραμματικού είδους ή καταχρηστική παραγωγή

Πολλές φορές μία λέξη μεταβάλλει την αρχική της σημασία αλλά και μεταπίπτει από ένα μέρος του λόγου σε άλλο. Δημιουργούνται:

- κύρια ονόματα από ουσ., επίθ. ή μτχ.
π.χ. Γνάδων < μεγεδυντικό γνάδων
- τοπωνυμίες από ουσ. ή επίθ.
π.χ. Μαραθών < μαραθών (τόπος που έχει πολλά μαραθα)
- κοινά ουσιαστικά από επίθ.
π.χ. πολεμική (ενν. τέχνη)
- επίθ. από επιθετικές μετοχές
π.χ. ο λάμπων ήλιος (αντί λαμπρός) (πβ. ν.ε. εκπαιδευτικός, μηχανικός)

Άσκηση

Εξηγούμε τις αλλαγές του γραμματικού είδους στις λέξεις που ακολουθούν:
Ἑλλάς < Ἑλλάς χώρα, θεωρικὰ < θεωρικά χρήματα, τριήρης < τριήρης ναῦς

Άσκηση στην
ονοματοποιία

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Με βάση τις γνώσεις μας από τη ν.ε. συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με τους τύπους της υποτακτικής παθ. φ. του ρήματος *ξεχνιέμαι* που λείπουν:

- Δεν είναι δυνατόν, παιδί μου, κάθε μέρα στο παιχνίδι. (υποτ. ενεστ.)
- Προσπάδησε, παιδί μου, μην πάλι σήμερα. (υποτ. αορ.)

ΣΤΙ Υποτακτική ενεστώτα μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε το υποκείμενο των υπογραμμισμένων ρημάτων και συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Υποτ. Ενεστ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Πῶς <u>μάχωμαι</u> θνητὸς ὦν θεία τύχη;	α' πρόσ.		
<u>Μὴ ἀποκρίνη;</u>	β' πρόσ.		
Φόβον ὁ ἡγεμὼν εἶχε, μὴ ἐφ' ἀρπαγὴν <u>τρέπηται</u> τὸ στράτευμα.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
Ἄλλ' ἄγε <u>πειθώμεθα</u> τοῖς νόμοις.	α' πρόσ.		
Δεῦρο οὖν, κατὰ τὸν Ἴλισσὸν <u>πορεύσθε</u> .	β' πρόσ.		
Οἱ νέοι ἀγανακτῶσι, ἂν <u>οἴωνται</u> ἀδικεῖσθαι.	γ' πρόσ.		

ΣΤ2

Υποτακτική αορίστου μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε το υποκείμενο των υπογραμμισμένων ρημάτων και συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Υποτ. Αορ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
Οὐ μὴ <u>παύσωμαι</u> φιλοσοφῶν.	α' πρόσ.		
<u>Πορίση</u> οὖν πρῶτον τὴν δαπάνην.	β' πρόσ.		
Πόθεν οὖν τὶς <u>ἄρξεται</u> ;	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
Ἴδι, <u>πορευσώμεθα</u> πρὸς Δελφοὺς.	α' πρόσ.		
Ἐὰν τῶν σιτοπωλῶν <u>καταψηφίσθητε</u> , τὰ δίκαια ποιήσετε.	β' πρόσ.		
Πέρσαι παρασκευάζονται, ἵνα <u>στρατεύσωνται</u> ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας.	γ' πρόσ.		

ΣΤ3

Υποτακτική παρακειμένου μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Η υποτακτική παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων στη μ.φ. σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μ.φ. του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρήματος εἰμί. Συμπληρώνουμε τους τύπους της υποτ. του ρ. εἰμί.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
γεγραμμένος, γεγραμμένη, γεγραμμένον	γεγραμμένοι, γεγραμμέναι, γεγραμμένα
γεγραμμένος, γεγραμμένη, γεγραμμένον	γεγραμμένοι, γεγραμμέναι, γεγραμμένα
γεγραμμένος, γεγραμμένη, γεγραμμένον	γεγραμμένοι, γεγραμμέναι, γεγραμμένα

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις που ακολουθούν:

1. Υποτακτική έχουν μόνο ο ενεστώτας, ο και ο
2. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την υποτακτική και με τις συνήθεις αλλαγές στο θέμα τους.
3. Η υποτακτική παρακειμένου σχηματίζεται από τη παρακειμένου μ.φ. και την ενεστώτα του ρήματος

Ασκήσεις

1. Με τη βοήθεια της *Γραμματικής της α.ε.*, γράφουμε το ρήμα που βρίσκεται σε υποτακτική στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού στη μ.φ. Διατηρούμε τον ίδιο χρόνο.
 - α. Ἐὰν οἱ μὲν πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθονται, ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῦνται. (.....)
 - β. Ὅρθως ποιήσετε, ἢν μὴ Ἀγησίλαον δέξησθε. (.....)
 - γ. Γύμναζε σαυτὸν πόνοις ἐκουσίους, ὅπως ἂν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν. (.....)
 - δ. Μὴ στρατοπεδεύσητε ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ. (.....)
 - ε. Οἱ κλέπται, κἂν μὴ διώκωνται, ἐν φόβῳ εἰσίν. (.....)
 - στ. Ἐὰν αὖξῃται ἡ πόλις, οἱ πολῖται εὐτυχοῦσιν. (.....)
 - ζ. Μαινόμεθα, ὅπῳταν ὀργιζόμεθα. (.....)
 - η. Μὴ, ὧ̄ νεοί, ἄδικα ἐργάζησθε. (.....)
2. Μεταφέρουμε τα ρήματα των προτάσεων στο ίδιο πρόσωπο της υποτακτικής του παρακειμένου μ.φ..
 - α. Ἡμεῖς περὶ πάντων βεβουλεύμεθα.
 - β. Πάντες οἱ τοῦ Ξενοφῶντος στρατιῶται τεταγμένοι εἰσί.
 - γ. Ὁρέστης, ὁ τοῦ Ἀγαμέμνονος υἱός, ὑπὸ τῶν Ἑρινύων δεδιωγμένος ἐστί.
 - δ. Διδάσκων τοὺς νέους, οὐδεπώποτε πέπραγμαί μισθὸν αὐτούς.
 - ε. Ἡρακλῆς Πέλοπος βωμὸν ἴδρυται.
 - στ. Οἱ στρατιῶται ἐν τῇ νήσῳ κεκάλυνται.

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι **ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί** προσδιορίζουν ονόματα ή λέξεις που έχουν θέση ονόματος. **Δεν υπάρχει συμφωνία ως προς την πτώση** ανάμεσα στον προσδιορισμό και τον προσδιοριζόμενο όρο. Οι προσδιορισμοί αυτοί βρίσκονται σε μια από τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.* ή το συμπληρωματικό υλικό.

Γενική

Ετερόπτωτοι ονοματικοί
προσδιορισμοί

Η γενική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός διακρίνεται σε γενική:

➡ 1. κτητική

π.χ. Ἡ πόλις ἡμῶν ἔνδοξος ἐγένετο. (πβ. ν.ε. το βιβλίο του μαθητή)

➡ 2. του δημιουργού

π.χ. Ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα. (πβ. ν.ε. Η Οδύσσεια του Ομήρου)

➡ 3. διαιρητική

π.χ. Οἱ σώφρονες τῶν πολιτῶν εἰρήνην ἐψηφίζοντο. (πβ. ν.ε. δύο μαθητές του τμήματος)

➡ 4. της ύλης

π.χ. Στέφανοι ἐλαίας τοῖς νικηταῖς ἐδίδοντο. (πβ. ν.ε. πλάκες χρυσοῦ)

➔ 5. του περιεχομένου

π.χ. Ἄλσος ἡμέρων **δένδρων**. (πβ. ν.ε. η αποθήκη των **σιτηρών**)

➔ 6. της ιδιότητας

π.χ. Ἀπέδωκε μισθὸν τριῶν **μηνῶν**. (πβ. ν.ε. παιδί πέντε **ετών**)

➔ 7. της αξίας ή του τιμήματος

π.χ. Ἴππος δέκα **ταλάντων** (πβ. ν.ε. οικία **εκατομμυρίων**)

➔ 8. της αιτίας

π.χ. Ἐνοχός ἐστι **δειλίας**. (πβ. ν.ε. η λύπη **του χωρισμού**)

➔ 9. υποκειμενική

π.χ. Οὐδεμία πνοή **ἀνέμου** ἠκούετο. (πβ. ν.ε. η επιστροφή **του δασκάλου**)

➔ 10. αντικειμενική

π.χ. Καλὸν τέκνον ἐστὶν **τέρψις γονέων**. (πβ. ν.ε. οι φρουροί **των συνόρων**)

➔ 11. συγκριτική

π.χ. Πρότερος **τοῦ λοχαγοῦ** ἐπορεύετο. (πβ. ν.ε. μικρότερός **μου**)

Δοτική

Η **δοτική** ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός διακρίνεται σε:

➔ 1. αντικειμενική

π.χ. Σχεδὸν εἶ **θεοῖς** ὅμοιος. (πβ. ν.ε. ὅμοια **με τη μητέρα** της)

➔ 2. της αναφοράς

π.χ. Ἔστι δ' ἡ Σικελία τρίγωνος **τῷ σχήματι**. (πβ. ν.ε. δεινός **στο κολύμπι**)

Αιτιατική

Η **αιτιατική** ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός:

➔ της αναφοράς

π.χ. Πόλις αὐτόθι ἦν, Θάψακος **ὄνομα**. (πβ. ν.ε. ὑφασμα δύο μέτρα **φάρδος**)

Άσκηση

Με τη βοήθεια του *Συντακτικού της α.ε.*, βρίσκουμε ποιον ὄρο προσδιορίζουν οι υπογραμμισμένοι ετερόπτωτοι προσδιορισμοί στις παρακάτω προτάσεις και δηλώνουμε το είδος τους, όπως στο παράδειγμα:

- α. Ἐνταῦθα ἦν ἱερὸν Διονύσου. (γενική κτητική, προσδιορίζει τη λέξη ἱερὸν)
- β. Ἡ Ἑλλὰς ἦν μεστή στάσεων.
- γ. Ἄξια θανάτου εἰσὶν εἰργασμένοι.
- δ. Ἔστι τὸ σῶμα εὖρωστος.
- ε. Ἀθηνᾶ καὶ Ἥρα εὖνοι τοῖς Ἑλλήσι ἦσαν.
- στ. Ἀλκιβιάδης πολλῶν κακῶν αἴτιος ἦν.
- ζ. Ἔθνη Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων.
- η. Ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.
- θ. Ἐβοήθει Ἀρίσταρχος καὶ τῶν ὀπλιτῶν οἱ νεανίσκοι.
- ι. Κλέαρχος ἦν καὶ τῇ φωνῇ τραχύς.
- ια. Ἔφεσος ἀπέχει Σάρδεων τριῶν ἡμερῶν ὁδόν.
- ιβ. Τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος ἡμᾶς χρῆ φυλάττειν.
- ιγ. Οἱ Ἀθηναῖοι κατήγγειλαν τὴν φυγὴν τῶν ἐνόχων.
- ιδ. Ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου.

Άσκηση σε γενικές υποκειμενικές και αντικειμενικές

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Στο κείμενο που ακολουθεί ο ρήτορας **Δημοσθένης** παραλληλίζει τη διακυβέρνηση της πολιτείας με καράβι που ταξιδεύει.

Μαθήματα... ναυσιπλοΐας

Ὅσπερ γὰρ τῶν ἐν ταῖς ναυσὶν ἀμαρτημάτων ἃ συμβαίνει περὶ τοὺς πλοῦς, ὅταν μὲν τῶν ναυτῶν τις ἀμάρτη, βραχεῖαν τὴν βλάβην ἤνεγκεν, ὅταν δ' ὁ κυβερνήτης ἀποσφαλῆ, κοινὴν τὴν ἀτυχίαν ἅπασιν τοῖς ἐμπλέουσι παρεσκεύασεν, ὡσαύτως τὰ μὲν τῶν ἰδιωτῶν ἀμαρτήματα οὐκ εἰς τὸ πλῆθος, εἰς δ' αὐτοὺς ἤνεγκε τὰς βλάβας, τὰ δὲ τῶν ἀρχόντων καὶ πολιτευομένων εἰς ἅπαντας ἀφικνεῖται.

Αττική τριήρης

Δημοσθένους, *Κατὰ Ἀριστογείτονος*, Β' 26,3

Γλωσσικά σχόλια

Ὅσπερ (επίρρ.) ὅπως ακριβῶς

ταῖς ναυσὶ (ναῦς) το πλοῖο

ἀμάρτημα λάθος, σφάλμα

πλοῦς πλεύση, ταξίδι

βραχεῖαν τὴν βλάβην ἤνεγκεν (γνωμικός αόρ.) συνήθως επιφέρει μικρὴ βλάβη

ἀποσφαλῆ κάνει λάθος

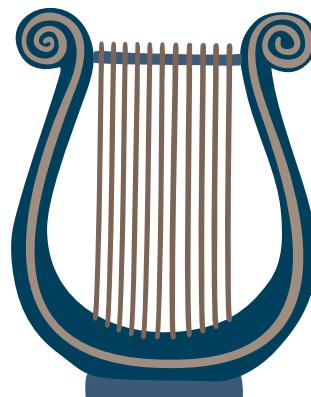
ὡσαύτως (επίρρ.) με ὅμοιο τρόπο

ἀφικνεῖται φτάνω

Ερωτήσεις

1. Στο παράλληλο κείμενο ο ρήτορας Δημοσθένης συγκρίνει τον ρόλο του κυβερνήτη ενός πλοίου με τον ρόλο των αρχόντων της πολιτείας. Ποιο είναι το κοινό στοιχείο που αναφέρει; Για την απάντησή μας στηριζόμαστε σε φράσεις του κειμένου.
2. Συγκρίνουμε το κείμενο της ενότητας με το παράλληλο κείμενο και απαντάμε στις ακόλουθες ερωτήσεις:
 - α. Ποιες διαφορές σχετικά με τον κυβερνήτη και τον δάσκαλο εντοπίζουμε; Απαντάμε σε ένα κείμενο 80 λέξεων.
 - β. Πώς εξηγείται η συχνή χρήση από τους Έλληνες συγγραφείς παραδειγμάτων από τον κόσμο των ναυτικών;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τις απόψεις του Ιωάννη του Χρυσοστόμου:

- για τις...διακοπές στη διδασκαλία
- για τη στάση του δασκάλου
- για τη στάση του μαθητή, προκειμένου να καρποφορήσει η διδασκαλία

Συμπληρώνουμε τις ομόρριζες λέξεις του ρήματος εἰμί που ζητούνται. Στην έγχρωμη στήλη θα σχηματιστεί το δηλυκό γένος της μετοχής ενεστώτα του ίδιου ρήματος

- η ύπαρξη, το είναι α. _____
- κενός περιεχομένου β. _____
- προτέρημα, πλεονέκτημα γ. _____
- το να παρίσταται κάποιος σε ένα μέρος δ. _____

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α με εκείνες της στήλης Β και σχολιάζουμε την αλλαγή του γραμματικού είδους των λέξεων.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. ἡ τριήρης	1. ἄνθρωποι
β. ἡ ῥητορικὴ	2. ὁδὸς
γ. ἡ ἐπιούσα	3. πολῖται
δ. ἡ πλατεῖα	4. ἡμέρα
ε. οἱ προγεγενημένοι	5. ναῦς
στ. οἱ πολλοὶ	6. τέχνη

Σχηματίζουμε τους κατάλληλους τύπους της υποτακτικής μ.φ. των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματικὴ τῆς α.ε.*, όπου χρειάζεται.

- Ὁ διδάσκαλος εὐτυχῆς ἐστί, ἐὰν οἱ μαθηταὶ ὀρθῶς (ἀποκρίνομαι, ενεστ.).
- Ἡμεῖς τοῖς θεοῖς, ἵνα καλῶς θαίνῃ ἡ ἐκστρατεία (θύομαι, αόρ.).
- Δικαίως ὀργιεῖσθε, ἦν αἱ σπονδαὶ (λύομαι, πρκ.).
- Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ ἄδικα ἐργαζόμενοι (φαίνομαι, ενεστ.).

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις επιλέγοντας τον κατάλληλο ετερόπτωτο ονοματικό προσδιορισμό από αυτούς που μας δίνονται και σημειώνουμε το είδος του.

- πλήθος, ἀγαθῶν, χρημάτων, τοῦ Ἑλληνικοῦ, τῆς κακίας, τοῖς ὁμοίοις
- Ἡ ἀρετὴ σεμνότερα ἐφαίνεται. (.....)
 - Πολλῶν οἱ θεοὶ αἰτιοὶ εἰσιν. (.....)
 - Τὸ πολὺ οὕτως ἐπέισθη. (.....)
 - Οἱ ὅμοιοι εὖνοί εἰσιν. (.....)
 - Οἱ μὲν ἐπορεύοντο ὡς δισχίλιοι. (.....)
 - Κακόν ἐστί ἡ ἐπιθυμία (.....)

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...μύησης στην πολιτική τέχνη

Συμβουλές προς άρχοντες

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Συμβουλές προς «άρχοντες»
- Η «οικογένεια» του λανθάνω και...φίλοι από τα παλιά
- Η μεταφορική χρήση των λέξεων
- Η προστακτική των βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής
- Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί που εκφέρονται με επιρρήματα
- Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο ρήτορας **Ισοκράτης** απευθύνεται προς τον νεαρό διάδοχο του κυπριακού θρόνου, τον Νικοκλή, και του δίνει συμβουλές για τον τρόπο διακυβέρνησης που πρέπει να ακολουθεί ο σωστός ηγεμόνας.

Συμβουλευόντας...τους άρχοντες

Διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ἀλήθειαν οὕτω φαίνου προτιμῶν. Πιστότεροι ἔστωσαν οἱ σοὶ λόγοι μᾶλλον ἢ οἱ τῶν ἄλλων ὄρκοι. Ἄπασι μὲν τοῖς ξένοις ἀσφαλῆ τὴν πόλιν πάρεχε καὶ πρὸς τὰ συμβόλαια νόμιμον, περὶ πλείστου δὲ ποιοῦ τῶν ἀφικνουμένων μὴ τοὺς σοὶ δωρεὰς ἄγοντας, ἀλλὰ τοὺς παρὰ σοῦ λαμβάνειν ἀξιοῦντας· τιμῶν γὰρ τοὺς τοιούτους μᾶλλον παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμήσεις. Τοὺς πολλοὺς φόβους ἐξάγει τῶν πολιτῶν, καὶ μὴ βούλου περιδεεῖς εἶναι τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας· ὅπως γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους πρὸς σαυτὸν διαδῆς, οὕτω καὶ σὺ πρὸς ἐκείνους ἔξεις. Ποίει μὲν μηδὲν μετ' ὀργῆς, δόκει δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅταν σοὶ καιρὸς ᾖ. Δεινὸς μὲν φαίνου τῷ μηδὲν σε λανθάνειν τῶν γιγνομένων, πρῶος δὲ τῷ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἀμαρτανομένων. Ἀρχικὸς εἶναι βούλου μὴ χαλεπότητι μηδὲ τῷ σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ἠττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας καὶ νομίζειν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἄμεινον ἑαυτῶν σὲ βουλευέσθαι. Πολεμικὸς μὲν ἴσθι ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικὸς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πλεονεκτεῖν.

Ἰσοκράτους, *Πρὸς Νικοκλέα*, 22-24 (διασκευή)

Τα αρχαία βασίλεια της Κύπρου

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

φαίνου προστακτ. ενεστ. μ.φ. του ρ. φαίνομαι (πβ. ν.ε. φανερός, φάσμα)
συμβόλαια οι ιδιωτικές συμφωνίες
περί πλείστου ποιούμαι εκτιμώ πάρα πολύ
τῶν ἀφικνουμένων μτχ. του ρ. ἀφικνουῖμαι φθάνω (πβ. ν.ε. ἀφίξη, κέτης, εφικτός)
δωρεὰ δώρο, προσφορά
ἀξιῶ + απρ. θεωρώ πρέπει, περιμένω, αξιώνω να (πβ. ν.ε. ἀξιος, αξίωση)
εὐδοκιμῶ ἔχω καλή φήμη
ἐξάιρει τοὺς φόβους να διώξεις τους φόβους (πβ. ν.ε. ἀρση, ἐξαρση)
περιδεῆς φοβισμένος, τρομοκρατημένος (πβ. ν.ε. δέος)
ὅπως γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους πρὸς σαυτὸν διαδῆς τα συναισθήματα που θα εμπνεύσεις στους υπηκόους σου για σένα
ἔξεις μέλλ. του ρ. ἔχω (πβ. ν.ε. ἔξη, εφεξής, πλεονεξία)
ὅταν καιρὸς ᾗ ὅταν η περίπτωση το απαιτεί

δεινὸς φοβερός, σκληρός, ικανός, ισχυρός
λανθάνω διαφεύγω της προσοχής κάποιου (πβ. ν.ε. λάθος, ἀλάνθαστος, ἀλήθεια)
πρᾶος ἥπιος, μαλακός
τῶ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτανουμένων με τη φροντίδα να επιβάλλεις ποινές κατώτερες για τα παραπτώματα
ἀρχικὸς εἶναι βούλου να επιθυμείς να είσαι ικανός στην εξουσία
χαλεπότης σκληρότητα, αγριότητα
ἄμεινον ἑαυτῶν σε βουλευεσθαι ὅτι φροντίζεις καλύτερα από αυτούς τους ίδιους
πολεμικὸς ἐπιδέξις στον πόλεμο
πλεονεκτῶ αποκτῶ ἢ ἔχω περισσότερα

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Νικοκλής: Πρόκειται για τον δευτερότοκο γιο του βασιλιά της Κυπριακής πόλης Σαλαμίνα. Ο Νικοκλής ανέλαβε την εξουσία στην Κύπρο γύρω στα 374 π.Χ., μετά τον θάνατο του πατέρα του, Ευαγόρα, και του μεγαλύτερου αδερφού του. Ο λόγος *Πρὸς Νικοκλέα* είναι ένας παραινετικός λόγος στον οποίο ο Ισοκράτης απευθύνει διδαχές προς τον νεαρό ηγεμόνα για τη χρηστή διοίκηση κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

Αναπαράσταση φιλοσοφικού διαλόγου

Ασκήσεις

1. Συνεργαζόμαστε με τον/τη διπλανό/ή μας. Με τη βοήθεια του κειμένου και «των αποσκευών μας» συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Ερωτήσεις	Αποσπάσματα κειμένου	Σημειώσεις στη ν.ε.
Για ποιον λόγο πρέπει ο άρχοντας να προτιμά την αλήθεια;		
Ποια πρέπει να είναι η στάση του απέναντι στους ξένους;		
Ποια πρέπει να είναι η στάση του απέναντι στους πολίτες που δεν αδικούν;		

2. Γράφουμε δίπλα σε κάθε πρόταση το γράμμα Σ, αν είναι σωστή ή το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένη, σύμφωνα με το κείμενο της ενότητας:
 - α. Ποίει πάντα μετ' ὀργῆς.
 - β. Δεινὸς φαίνου ταῖς τιμωρίαις.
 - γ. Βούλου νομίζειν πάντας σὲ βουλευέσθαι ὑπὲρ τῆς σεαυτοῦ σωτηρίας.
3. Επιλέγουμε δύο συμβουλές του ρήτορα προς τον Νικοκλή που μας έκαναν εντύπωση. Γράφουμε ένα σύντομο κείμενο για αυτές (50-60 λέξεις) και δικαιολογούμε την επιλογή μας.

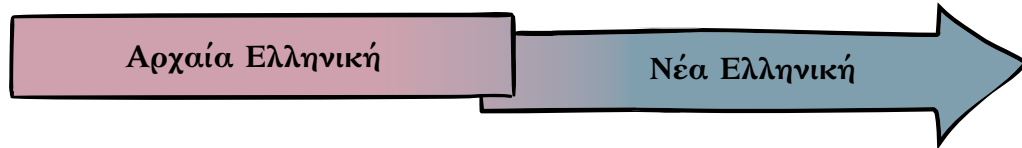

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με « μέλη» της οικογένειας του **ρ. λανθάνω**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο λανθάνειν.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

λανθάνω διαφεύγω της προσοχής κάποιου

λανθάνω υπάρχω χωρίς να γίνομαι αντιληπτός, είμαι κρυμμένος

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

λάθος σφάλμα

λάθρα κρυφά

λαθραῖος αυτός που γίνεται κρυφά, συνήθως λόγω της παράνομης φύσης του

λήθη η διαφυγή από την προσοχή, η έλλειψη μνήμης, η λησμονιά

λήθαργος πολύ βαθύς και συνεχής ύπνος

αλήθεια αυτό που συμφωνεί με ό,τι πραγματικά υπάρχει ή γίνεται

λαδροχειρία η κλοπή, η αφαίρεση με επιτήδειο τρόπο, ώστε να μη γίνεται αντιληπτή

αληθοφάνεια η επιφανειακή ομοιότητα με την αλήθεια

επαλήθευση η επιβεβαίωση πληροφορίας, πράξη επιβεβαίωσης του αποτελέσματος αριθμητικής πράξης

άληστος αλησμόνητος, αξέχαστος

επιλήσιμων αυτός που ξεχνά

υπολανθάνω υπάρχω χωρίς να γίνομαι φανερός

Μικρό
λεξικό

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β, ανατρέχοντας στο Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. άρτι αφιχθείς	α. Η αγόρευσή του απέδειξε ότι είναι ένας επιδέξιος ομιλητής.
2. δεινός ρήτορας	β. Παρουσιάστηκε στο δικαστήριο με τη θέλησή του.
3. γλώσσα λανθάνουσα τ' αληθή λέγει	γ. Υπάρχει στα λόγια του ένα καλά κρυμμένο μήνυμα.
4. λανθάνον μήνυμα	δ. Το λάθος που έκανε αποκάλυψε μάλλον αυτό που πραγματικά σκεφτόταν.
5. οικεία βουλήσει	ε. Μόλις επέστρεψε από το εξωτερικό.

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο (στήλη Α) με τις ομόρριζες τους στη ν.ε. (στήλη Β). Ανατρέχουμε στο Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔστωσαν	α. συνθήκη
2. δωρεά	β. αήττητος
3. ἄγοντας	γ. οντολογία
4. διαδῆς	δ. δοτική
5. ἠττᾶσθαι	ε. εισαγωγή

Άσκηση

Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη από τις παρακάτω, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές. (Μία λέξη του πλαισίου περισσεύει)

λήθαργος, λαδρεπιβάτης, λάθρα, λαδραναγνώστης, λήθη, αληθώς

- Εισήλθε στη χώρα.....
- ανέστη!
- Ταξίδεψε χωρίς εισιτήριο ως
- Δεν αγοράζει εφημερίδα αλλά τη διαβάζει πάντα ως
- Ο ασθενής για μερικές μέρες έπεσε σε

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ**Μεταφορική χρήση των λέξεων**

Στην α.ε. οι λέξεις δε χρησιμοποιούνται μόνο με την αρχική σημασία τους, αλλά συχνά η αρχική αυτή σημασία μεταφέρεται σε άλλες έννοιες που παρουσιάζουν μικρή ή μεγάλη σημασιολογική ομοιότητα. π.χ. τὸ ρεῦμα (του ποταμού) - τὸ τῆς τύχης ρεῦμα (για να δηλωθεῖ το ευμετάβλητο της τύχης)

Το ίδιο συμβαίνει και στη ν.ε. π.χ. πέτρα, έκανα την καρδιά μου πέτρα

Στην α.ε. χρησιμοποιούνται συχνά μεταφορικά:

- ουσιαστικά** π.χ. βλαστὸς βλαστάρι και μτφ. παιδί
- επίδετα** π.χ. ψιλὸς ἄδεντρος και μτφ. ψιλὸς στρατιώτης, ελαφρά οπλισμένος
- ρήματα** π.χ. πίπτω ρίχνομαι κάτω και μτφ. πίπτω ἐν μάχῃ, φονεύομαι

- δ. επιρρήματα** (κυρίως τροπικά) π.χ. *βαρέως* και *μτφ. βαρέως φέρω*, δύσκολα αντέχω
ε. προδέσεις π.χ. *περι ολόγυρα* και *μτφ. περι μέσας νύκτας*, περίπου μεσάνυχτα

Είδη μεταφοράς

➔ **α. το πλάτεμα της σημασίας** της λέξης

π.χ. *ἀγκῶν* η καμπή του βραχίονα αλλά και κάθε καμπή π.χ. *ἀγκῶν* τείχους (πβ. *ν.ε.* φύλλο δέντρου αλλά και φύλλο χαρτιού).

➔ **β. το στένεμα της σημασίας** της λέξης

π.χ. *ὁ τῶν Λευκαδίων ἰσθμὸς* αλλά αργότερα η λέξη *ἰσθμὸς* σήμαινε τον ἰσθμό της Κορίνθου. (πβ. *ν.ε.* η πόλη=κάθε πόλη αλλά αργότερα η Πόλη, η Κωνσταντινούπολη)

Ασκήσεις

- Συμβουλευόμαστε τη γραμματική και το λεξικό της *α.ε.* και γράφουμε την κυριολεκτική και μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων:
ἀναχαιτίζω, *κυβερνήτης*, *ἔαρ*, *χειμῶν*, *λάμπω*, *κοπάζω*.
- Αντιστοιχίζουμε τις φράσεις της Στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔρκος πολεμιστῶν	α. λόγια του αέρα
2. ἔρκος ὀδόντων	β. φτιάχνω ιστό
2. ἔπεα πτερόεντα	γ. αμυντική παράταξη πολεμιστῶν
3. ὑφαίνω δόλον	δ. το φράγμα των δοντιῶν
4. σκάφος τῆς πόλεως	ε. δολοπλοκώ
5. ὑφαίνω ἰσθὸν	στ. πολιτεία

- Χαρακτηρίζουμε κυριολεκτική ή μεταφορική τη σημασία των φράσεων της στήλης Α.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Με βάση τις γνώσεις μας από τη *ν.ε.* συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με τους τύπους της προστακτικής παθητικής φωνής του ρήματος *ντύνομαι* που λείπουν:

-, παιδί μου, καλά για να μην κρυώσεις. (προστακτ. αορ.)
- όλοι γρήγορα για να φύγουμε. (προστακτ. αορ.)

ΣΤΙ Προστακτική ενεστώτα μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Προστακτ. Ενεστ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Μὴ ψεύδου, ὦ παῖ.	β' πρόσ.		
Οὗτος παιδέσθω τοῖς ἐμοῖς λόγοις.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Μὴ ὑμεῖς ὀδύρεσθε.	β' πρόσ.		

Οἱ στρατιῶται ἐμοὶ παιδέσθων. (ἢ παιδέσθωσαν)	γ' πρόσ.		
--	----------	--	--

ΣΤ2 Προστακτική αορίστου μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τα ρήματα και το υποκείμενό τους. Συμπληρώνουμε τα ρήματα και τις καταλήξεις:

		Προστακτ. Αορ.	Καταλήξεις
		Ενικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Κύριε, τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς πρόσδεξαι.	β' πρόσ.		
Πορευσάσθω ὁ μαθητὴς τὴν ὁδόν.	γ' πρόσ.		
		Πληθυντικός Αριθμός	
	α' πρόσ.		
Φυλάξασθε ὑμεῖς τῶν πολεμίων.	β' πρόσ.		
Στρεψάσθων οὗτοι πρὸς τὴν ἀτραπόν. (ἢ στρεψάσθωσαν)	γ' πρόσ.		

ΣΤ3 Προστακτική παρακειμένου μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων

Γράφουμε τις καταλήξεις:

Ενικός αριθμός		Καταλήξεις	Πληθυντικός αριθμός		Καταλήξεις
α' προσ.			α' προσ.		
β' προσ.	λέλυσο		β' προσ.	λέλυσθε	
γ' προσ.	λελύσθω		γ' προσ.	λελύσθων ἢ λελύσθωσαν	

Για τον σχηματισμό και την κλίση των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις καταλήξεις του παραπάνω πίνακα. Δεν ξεχνάμε ότι τα ρήματα αυτά σχηματίζουν την προστακτική με τις συνήθεις αλλαγές στο δέμα τους. Συμβουλευόμαστε τον ακόλουθο πίνακα και τη *Γραμματική της α.ε.*.

	Ουρανικόληκτα	Χειλικόληκτα	Οδοντικόληκτα
	ρ. πράττομαι	ρ. γράφομαι	ρ. πείδομαι
	Ενικός αριθμός		
α' προσ.			
β' προσ.	πέπραξο	γέγραφο	πέπεισο
γ' προσ.	πεπράχθω	γεγράψθω	πεπείσθω
	Πληθυντικός αριθμός		
α' προσ.			
β' προσ.	πέπραχθε	γέγραφθε	πέπεισθε
γ' προσ.	πεπράχθων ἢ πεπράχθωσαν	γεγράψθων ἢ γεγράψθωσαν	πεπείσθων ἢ πεπείσθωσαν

Ασκήσεις

1. Στις παρακάτω προτάσεις της α.ε., γράφουμε το ρήμα που βρίσκεται σε προστακτική στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού. Διατηρούμε τον ίδιο χρόνο.
 - α. Πάντες παιδέσθων μετὰ παρρησίας. (.....)
 - β. Δράξασθε παιδείας. (.....)
 - γ. Βούλου γονεῖς πρὸς παντὸς ἐν τιμαῖς ἔχειν. (.....)
 - δ. Μηδεὶς ὑμῶν ἀποκρινέσθω. (.....)
 - ε. Φείδου, ὦ Ζεῦ, τῶν ἀπειλῶν. (.....)
 - στ. Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς καμὲ μεστῶσαι λέγων. (.....)
 - ζ. Ἐμοὶ ἔπου. (.....)
 - η. Στρατεύσασθε ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (.....)
2. Μεταφέρουμε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στο ίδιο πρόσωπο της προστακτικής του παρακειμένου.
 - α. Ἀγαθῆ συνειδήσει πεπολίτευται.
 - β. Οἱ παῖδες ἐμοῦ πεπαίδευνται καὶ πρὸς λιμὸν καὶ δίψαν ἀντέχειν.
 - γ. Πέπεισαι τοῖς τῶν γερόντων λόγοις.
 - δ. Ὑμεῖς πεπαιδεύσθε τοῖς ἄρχουσι πείδεσθαι.
 - ε. Ἀπίστων ὄρκος εἰς ὕδωρ γέγραπται.

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί: προσδιορίζουν κυρίως το ρήμα της πρότασης ή και ονοματικούς τύπους του ρήματος (απαρέμφατο και μετοχή) καθώς και άλλα μέρη του λόγου.

Σε αυτήν την ενότητα θα ασχοληθούμε με τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς που εκφέρονται με επιρρήματα και με τους εμπρόθετους προσδιορισμούς.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

που εκφέρονται με επιρρήματα και εκφράζουν:

- ➡ **χρόνο** π.χ. Κατέβην **χθὲς** εἰς Πειραιᾶ. Φίλιππον δὲ **νῦν** ἐπαινῶ.
- ➡ **τόπο** π.χ. Ἐνταῦθα ἄριστοι πολῖται οἰκοῦσι. Ἀρίων ἔπλευσεν **οἴκαδε**.
- ➡ **τρόπο** π.χ. **Οὕτω** παρεσκευάζοντο. Ἐλευθέρως ξυνεμάχουν.
- ➡ **ποσό** π.χ. Ἦν ὁ ἀνὴρ **πάνυ** καλός. Μηδὲν **ἄγαν** (ποίει).

Πβ. ν.ε. Ἦρθε **νωρίς**. Μένει **εδώ**. Εἶναι **καλά**.

Οι μορφές των
επιρρηματικών
προσδιορισμών

Εμπρόδεται επιρρηματικοί προσδιορισμοί

είναι λεκτικά σύνολα που αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα, μετοχή, αντωνυμία ή σπάνια επίρρημα. Εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις όπως:

- ➔ **τρόπο** π.χ. **Διὰ τάχους** ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο.
- ➔ **τόπο** π.χ. Ἀλκιβιάδης ἔπλευσεν εἰς **Σάμον**.
- ➔ **χρόνο** π.χ. Ἐκαίον πυρὰ πολλὰ **διὰ νυκτός**.
- ➔ **αιτία** π.χ. Βρασίδης **ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος** ἐπηνέδη.
- ➔ **ποσό** π.χ. Διέφθειραν τριήρεις **ἐς διακοσίας**.
- ➔ **σκοπό** π.χ. Ἐς **πόλεμον** παρεσκευάζοντο.
- ➔ **αναφορά** π.χ. Ἐπὶ δὲ τῶν **ἀδελφῶν** τοῦτο ἀγνοοῦσι.
- ➔ **συνοδεία** π.χ. Ἐπαιδεύετο **σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ**.
- ➔ **υπεράσπιση** π.χ. Ὑπὲρ **τῆς Ἑλλάδος** μάχεσθε.
- ➔ **μέσο/όργανο** π.χ. **Δι' αἵματος** οὐ **διὰ μέλανος** ὁ Δράκων τοὺς νόμους ἔγραψεν.
- ➔ **εναντίωση** π.χ. Τὰς πόλεις **παρὰ τοὺς ὄρκους** κατειλήφασι.

Πβ. ν.ε. **Ἐεκίνησε για την πρωτεύουσα.**
Ζει από χρόνια στο χωριό.

Ασκήσεις

1. Εντοπίζουμε στο κείμενο της ενότητας δύο (2) επιρρηματικούς προσδιορισμούς που εκφέρονται με επιρρήματα και πέντε (5) εμπρόδεται επιρρηματικούς προσδιορισμούς και γράφουμε τι εκφράζει ο καθένας.
2. Εντοπίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και σημειώνουμε τι εκφράζει ο καθένας.

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

- α. Πορεύεται διὰ τῆς ἀγορᾶς.
 - β. Ἐποίησαν ταῦτα χάριν πλησμονῆς.
 - γ. Τὸ στρατόπεδον εὐδὺς ἐξ ἐφόδου ἐάλω (κυριεύτηκε).
 - δ. Ἐπὶ τούτοις ἔχαιρεν ἡ πόλις.
 - ε. Ὑστερον στρατηγὸν αὐτὸν εἴλοντο (ψήφισαν).
 - στ. Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χειρα κίνει.
3. Αντιστοιχίζουμε τους υπογραμμισμένους επιρρηματικούς προσδιορισμούς της στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει.)

Στήλη Α	Στήλη Β
i. Ὑπὲρ ἀρετῆς ἀθανάτου, πάντες πάντα ποιοῦσι.	α. χρόνος
ii. Διαφοραὶ περὶ γῆς ὄρων.	β. ποσό
iii. Ἀπέθανον ὑπὲρ τῶν δικαίων.	γ. τρόπος
iv. Οὐ μόνον <u>γυν</u> ἀλλὰ καὶ <u>ἀεὶ</u> τοιοῦτός εἰμι.	δ. υπεράσπιση
v. Οἱ Θηβαῖοι <u>ὀλίγον</u> ἀπεῖχον τῆς Σπάρτης.	ε. σκοπός
	στ. αναφορά

Άσκηση σε επιρρηματικούς προσδιορισμούς

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

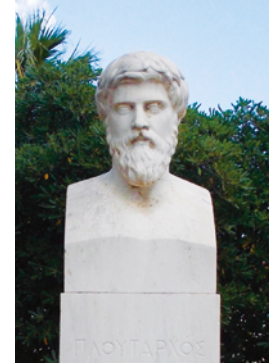
Παράλληλο κείμενο

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το έργο του **Πλουτάρχου**, Πολιτικά παραγγέλματα. Ο συγγραφέας φαίνεται να δίνει συμβουλές σε κάποιον νέο, τον Μενόμαχο, ο οποίος θέλει να ασχοληθεί με την πολιτική.

Μαθήματα για αρχάριους...πολιτικούς

Πρῶτον μὲν οὖν ὑποκείσθω πολιτεία καθάπερ ἔδαφος βέβαιον καὶ ἰσχυρὸν ἢ προαίρεσις ἀρχὴν ἔχουσα κρίσιν καὶ λόγον, ἀλλὰ μὴ ταραχὴν ὑπὸ δόξης κενῆς ἢ φιλονεικίας τινὸς ἢ πράξεων ἐτέρων ἀπορίας. Ὅσπερ γὰρ οἷς οὐδὲν ἔστιν οἴκοι χρηστόν, ἐν ἀγορᾷ διατρίβουσι, κἂν μὴ δέωνται, τὸν πλεῖστον χρόνον, οὕτως ἔνιοι τῷ μηδὲν ἔχειν ἴδιον ἄλλο πράττειν ἄξιον σπουδῆς ἐμβάλλουσιν ἑαυτοὺς εἰς δημόσια πράγματα, τῇ πολιτείᾳ διαγωγῇ χρώμενοι.

Πλουτάρχου, *Πολιτικά παραγγέλματα*, 798γ (διασκευή)

Προτομή του Πλουτάρχου,
Χαιρώνεια

Γλωσσικά σχόλια

ὑπόκειμαι αποτελώ τη βάση
προαίρεσις συνειδητή επιλογή
καθάπερ όπως ακριβώς
φιλονεικία η αγάπη για έριδες
ἀπορία αμηχανία
οἴκοι στο σπίτι
χρηστόν ωφέλιμο, χρήσιμο

διατρίβω απασχολούμαι, σπαταλώ
τον χρόνο

ἔνιοι μερικοί

ἴδιον ιδιωτικό

σπουδῇ ζήλος, σοβαρότητα

τῇ πολιτείᾳ διαγωγῇ χρώμενοι
ασχολούνται με την πολιτική για να
περνούν την ώρα τους

Ερωτήσεις

1. Ποιο θεωρεί ο Πλούταρχος ως δυνατό θεμέλιο για την πολιτική δράση και με ποιον τρόπο δικαιολογεί την άποψή του αυτή;
2. Το κείμενο της ενότητας και το παράλληλο κείμενο έχουν ύφος συμβουλευτικό. Εντοπίζουμε σε καθένα από τα κείμενα ένα στοιχείο που επιβεβαιώνει την παραπάνω εκτίμηση.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τρία χαρακτηριστικά του καλού ηγέτη, σύμφωνα με τον ρήτορα Ισοκράτη.

-
-
-

Αντιστοιχίζουμε σύμφωνα με τη σημασία (ένα στοιχείο της στήλης Β περισεύει).

Στήλη Α	Στήλη Β
i. αλησμόνητος	α. αλάθητος
ii. λήθη	β. κλοπή
iii. αλάνθαστος	γ. παράνομος
iv. λαδροχειρία	δ. λαδροθηρία
v. λαθραίος	ε. αξέχαστος
	στ. λησμονιά

Επιλέγουμε τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων:

προστατεύω, ηγεμόνας, καταφύγιο, συγκρατώ, ακμάζω, πόδος

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

ποιμήν

οἴστρος

λιμήν

ἀναχαιτίζω

στέγω

ἀνθῶ

Σχηματίζουμε τους κατάλληλους τύπους της προστακτικής μ.φ. των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

1. Βραδέως φίλοι, ὧ παῖδες. (γίγνομαι, ενεστ.)
2. Μὴ ὑμῶν ἢ καρδία. (ταράττομαι, ενεστ.)
3. Ὑμεῖς εἰρήνην ἀντὶ πολέμου. (ψηφίζομαι, αόρ.)
4. σὺ πολέμου. (παύομαι, πρκ.)
5. Μηδεὶς ὑμῶν (ἀποκρίνομαι, ενεστ.)

Συμπληρώνουμε τα κενά των ρημάτων επιλέγοντας τον κατάλληλο επιρρηματικό προσδιορισμό από αυτούς που μας δίνονται:

κακῶς, ταχέως, εἰς ὄλεθρον, πρὸς φῶς, ἐν τιμαῖς.

1. Ἄγει δὲ τὴν ἀλήθειαν χρόνος. (Μένανδρος)
2. Βούλου γονεῖς ἔχειν. (Φιλήμων)
3. Βουλευοῦ μὲν βραδέως, ἐπιτέλει δὲ τὰ δόξαντα. (Ισοκράτης)
4. Ἡ γλῶσσα πολλοὺς ἤγαγεν. (Μένανδρος)
5. Μὴ πλούτει (Πιττακός ο Μυτιληναῖος)

ΕΝΟΤΗΤΑ 12 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι γνωριμίας με τα πολιτεύματα

Θεμέλια της Δημοκρατίας

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη δημοκρατία
- Η «οικογένεια» του τίθημι και...φίλοι από τα παλιά
- Η υποτακτική και προστακτική ενεργητικής και μέσης φωνής
- Η γ' κλίση των επιθέτων
- Η επιρρηματική και κατηγορηματική μετοχή
- Ονοματικοί προσδιορισμοί
- Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (επιρρήματα και εμπρόδετοι)
- Η σύνθεση και άλλοι τρόποι σχηματισμού των λέξεων της α.ε.

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο Κτησιφώντας, ομοϊδεάτης και φίλος του ρήτορα Δημοσθένη, τον προτείνει να τιμηθεί με χρυσό στεφάνι για την προσφορά του στην πόλη της Αθήνας. Ο λόγος ήταν ότι ο Δημοσθένης πρόσφερε μαζί με άλλους συμπολίτες του χρήματα για την επισκευή των τειχών της πόλης, προκειμένου να ολοκληρωθεί το έργο, επειδή το κρατικό κονδύλι δεν επαρκούσε. Ο ρήτορας **Αισχίνης**, σφοδρός πολέμιος του Δημοσθένη, στρέφεται εναντίον του Κτησιφώντα, θεωρώντας παράνομη την πρότασή του. Έτσι οι δύο κορυφαίοι ρήτορες μονομαχούν στο δικαστήριο, ο Αισχίνης ως κατήγορος του Κτησιφώντα, με τον *Κατὰ Κτησιφώντος* λόγο του και ο Δημοσθένης ως υπερασπιστής του, με τον *Υπὲρ Κτησιφώντος περὶ τοῦ στεφάνου* λόγο του.

Θεμέλια της Δημοκρατίας

Εὖ γὰρ ἴστε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι τρεῖς εἰσὶ πολιτεῖαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, τυραννὶς καὶ ὀλιγαρχία καὶ δημοκρατία, διοικοῦνται δ' αἱ μὲν τυραννίδες καὶ ὀλιγαρχίαι τοῖς τρόποις τῶν ἐφεσθηκότων, αἱ δὲ πόλεις αἱ δημοκρατούμεναι τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις. Μηδεὶς οὖν ὑμῶν τοῦτ' ἀγνοεῖτω, ἀλλὰ σαφῶς ἕκαστος ἐπιστάσθω ὅτι ὅταν εἰσὶ εἰς δικαστήριον γραφὴν παρανόμων δικάσων, ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μέλλει τὴν ψῆφον φέρειν περὶ τῆς ἑαυτοῦ παρρησίας. Διόπερ καὶ ὁ νομοθέτης τοῦτο πρῶτον ἔταξεν ἐν τῷ τῶν δικαστῶν ὄρκῳ, "ψηφιοῦμαι κατὰ τοὺς νόμους," ἐκεῖνό γε εὖ εἰδὼς ὅτι ὅταν διατηρηθῶσιν οἱ νόμοι τῇ πόλει, σφύζεται καὶ ἡ δημοκρατία.

Κληρωτήριο δικαστῶν, Μουσείο Αρχαίας Αγοράς (3ος αι. π.Χ.).

Αἰσχίνου, *Κατὰ Κτησιφώντος*, 6

Δημοσθένης

Αισχίνης

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

οἶδα γνωρίζω

Εὖ γὰρ ἴστε γιατί γνωρίζετε καλά

πολιτεία πολίτευμα

πᾶς, πάσα, πᾶν ὅλος, -η, -ο

τρόπος τρόπος ζωής, χαρακτήρας, διάθεση, συνήθεια

ἐφεσθηκότες οι ἄρχοντες

τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις με τους κείμενους (ή δεσπισμένους) νόμους

μηδείς, μηδεμία, μηδὲν κανένας, καμία, κανένα

ἀγνοῶ δεν γνωρίζω, απατώμαι

ἐπίσταμαι γνωρίζω καλά, είμαι ἔμπειρος (πβ. ν.ε. επιστήμονας, επιστημονικός)

ἕκαστος, -η, -ον καθένας, καθεμία, καθένα

δικάσων (μτχ. μέλλ. του ρ. δικάζω) για να δικάσει

γραφὴ γραπτή καταγγελία

ὅταν εἰσῆι εἰς δικαστήριον όταν εισέρχεται στο δικαστήριο

μέλλω σκοπεύω να κάνω κάτι, αναβάλλω, βραδύνω

φέρω τὴν ψῆφον ψηφίζω

παρρησία ελευθερία λόγου

(πβ. ν.ε. ρητό, ρήμα, ρήση)

Διόπερ για αυτό ακριβώς

ψηφίζομαι αποφασίζω με την ψήφο μου

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

γραφὴν παρανόμων: Σύμφωνα με το δίκαιο της Αθήνας, ένας πολίτης μπορούσε να διατυπώσει επίσημη δημόσια καταγγελία εναντίον άλλου πολίτη ο οποίος είχε προτείνει ένα ψήφισμα που ερχόταν σε σύγκρουση με την κείμενη νομοθεσία. Αν ο κατηγορούμενος καταδικαζόταν, πλήρωνε βαρύτατο χρηματικό πρόστιμο. Στην προκειμένη περίπτωση ο Αισχίνης κατηγόρησε τον Κτησιφώντα ότι πρότεινε παράνομο ψήφισμα. Η βάση της κατηγορίας ήταν αφενός πως ο Δημοσδένης δεν έπρεπε να στεφανωδεί στο θέατρο, όπως πρότεινε ο κατηγορούμενος, αλλά στο βουλευτήριο και αφετέρου ότι δεν είχε ακόμη λήξει η θητεία του Δημοσδένη ως τειχοποιού και άρα δεν επιτρεπόταν να αξιολογηθεί.

σῶζεται καὶ ἡ δημοκρατία: Η δίκη απέκτησε μεγάλο ενδιαφέρον λόγω κυρίως της αξίας των δύο ρητόρων. Ο Αισχίνης στον λόγο του δεν απευθυνόταν μόνο στους δικαστές αλλά σε όλους τους Αθηναίους, όπως αντίστοιχα έκανε και ο Δημοσδένης. Για αυτό και προσπαθεί να προκαλέσει τα δημοκρατικά αντανακλαστικά των ακροατών, συνδέοντας τη σωτηρία του δημοκρατικού πολιτεύματος με τον σεβασμό και την αυστηρή τήρηση των νόμων.

Ερωτήσεις

1. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των πολιτευμάτων σύμφωνα με τον ρήτορα; Ποια είναι η ουσιαστική τους διαφορά;
2. Πώς συνδέεται από τον Αισχίνη η δημοκρατία με τους νόμους; Πού αποσκοπεί ο ρήτορας με αυτήν τη σύνδεση;
3. Ποια φράση είχε προτάξει ο νομοδότης στον όρκο των δικαστών και ποια η σχέση της με τη δημοκρατία;

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με «μέλη» της οικογένειας του ρ. **τίθημι** (δέτω, τοποδετώ).

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο νομοδέτης.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

δέσις τοποδέτηση, τακτοποίηση, τοποθεσία, δέση, προκαταβολή χρημάτων

δεσμός νόμος, έννομη τάξη, ίδρυμα

ὑποθήκη υπόδειξη, πρόταση, συμβουλή, ενέχυρο, ασφάλεια, συμβόλαιο, εχέγγυο

δέση ο χώρος που τοποθετείται ή ανήκει κάποιος, αξίωμα, άποψη/πρόταση διατυπωμένη με επιχειρήματα, κάδισμα

δεσμός πρότυπο ή κανόνας συμπεριφοράς που ύστερα από μακρά διάρκεια ή επανάληψη λαμβάνει νομική ισχύ

υποθήκη δικαίωμα του δανειστή στην περιουσία του οφειλέτη για εξασφάλιση των χρημάτων του, ηθική επιταγή, συμβουλή

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αδέμιτος παράνομος

αδετώ παραβαίνω όρκο, υπόσχεση

ανάδεμα κατάρα, αφορισμός

ανάδεση εξουσιοδότηση προσώπου ή εταιρείας για την εκτέλεση έργου, αφιέρωση

ανάδημα τάμα, αφιέρωμα σε ναό ή άγιο

απόδεμα αποταμίευμα, κάτι που σχηματίζεται αργά αργά με απόδεση

διαδέτω κληροδοτώ, παραχωρώ με διαθήκη, χρησιμοποιώ

διαθήκη έγγραφο με το οποίο κάποιος καθορίζει την τύχη της περιουσίας του, συμβουλές προς τους μεταγενέστερους

εκδέτω παρουσιάζω κάτι σε κοινό, αφηγούμαι με λεπτομέρειες, διασύρω κάποιον

επίδεμα σκέπασμα, κάλυμμα, γάζα

επίδεση εχθρική επιδρομή, η τοποδέτηση πάνω

επίδετο το επώνυμο, μέρος του λόγου

δέμα αντικείμενο συζήτησης, το σταθερό μέρος κλιτής λέξης, ερώτημα σε εξέταση

δεμέλιο υπόβαδρο κτίσματος, στήριγμα, βάση

δεμελιώδης που χρησιμοποιείται ως βάση, βασικός, πρωταρχικής σημασίας

δεμελιωτής αυτός που έδωσε τα δεμέλια, ο ιδρυτής

Θέμις θεά της δικαιοσύνης, η δικαστική εξουσία, τα δικαστήρια

δεμιτός νόμιμος, δίκαιος

δεσμικός ο αναφερόμενος στους δεσμούς

δεσμοδετώ νομοδετώ, καθιερώνω

δετικός βέβαιος, πραγματικός επωφελής, πρώτος βαθμός επιδέτου ή επιρρήματος

δετός υιοδετημένος, αυτός που υιοδέτησε

δέτω τοποδετώ, βάζω

θηκάρι δήκη για σπαδί ή μαχαίρι

θήκη περίβλημα ή σκεύος για την αποθήκευση αντικειμένου

δημωνιά σωρός από δεμάτια με στάχνα

θησαυρός συγκεντρωμένος πλούτος, καθετί πολύτιμο, λεπτομερειακό λεξικό

μετάδεση μετακίνηση σε άλλη δέση

νομοδεσία το σύνολο των νόμων, η σύνταξη των νόμων

νομοδέτημα νόμος που έχει δεσπιστεί, κανόνας δικαίου

νομοδότης αυτός που δεσπίζει νόμους
σκηνοδότης καλλιτέχνης που δημιουργεί παράσταση ή κινηματογραφική ταινία
συνθήκη συμφωνία δύο ή περισσότερων χωρών
συνθηκολόγηση υπογραφή συνθήκης για

τον τερματισμό εμπόλεμης κατάστασης, συμβιβασμός

υιοθετώ αποκτώ και αναγνωρίζω ως δικό μου τέκνο, εγκρίνω, αποδέχομαι

υπερθεματίζω πλειοδοτώ, υπερβάλλω σε επαίνους ή κατηγορίες

Ασκήσεις

1. α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
 - β. Εντοπίζουμε τις λέξεις από την οικογένεια του τίθιμι και τις αντικαθιστούμε, όπου είναι δυνατόν, με πιο απλές λέξεις ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους, ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό ή στο *Λεξικό της ν.ε.*
 - γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στην εκκλησία

Το εικονοστάσι της Παναγίας ήταν γεμάτο από τα αναθήματα που τοποθετούσαν εκεί οι πιστοί ακολουθώντας μια συνήθεια που συναντά κανείς σε πολλές θρησκείες και σε διαφορετικές εποχές.

Στην αρχαιολογία

Στον υπαίθριο χώρο του ναού υπήρχε ο βωμός και δίπλα οι πιστοί τοποθετούσαν διάφορα αφιερώματα, όπως αγάλματα και αναθηματικές στήλες.

Στην τράπεζα

Για να λάβετε δάνειο για την επιχείρησή σας, είναι απαραίτητο να έχετε κάποιον εγγυητή και να βάλετε υποθήκη ένα τμήμα της ακίνητης περιουσίας σας.

Στην τέχνη

Το Υπουργείο Πολιτισμού ανέθεσε σε έμπειρη εταιρεία τη διοργάνωση της έκθεσης με ιερά κειμήλια από το Άγιο Όρος και τη μεταφορά των εκθεμάτων με ασφάλεια στον εκθεσιακό χώρο.

Στην ιατρική

Ενόψει του επικείμενου καύσωνα, οι γιατροί, εκτός των άλλων, συστήνουν στους πολίτες να δέτουν κρύα επιδέματα στον λαιμό και το κεφάλι ως προστατευτικά μέσα από τη ζέστη.

Στη Βουλή

Ο λαός ύστερα από την εμπιστοσύνη που μας έδειξε στις πρόσφατες εκλογές, μάς έχει αναθέσει την εντολή για δεσμικό εκσυγχρονισμό του κράτους.

2. Με λέξεις ομόρριζες του ρήματος τίθιμι συμπληρώνουμε τα κενά των πιο κάτω προτάσεων. Συμβουλευόμαστε, όπου χρειάζεται, το Μικρό Λεξικό.
 - α. και αν έχει δουλέψει έστω και έναν χρόνο σε όλη του τη ζωή!
 - β. Αναφώνησε, άνδρακες ο, όταν έμαθε πως ο επενδυτής στον οποίο είχε εναποθέσει τις ελπίδες του ήταν απατεώνας.
 - γ. Είναι οι διαφωνίες, όταν αποσκοπούν στη βελτίωση μίας πρότασης και όχι στη δημιουργία εντυπώσεων.
 - δ. Ο Αϊνστάιν υπήρξε ο της θεωρίας της σχετικότητας.
 - ε. Έγινε καταγγελία από πολίτες για παραβίαση κάποιων δικαιωμάτων τους από υπηρεσίες του κράτους.

3. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με απλές ή σύνθετες λέξεις, παράγωγα του ρήματος τίθημι από τα δύο του θέματα (θε-, θη-)

Απλά παράγωγα με θέμα θη-	Απλά παράγωγα με θέμα θε-	Σύνθετα παράγωγα με θέμα θη-	Σύνθετα παράγωγα με θέμα θε-

4. Βρίσκουμε αντώνυμα στη ν.ε. των πιο κάτω λέξεων που να είναι παράγωγα (απλά ή σύνθετα) του ρήματος τίθημι και στη συνέχεια γράφουμε με αυτά προτάσεις που να αναδεικνύουν τη σημασία τους.

παράνομος, άμυνα, αρνητικός, αποδοκιμάζω, τηρώ, νόμιμος

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει).

Ανατρέχουμε στο Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔταξεν	α. στάση
2. φέρειν	β. φεγγάρι
3. ἐφεστηκότων	γ. φορτίο
4. ὀλιγαρχία	δ. παρατηρητής
5. δικαστήριο	ε. τάγμα
6. διατηρηθῶσιν	στ. αντίδικος
	ζ. αρχικός

Φίλοι από τα παλιά

Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α στον παρακάτω πίνακα με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. κατά συνθήκη ψεύδη	α. Όταν οι συνθήκες θα είναι κατάλληλες, θα ασχοληθούμε με το ζήτημα.
ii. από θέση ισχύος	β. Οι καταδικασθέντες σε θάνατο στη δίκη των έξι θεωρήθηκαν ως οι μοναδικοί υπεύθυνοι για τη Μικρασιατική καταστροφή.
iii. άνδρακες ο θησαυρός	γ. Η χώρα, μετά τις συμφωνίες που υπέγραψε για την αγορά νέων σύγχρονων οπλικών συστημάτων, προσήλθε στη σύνοδο με μεγάλη αυτοπεποίθηση.
iv. λίθος του αναδέματος	δ. Η συμφωνία με μεγάλη εταιρεία του εξωτερικού δεν είχε τα αναμενόμενα οικονομικά αποτελέσματα για την επιχείρησή του.
v. εν ευδέτω χρόνω	ε. Ο γιατρός ωραιοποίησε την κατάσταση ενημερώνοντας τον ασθενή, γιατί δεν ήθελε να επηρεάσει την ψυχολογία του.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α με τις ομόρριζές τους στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. έδελόδουλος	i. λίθινος
β. άργυραμοιβός	ii. ρωμαλέος
γ. ἄσμα	iii. ναύτης
δ. όπωροφόρος	iv. δουλεία
ε. Εϋξεινος	v. άργυρούς
στ. λιθοβόλος	vi. ξενών
ζ. νηολόγιο	vii. φθινοπωρινός
η. άρρωστος	viii. άοιδός

2. Αναλύουμε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους:

α. άμνήμων, β. άβαθής, γ. έπιδαλάτιος, δ. εϋθυμος, ε. άδάνατος, στ. όμαιμος

3. Ποιο ρήμα είναι το πρώτο συνθετικό των ακόλουθων λέξεων;

εχέγγυον, φθινόπωρον, πειδαρχώ, χαιρέκακος, άρχιτέκτων, κρυψίνους, φυγόδικος

4. Σημειώνουμε ένα Μ αν η λέξη λιμήν χρησιμοποιείται μεταφορικά και ένα Κ, αν έχει την αρχική της, κύρια σημασία.

- λιμήν στενόν τινα εχών είσπλουν (είσοδο)
- λιμήν κακών
- λιμήν φιλίας
- πλούτου λιμήν
- λιμένες θαλάσσης

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Γράφουμε τα ακόλουθα ρήματα στον κατάλληλο τύπο υποτακτικής στη φωνή που βρίσκονται:

βασιλεύομαι	αόριστος, β' ενικό	γ' ενικό
φυτεύω	αόριστος, β' πληθ.	γ' πληθ.
τοξεύω	παρακείμενος, α' πληθ.	β' ενικό
πράττομαι	ενεστώτας, γ' πληθ.	β' πληθ.
χορεύω	αόριστος, γ' ενικό	α' πληθ.
άγοράζομαι	παρακείμενος, β' ενικό	α' πληθ.

2. Γράφουμε τα ακόλουθα ρήματα στον κατάλληλο τύπο προστακτικής στη φωνή που βρίσκονται:

πείθω	αόριστος, β' ενικό	β' πληθ.
πράττω	ενεστώτας, γ' ενικό	β' ενικό
θύομαι	αόριστος, β' ενικό	γ' πληθ.
διώκω	παρακείμενος, β' πληθ.	γ' πληθ.
λαμβάνω	ενεστώτας, γ' ενικό	γ' πληθ.
μηνύομαι	ενεστώτας, γ' ενικό	β' πληθ.

3. Συμπληρώνουμε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου της παρένδεσης:
- α. τὰς πόλεις (εὐδαίμων)..... δ. θρόνον (μέγας)
- β. τεκμήριον (σαφής) ε. ξένοις (ἀμνήμων)
- γ. ὄχλον (πολύς) στ. κύματα (εὐρύς)

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Επαναληπτικές ασκήσεις

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

- Στις παρακάτω προτάσεις χαρακτηρίζουμε συντακτικά τις **μετοχές** και τους υπογραμμισμένους προσδιορισμούς.
 - Λακεδαιμόνιοι πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν εἰρήνην **συνδόμενοι** πρὸς μόνους Θηβαίους ἐξήνεγκαν (ἀρχισαν) τὸν πόλεμον.
 - Ὁ δὲ Πελοπίδας ἀπὸ τῶν ἄκρων (ἀπὸ υψώματα) **κατιδὼν** ἅπαν τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, οὐπὼ μὲν εἰς φυγὴν **τετραμμένον**, ἤδη δὲ δορύβου καὶ ταραχῆς **ἀναπιμπλάμενον**, περιεσκόπησεν (παρατήρησε γύρω), αὐτὸν ζητῶν τὸν Ἀλέξανδρον. (τρέπομαι: εἶμαι στραμμένος, ἀναπίμπλαμαι: εἶμαι γεμάτος)
 - Ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν **ἀναγνοὺς** καὶ μηδενὶ **δείξας τῶν φίλων** ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν ἐν τῇ κλίνῃ ἐν ἧ ἄνεπαύετο. (ἀναγιγνώσκω: διαβάζω)
- Υπογραμμίζουμε στις ακόλουθες φράσεις με δύο διαφορετικά χρώματα τους επιθετικούς και τους κατηγορηματικούς προσδιορισμούς:

ἡ δυστυχῆς αὕτη πόλις, ἐπ' ἄκρων τειχέων, τρίβους (μονοπάτια) ἀγαθὰς, πολλὰ ὁδοί, αἱ ὁδοὶ σκοτειναί, γλώσσης ἀλλοτρίας, τρεῖς ἀρχάς, ὀρθὰς τὰς τροχιάς, ἄλλος λόγος, πλείστοις χρήμασιν, τὸ Ῥοδιακὸν διδασκαλεῖον
- Επιλέγουμε την ορθή απάντηση για τον χαρακτηρισμό των γενικών ως ετερόπτωτων ονοματικών προσδιορισμών στις ακόλουθες φράσεις:
 - ἀλαζονείας ἐπίδειξις i. υποκειμενική, ii. κτητική, iii. αντικειμενική
 - προστάγματα δεσποτῶν i. αντικειμενική, ii. υποκειμενική, iii. κτητική
 - ἀνθρώπων αἵματι i. ὕλης, ii. ιδιότητας, iii. κτητική
 - χάριτος σύμβολον i. κτητική, ii. υποκειμενική, iii. αντικειμενική
 - τινὲς τῶν τεχνιτῶν i. υποκειμενική, ii. διαιρετική, iii. περιεχομένου
 - φίλος Ῥοδίων i. ὕλης, ii. κτητική, iii. διαιρετική
- Αντιστοιχίζουμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς με την επιρρηματική σχέση που δηλώνουν:

Στήλη Α	Στήλη Β
1. σὺν τοῖς φυγάσι	α. τρόπος
2. εἰς τὴν Ἀττικὴν	β. χρόνος
3. πρὸ τῆς σκηνῆς	γ. συνοδεία
4. περὶ τὴν δίαιταν	δ. τόπος
5. ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος	ε. κίνηση σε τόπο
6. ἀεὶ	στ. αναφορά
7. ἐπεικῶς	ζ. υπεράσπιση

- Βρίσκουμε λόγιες φράσεις της ν.ε. με προθέσεις της α.ε. π.χ. ἐπὶ τῆς υποδοχῆς, πρὸς τὸ παρόν.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Το απόσπασμα προέρχεται από τον Επιτάφιο λόγο που εκφώνησε ο Περικλής για τους νεκρούς του πρώτου έτους του Πελοποννησιακού Πολέμου (431-404 π.Χ.). Σε αυτόν βρίσκει την ευκαιρία να εξυμνήσει το μεγαλείο της Αθήνας και τα προτερήματα του πολιτεύματός της.

Ορισμός και χαρακτηριστικά της δημοκρατίας

Χρώμεθα γὰρ πολιτεία οὐ ζηλούση τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τισὶν ἢ μιμούμενοι ἑτέροις. Καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκίμῳ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλεόν ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων γέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανεία κεκώλυται

Θουκυδίδου, *Ιστορίαι*, 2.37.1.

Προτομή του Θουκυδίδα, Ρωσική Ακαδημία Τεχνών, ρωμαϊκό αντίγραφο

Γλωσσικά σχόλια

χρώμαι μεταχειρίζομαι, κάνω χρήση, έχω, κατέχω

πολιτεία πολιτικά δικαιώματα, πολιτεύμα

ζηλώ ζηλεύω, φιλοτιμούμαι, προσπαθώ

οὐ πέλας οι γείτονες, οι συνάνθρωποι, οι άλλοι άνθρωποι

αὐτός, -ή, -ὸ οριστική αντων. ο ίδιος, -α, -ο

οἰκῶ μτβ. κατοικῶ, κυβερνῶ, αμτβ. για πόλεις κατοικούμαι, κυβερνιέμαι

τὸ οἰκεῖν η κυβέρνηση, η εξουσία

ὀλίγοι οι ολιγαρχικοί σε αντιδιαστολή με τους πλείονας τους πολλούς, τον δήμο

μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον ὅλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στον νόμο στις ιδιωτικές τους υποθέσεις

ἀξίωσις υπόληψη, φήμη, αξίωση

κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκίμῳ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλεόν ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται για τα δημόσια αξιώματα ο καθένας προτιμάται από την ικανότητα και την αξία του και όχι από την τάξη στην οποία ανήκει

ἔχων δρᾶσαι εφόσον μπορεί να κάνει (ἔχω + απρ. μπορώ να)

αὖ (επίρρ.) πάλι

πενία φτώχεια

ἀφάνεια κοινωνική αφάνεια, ταπεινή κοινωνική θέση

κωλύω εμποδίζω

Ερωτήσεις

1. Ποια φράση του αποσπάσματος αποτελεί τον ορισμό της δημοκρατίας;
2. Σε τι διαφέρει αυτός ο ορισμός από αυτόν που δίνεται στο αρχικό κείμενο της ενότητας;
3. Ο Θουκυδίδης αξιοποιεί την τεχνική της αντιδρασης. Αφού εντοπίσουμε κάποιες από τις αντιθέσεις, προσπαθούμε να εξηγήσουμε τον ρόλο τους.
4. Κάποιες από τις βασικές αρχές της δημοκρατίας είναι η ελευθερία, η αξιοκρατία, η ισότητα, η ισονομία. Εντοπίζουμε κάποιες από αυτές σε φράσεις του κειμένου. Συνδέουμε ένα σύντομο κείμενο (60-70 λέξεων) για τη δημοκρατία ως πολίτευμα.
5. Εντοπίζουμε ομοιότητες και διαφορές αρχαίας και σύγχρονης δημοκρατίας.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τα συμπεράσματά μας για τις αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη δημοκρατία.

Αναλύουμε τις ακόλουθες λέξεις στα συνθετικά τους:
φυγόπονος, πάνσοφος, ἔνδεκα, στρατηλάτης, βυρσοδέψης, διατρέφω, ἡμίθεος

Η λέξη «δέση» παίρνει διάφορες σημασίες μέσα στον λόγο. Κάνουμε την αντιστοίχιση για να θυμηθούμε μερικές από αυτές.

1. Δεν άφησε αναπάντητες τις κατηγορίες του πολιτικού του αντιπάλου ανασκευάζοντας τους ισχυρισμούς του, με αποτέλεσμα ο τελευταίος να μην ξανακάνει καμία αναφορά στο πρόσωπό του.	α. διαχώρισε τη δέση του
2. Απολύθηκε ύστερα από την απόφαση της εταιρείας για μείωση προσωπικού.	β. τον έβαλε στη δέση του
3. Από τη στάση τους κατάλαβε πως ήταν ανεπιθύμητος στην παρέα τους.	γ. πήρε τη δέση του
4. Ύστερα από την ξαφνική ασθένεια του πρωταγωνιστή, τον αντικατέστησε ένας συνάδελφός του, για να μην ακυρωθεί η πρεμιέρα.	δ. έχασε τη δέση του
5. Ο βουλευτής του κόμματος διαφοροποιήθηκε από τις απόψεις μιας μερίδας στελεχών που υποστήριξαν τη διενέργεια εκλογών.	ε. δεν έχει δέση

- Τα επίθετα στις ακόλουθες προτάσεις λειτουργούν και ως προσδιορισμοί. Συμπληρώνουμε την κατάληξη των επιθέτων (ήδύς, βραχύς, μέγας, άφανής, πολύς, σαφής) και χαρακτηρίζουμε το είδος του προσδιορισμού στις παρακάτω προτάσεις:
 - Οὐδείς μῦθος, Ἀντιγόνη, φίλων οὐδ' ἡδ..... οὐτ' ἀλγεινὸς ἴκετο.
 - Ἐν βραχ..... χρόνῳ πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀληθεῖαν λέξω.
 - Οὐ γὰρ μικροὺς οὐδ' ἀφαν.... ἀγῶνας ὑπέμειναν, ἀλλὰ πολ.... καὶ δεινοὺς καὶ μεγ.....
 - Σαφ ὑμῖν ἐρῶ παράδειγμα.
- Εντοπίζουμε στις παρακάτω προτάσεις ποια ρήματα είναι στην υποτακτική και ποια στην προστακτική. Ἐπειτα, μετατρέπουμε τα ρήματα στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού.
 - Εὰν σαῦτόν δοῦλον τῶν ἡδονῶν καταστήσης, μὴ ἔλπιζε **ῥαδίως** τῶν πολιτῶν ἄρξεν.
 - ᾽Ω φίλοι, ἐργαζώμεθα **ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς πόλεως**.
 - Λέξατε οὖν **πρὸς με** τίνα **ἐν νῶ** ἔχητε.
 - Ἵμεῖς δ', ὦ νέοι, ἔστε ὑπόδειγμα **ἀρετῆς**.
 - Δρέψωμεν καὶ ἡμεῖς **ἐκ τῶν ἀγρῶν** ἄνθη, ἵνα στέφανον κατασκευάσωμεν.
 - Τί ἐμοὶ εὐξῆ **νῦν**;
 - Ἐάν τις οὖν εὐρίσκηται τοῦτο ποιῶν, **σήμερον** παυέσθω.
 - Εἰς τοῦτον μόνον ἔλπιζε καὶ **εἰς ἄλλον** μὴ ἐλπίξῃς.
 - Αναγνωρίζουμε συντακτικά τις λέξεις με έντονα γράμματα στις παραπάνω προτάσεις.

Γλωσσάρι

ἀγαθός, -ή, -ὄν καλός στο είδος του, ευγενής

ἄγαμαι θαυμάζω

ἄγαν (επίρρ.) πολύ

ἄγε δὴ εμπρός λοιπόν, έλα λοιπόν

ἀγνοῶ δεν γνωρίζω, απατώμαι

ἀγρυπνία (ή) αὐπνία, εγρήγορση, επαγρύπνηση

ἀδικέω -ῶ είμαι άδικός, διαπράττω αδικία, βλάπτω

Ἄδριας (ὁ) Αδριατική θάλασσα

ἀδύνατος, -ον αδύνατος σωματικός, ασθενικός

αἶξ (ή) κατσίκια

αἰσχύρος, -ά/ός, -ὄν επαίσχυντος

ἀκμάζω βρίσκομαι σε πλήρη ακμή, αφθονό

ἀκρασία (ή) ακολασία, το να μην ελέγχεις τον εαυτό σου

ἀκροατικός, -ή, -ὄν κατάλληλος για ακρόαση, προφορικός, διδασκαλία φιλοσόφων ανώτερη και βαθύτερη που γίνεται προφορικά

ἀλέα (ή) θερμότητα, ζέστη, καύσωνας

ἄλλοτριος, -α, -ον ξένος

ἅμα (επίρρ.) συγχρόνως, ταυτόχρονα

ἁμαρτάνω αποτυγχάνω, αστοχώ, κάνω λάθος

ἁμείνων, -ον καλύτερος

ἄμπελος (ή) φυτό αμπέλι, κλήμα

ἄμφότεροι, -αι, -α και οι δυο μαζί

ἀνάγομαι ξεκινώ

ἀνδάνω ευχαριστώ, ενθουσιάζω

ἀνδραγαθία (ή) γενναιότητα

ἀνδριάς (ὁ) ομοίωμα ανδρός, ανδριάντας

ἀντέχομαι κρατώ κάτι μπροστά μου ως άμυνα, πιάνομαι από κάτι

ἀνυστικός, -ή, -ὄν αποτελεσματικός

ἀξιόω -ῶ νομίζω, κρίνω πως πρέπει, έχω την αξίωση

ἄπιστος, -ον απίστευτος, απίδανος

ἀποδεικνύω ορίζω, υποδεικνύω

ἀποδίδωμι επιστρέφω, δίνω πίσω

ἀποδίδωμι χάριν αποδίδω την ευεργεσία, θεραπεύω, περιποιούμαι, φροντίζω

ἀποκάμνω κουράζομαι

ἀπολαμβάνω λαμβάνω πίσω ως ανταπόδοση

ἀπολέγω επιλέγω

ἀπόλλυμι/ἀπολλύω χάνω

ἀπονέμω απονέμω, μοιράζω, διανέμω

ἄπορος, -ον αυτός που δεν έχει πόρους, φτωχός

ἀπόρητος, -ον (επίθ.) ο μυστικός, ο απαγορευμένος

ἀποτίθεμαι βγάζω κάτι από πάνω μου, παραμερίζω, αναβάλλω

ἀποτίθεμαι αφήνω, αποδέτω

ἀποτορνεύομαι κάνω κάτι στρογγυλό

ἄπτω στερεώνω, αγγίζω

ἀργός, -ὄν μη εργαζόμενος, σκηνηρός

ἀργύριον (τό) χρήματα

ἀρχικός, -ή, -ὄν αυτός που ανήκει σε αρχή, εξουσία, κατάλληλος για να κυβερνήσει

ἄρχω αρχίζω, είμαι αρχηγός, κυβερνώ, διοικώ

ἀσελγής, -ές αισχύρος, ξεδιάντροπος

αὔ (επίρρ.) πάλι, ξανά

αὐτεπάγγελτος, -ον αυθόρμητος, αυτόβουλος

αὐτίκα (επίρρ.) αμέσως, για παράδειγμα

ἀφίημι αφήνω

ἀφίημι δέτω κάτι σε κίνηση, αφήνω

ἀφικνέομαι -οῦμαι φτάνω

ἀφορμή (ή) αφορμή, πρόφαση, μέσα, πόροι

ἄφρων, -ον ανοήτος, άμυαλος

ἄχθομαι αγανακτώ, δυσφορώ

βακτηρία (ή) ραβδί, μπαστούνι

βαρύνομαι κουράζομαι, εξαντλούμαι

βιάζομαι χρησιμοποιοῦ βία

βίαιος, -ος/α, -ον (επίθ.) σκληρός, βίαιος

βιόω -ῶ περνώ τη ζωή μου, ζω

βότρυς (ὁ) τσαμπί σταφύλι

βούλομαι επιθυμώ

βουῖς (ὁ, ή) ταύρος, βόδι ή αγελάδα

βραδέως (επίρρ.) αργά, σιγά-σιγά

βραχύς, -εἶα, -ύ σύντομος, λίγος, μικρός

γῆρας (τό) γεροντική ηλικία, γεράματα

γλυκύς, -εἶα, -ύ γλυκός, ευχάριστος

γραφή (ή) γραπτή καταγγελία

γράφω ξύνω, χαράσσω, ζωγραφίζω.

δέδοικα φοβάμαι

δεινός, -ή, -ὄν φοβερός, σκληρός, ικανός, ισχυρός

δέομαι βρίσκομαι σε ανάγκη, χρειάζομαι

δηλονότι (επίρρ.) αρκετά καθαρά, εμφανώς, σαφώς

δημηγορέω -ῶ μιλώ προς το ακροατήριο, ρητορεύω στην εκκλησία του δήμου

δήμος (ὁ) λαός, ελεύθεροι πολίτες

διαβάλλω κατηγορώ, συκοφαντώ,

δημιουργώ διαμάχη

διάκειμαι είμαι διατεθειμένος, θεωρώ

διαλογίζομαι διαλογίζομαι, σκέφτομαι

διανίσταμαι παίρνω δύναμη

διαπονέομαι -οῦμαι εργάζομαι σκληρά, σκληραγωγοῦμαι

διατριβή (ή) ασχολία, τρόπος να περνά κανείς τον χρόνο του, αναψυχή, διασκέδαση

διαφέρω έχω διαφορά

διδασκάλια (τά) διδασκτρα

δίκελλα (ή) αξίνα

διόπερ για αυτό ακριβώς

δοκεῖ φαίνεται

δυσχεραίνω δεν μπορώ να αντέξω κάτι, δυσχερατεύομαι

δωρεά (ή) δώρο, προσφορά

έάω -ῶ αφήνω, επιτρέπω

έγείρομαι είμαι ζύπνιος

έγχωρεῖ είναι δυνατόν, επιτρέπεται

εἰκάζω παρομοιάζω, απεικονίζω

εἰκών (ή) ομοίωμα, εικόνα, ανδριάντας

εἰσβάλλω κάνω επιδρομή, εισέρχομαι

εἶωθα συνηθίζω

έκαστος, -η, -ον (αντων.) καθένας

έκάτερος, -α, -ον (αντων.) καθένας, καθέναν από τους δύο

έκδίδωμι δημοσιεύω, εκδίδω

έκδύω αφαιρώ, γυμνώνω, γδύνω

έκλείπω εγκαταλείπω

έκπέμπο στέλνω έξω

έκπολιορκέω -ῶ κυριεύω με πολιορκία

έκφέρω διαδίδω, διηγούμαι έξω, δημοσιεύω, προδίδω

έκφορά (ή) μεταφορά του νεκρού προς ταφή

έκών, -οῦσα, -ὄν πρόθυμος, με τη θέλησή του

ένδεής, -ές αυτός που στερείται, φτωχός

ένδέομαι στερούμαι

ένδεώς (επίρρ.) ελλιπώς, ανεπαρκώς, κατώτερα

ένδον μέσα

ένταῦθα (επίρρ.) εδώ

έξαιρέω -ῶ διώχνω

έξαμαρτάνω κάνω λάθος, αποτυγχάνω

έξανίσταμαι σηκώνομαι από τη θέση μου, εγκαταλείπω

έξεστιν είναι δυνατόν

έξευρίσκω επινοώ, εφευρίσκω

έξωνέομαι -οῦμαι εξαγοράζω

ἔοικα φαίνομαι, είμαι όμοιος
ἐπαγωγός, -όν ελκυστικός, γοητευτικός
ἐπαίρομαι σηκώνομαι, υψώνομαι, περηφανεύομαι
ἐπιλανθάνομαι ξεχνάω
ἐπιμελέομαι -οῦμαι φροντίζω, ασχολούμαι
ἐπίσταμαι γνωρίζω καλά
ἐπιστήμων, -ον γνώστης, σοφός, έμπειρος, συνετός
ἐπιτείνω εκτείνω, τεντώνω, επαυξάνω
ἐπιτήδευμα (τό) ενέργεια, συνήθεια, συμπεριφορά
ἐπιτιμάω -ῶ αποδοκιμάζω, κατακρίνω, κατηγορώ
ἔπομαι ακολουθώ
ἐποπτικός, -ή, -όν αυτός που αναφέρεται σε μνημένο, ο αντιληπτός με τις αισθήσεις
ἔρανος (ός) εισφορά, υπηρεσία, πρόνοια
ἔργω έμπρακτα
ἐρίζω μαλώνω
ἐσθής (ή) ρούχο, ενδυμασία, αμφίεση
ἐσθλός, -ή, -όν αγαθός, ανδρείος
ἐταίρος (ός) σύντροφος, συμπολεμιστής, φίλος
ἔτι (επίρρ.) ακόμη
εὐδοκιμέω -ῶ έχω καλή φήμη
εὐθύς (επίρρ.) αμέσως
εὐρύς, -εῖα, -ῦ πλατύς, φαρδύς
εὐφορέω -ῶ είμαι εύφορος, παράγω σε αφθονία
εὐφραίνομαι ευχαριστιέμαι, διασκεδάζω
ἐφεστηκότες (οί) άρχοντες
ἦ (επίρρ.) όπως
ἠγέομαι -οῦμαι είμαι αρχηγός, καθοδηγώ, νομίζω, θεωρώ
ἠδιστος, -η, -ον πολύ ευχάριστος
ἠδοποιέω -ῶ διαπλάθω χαρακτήρα, διαμορφώνω ἠδη
ἠκιστα (επίρρ.) ελάχιστα
ἠκω έχω έρθει, είμαι παρών
ἦν (υποδ. σύνδ.) αν
ἠττάομαι -ῶμαι είμαι κατώτερος, υποτάσσομαι, νικιέμαι
θεάομαι -ῶμαι παρατηρώ, εξετάζω
θεραπέυω καλλιεργώ, περιποιούμαι
θησαυρίζω αποθηκεύω
θνήσκω πεθαίνω
θύω κάνω θυσία
ίδιως (επίρρ.) ειδικά, ιδιωτικά, κυρίως, προπάντων
ιδιώτης (ός) απλός πολίτης
ἴζω κάδομαι
ἴσθι (προστ. οἶδα) γνώριζε
ισχύς (ή) δύναμη
καθαίρέω -ῶ καταστρέφω, γκρεμίζω

καθάπερ (επίρρ.) σύμφωνα με, ακριβώς όπως
καθεύδω κοιμάμαι
καδίσταμαι τοποθετούμαι, διορίζομαι, είμαι συνηθισμένος
καδίστημι στήνω, τακτοποιώ, ρυθμίζω, διευθετώ
καινουργέω -ῶ εισάγω κάτι νέο, καινοτομώ
καίριος, -ος/α, -ον κατάλληλος
καιρός (ός) κατάλληλη χρονική στιγμή
κακοήθης, -ες μοχθηρός, κακεντρεχής
κακοποιία κακή πράξη
καλιά (ή) φωλιά, ξύλινη κατοικία
καλλίων, -ον καλύτερος
κάλλος (τό) ομορφιά
κάμνω κοπιάζω, κουράζομαι
κάπηλος (ός) κατασηματάρχης
καταβάλλω ρίχνω κάτω
καταγώνιον (τό) κατάλυμα, μέρος όπου μπορεί κάποιος να διαμείνει
καταλύω καταργώ
καταπίπτω πέφτω κάτω
καταπονέομαι -οῦμαι τλαιπωρούμαι
κατατρίβομαι εξαντλούμαι
καταφρονέω -ῶ υποτιμώ, δε λογαριάζω
κατορύττω/σσω καταχωνιάζω
καῦμα (τό) θερμότητα, ζέστη
κείμενα (τά) αποθέματα, αποθηκευμένα
κελεύω παρακινώ, ενθαρρύνω, διατάζω
κεράμιος, -ία, -ον πήλινος
κίνδυνος (ός) δικαστικός αγώνας
κοινωνέω -ῶ συμμετέχω
κολάζω τιμωρώ
κομάω -ῶ (για δένδρα, φυτά) έχω φύλλωμα
κομπεύω εκλεπτύνω, εξευγενίζω
κράτιστος, -η, -ον (υπερδ. του επιδ. αγαθός,-ή,-όν) ισχυρότερος, δυνατώτερος, καλύτερος, εξάίρετος
κρηπίς (ή) βάση, θεμελίωση, είδος ανδρικού παπουτσιού
κώπη (ή) κουπί
λαγχάνω πετυχαίνω με κλήρο
λήϊον (τό) σπαρτά, χωράφι
λίαν (επίρρ.) πάρα πολύ, υπερβολικά
λόγιος, -α, -ον πολυμαθής, μορφωμένος
μείζων, -ον σπουδαιότερος
μέλλω σκοπεύω να κάνω κάτι, αναβάλλω, βραδύνω
μετακάρπιον (τό) παλάμη
μεταλλάττω μεταβάλλω, κάνω αλλαγή

μεταπέμπω στέλνω και φέρνω κάποιον, προσκαλώ
μηδεῖς, μηδεμία, μηδέν κανένas
μιμνήσκομαι ανακαλώ στη μνήμη μου, θυμάμαι
μισθόομαι -οῦμαι ενοικιάζω
μονή (ή) παραμονή, διαμονή μέσα
μόριον (τό) μέλος, μέρος, συστατικό
μυριάκις (επίρρ.) δέκα χιλιάδες φορές, άπειρες φορές
ναῦς (ή) πλοίο
νεοσσός (ός) κάθε νεαρό ζώο (λέγεται και για μικρά παιδιά)
νεωστή (επίρρ.) πριν από λίγο καιρό, πρόσφατα
νή Δία μα τον Δία
νήφω δεν πίνω κρασί, είμαι εγκρατής, συνετός, προσεκτικός
νήψις (ή) εγκράτεια, σωφροσύνη, επαγρύπνηση
νῦν (επίρρ.) τώρα
ξυμπλέω/συμπλέω πλέω, ταξιδεύω μαζί με κάποιον
οἶαξ (ός) πηδάλιο, τιμόνι
οἶδα γνωρίζω καλά
οἴκησις (ή) διαμονή, κατοικία
οἰκτείρω/οἰκτίρω αισθάνομαι οίκτο, συμπονώ
οἶομαι κρίνω, νομίζω, πιστεύω
οἶος, οἶα, οἶον (αναφ. αντων.) τέτοιος που
οἰόσπερ τέτοιος ακριβώς που
οἶχομαι φεύγω, χάνομαι
ὀκνέω -ῶ διστάζω, αποφεύγω να κάνω κάτι
ὄναρ (τό) όνειρο
οὐδέν ἦττον καθόλου λιγότερο, το ίδιο
οὐκοῦν λοιπόν
οὔτω (επίρρ.) με αυτόν τον τρόπο, έτσι, τόσο
ὄψις (ή) εμφάνιση
παιανίζω τραγουδώ τον παιάνα
παιδέυω εκπαιδεύω, διδάσκω, μορφώνω
παῖς (ός/ή) παιδί
παλαιστρα (ή) χώρος όπου διεξάγεται το άθλημα της πάλης
πανταχοῦ (επίρρ.) παντού
πάνυ (επίρρ.) πολύ, υπερβολικά
παραιτέομαι -οῦμαι παρακαλώ, ικετεύω
παραμυθέομαι -οῦμαι παρηγορώ, καθησυχάζω
παραμυθία (ή) ανακούφιση
παρρησία (ή) ελευθερία λόγου, ελευθεροστομία
παρρησιάζομαι μιλώ ελεύθερα, μιλώ με παρρησία
πᾶς, πᾶσα, πᾶν όλος, ολόκληρος
πάσχω παθαίνω, υποφέρω

εὖ πάσχω ευεργετούμαι
πειράομαι -ῶμαι προσπαθῶ
πένης (ὁ) φτωχός
πένομαι εἶμαι φτωχός
πέπνυμαι ἔχω πνοή, εἶμαι σοφός, συνετός
πέπων, -ον ώριμος, γινωμένος
περιδεής, -ές φοβισμένος, τρομοκρατημένος
περιμήκης, -ες μακρύς, μεγάλος
περιοράω -ῶ παραβλέπω, ανέχομαι, αδιαφορώ
περιπετάννυμι/περιπεταννύω απλώνω γύρω
περιττεύω πλεονάζω, περισσεύω
πήγνυμι καρφώνω, στερεώνω, κάνω κάτι σταθερό
πίστις (ἡ) εμπιστοσύνη
πλείων, πλέον περισσότερος
πλεονεκτέω -ῶ αποκτώ ή ἔχω περισσότερα
πλήθος (τό) ο λαός, οι δημοκρατικοί, η πλειοψηφία
πλουτέω -ῶ γίνομαι πλούσιος, πλουτίζω
ποικίλλω στολίζω
ποικίλος, -η, -ον στολισμένος, ζωγραφιστός
ποιούμαι περί πλείστου εκτιμῶ πάρα πολύ
ποιῶ εὖ ευεργετώ
πολεμικός, -ή, -ὄν αυτός που ανήκει στον πόλεμο, επιδέξιος στον πόλεμο
πολέμιος (ὁ) εχθρός
πολιτεία (ἡ) πολιτεύμα, πολιτικά δικαιώματα
πόνος (ὁ) κόπος, μόχθος
πόρρω (επίρρ.) μακριά
πρᾶος, -ον ήπιος, μαλακός
πρᾶος, πραεΐα, πρᾶον ήπιος, ευγενής, ήμερος
πράττω ἄριστα ευτυχῶ
πράττω εὖ ευτυχῶ
πράττω καλῶς ευτυχῶ
πρεσβύτερος, -α, -ον ο μεγαλύτερος στην ηλικία
προάγω οδηγῶ εμπρός
προβαίνω προχωρῶ
προβάλλω προτείνω, κατηγορῶ κάποιον, τον παρουσιάζω ως ἔνοχο αδικήματος
πρόδοσις (ἡ) προκαταβολή
προσαγορεύω αποκαλώ, ονομάζω
προσγίγνομαι προστίθεμαι
προσῆκει αρμόζει
προσλαμβάνω αποκτώ επιπλέον
προσομιλέω -ῶ συναναστρέφομαι
πρόσταγμα (τό) προσταγή, διαταγή
πτῆσις (ἡ) πέταγμα
πυνθάνομαι πληροφορούμαι

ρήτος, -ή, -ὄν αυτός που μπορεί να λεχθεῖ
ρόννυμι δυναμώνω, ενισχύω
σεμνύνω επαινῶ, τιμῶ
στεφανόομαι -οῦμαι στεφανώνομαι
στρατεία (ἡ) εκστρατεία
στρατηγία (ἡ) άσκηση του αξιώματος του στρατηγού
συγκλήω κλείνω
συμβάλλω συνάπτω, ενώνω, κλείνω συμφωνίες
συμβόλαιον (τό) σύμβαση
συμίγγω/συμείγνυμι ἔρχομαι σε επαφή, συναναστρέφομαι
σύμπαρ/ξύμπαρ, -πᾶσα, -πᾶν ὅλος μαζί, ολόκληρος, σύσσωμος
συνάγω συγκεντρώνω
συνάχδομαι στενοχωρούμαι, θλίβομαι μαζί με κάποιον, συμπονῶ κάποιον
συνίσταμαι αποτελώ, συγκροτῶ, σχηματίζομαι
σφοδρός, -ά, -ὄν ορμητικός, βίαιος, ασυγκράτητος, έντονος
σχολή (ἡ) ελεύθερος χρόνος
σωφρονέω -ῶ εἶμαι λογικός, συνετός
σώφρων, -ον (επίθ.) συνετός, λογικός
τελευτάω -ῶ τελειώνω, πεθαίνω
τελέω -ῶ καταβάλλω φόρο, πληρώνω
τέχνη (ἡ) ενασχόληση, δραστηριότητα
τίς; τί; (ερωτημ. αντων.) ποιος; τι;
τρόπος (ὁ) τρόπος ζωής, χαρακτήρας, διάθεση, συνήθεια
τρυγάω -ῶ τρυγῶ, συλλέγω τον καρπό
τύπτω χτυπῶ
ὑβρίζω φέρομαι με αυθάδεια
ὑβριστής (ὁ) αυθάδης, θρασύς, αναιδής
ὑπεράγαν σε υπερβολικό βαθμό
ὑπερφυής, -ές καταπληκτικός, θαυμάσιος, υπέροχος
ὑποδύομαι υπομένω, αναλαμβάνω
ὑποζύγιον (τό) ζῶο που ζεύεται στον ζυγῶ
ὑπόκρισις (ἡ) παίξιμο του ηθοποιού, υπόδυση ενός ρόλου, ερμηνεία
ὑποκριτής (ὁ) ηθοποιός, ερμηνευτής
ὑπολαμβάνω νομίζω, εννοῶ
ὑπομνηματισμός (ὁ) υπενθύμιση
ὑποστέλλομαι στενεύω
ὑποτίθεμαι συμβουλευῶ
φανερός, -ά, -ὄν γνωστός
φάσκω λέω, υποστηρίζω
φαῦλος, -η, -ον ανάξιος, ασήμαντος
φημί λέω, ισχυρίζομαι
φιλόανθρωπος, -ον φιλόανθρωπος, αγαθός, ευγενής

φροιάω -ῶ επισκέπτομαι συχνά κάποιον
φρονέω -ῶ σκέφτομαι, ἔχω φρόνηση, εἶμαι συνετός
φύομαι φυτρώνω, αυξάνομαι, αναπτύσσομαι
φύσις (ἡ) χαρακτήρας
χαλεπός, -ή, -ὄν δύσκολο
χαλεπότης (ἡ) σκληρότητα, αγριότητα
χρίω αλείφω, μυρώνω
χρῶμαι μεταχειρίζομαι, κάνω χρήση, ἔχω, κατέχω
ψηφίζομαι αποφασίζω με την ψήφο μου
ψιλόω -ῶ απογυμνώνω
ψόγος (ὁ) ψεγάδι, κατηγορία, αποδοκιμασία

Πηγές εικόνων

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η Διάνα των Βερσαλλιών, ρωμαϊκό αντίγραφο (1ος/2ος αι. μ.Χ.) του αυθεντικού χάλκινου αγάλματος που αποδίδεται στον γλύπτη Λεωχάρη της δεάς Άρτεμης, (ρωμ.: Ντιάνα). Μουσείο Λούβρου, Παρίσι. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Commonists, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Diana_of_Versailles.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Diana_of_Versailles.jpg

Θεόφραστος. Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος και βοτανολόγος. Μαρμάρινο άγαλμα στον Βοτανικό κήπο του Παλέρμο. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Teofrasto Orto botanico PA.jpg; tato grasso derivative work: Singglemon \(talk\) and User:Andrew Dalby, CC BY-SA 2.5](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Teofrasto_Orto_botanico_PA.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Teofrasto_Orto_botanico_head.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Σωκράτης και Ξενοφών (ή Αισχίνης), λεπτομέρεια από την τοιχογραφία «Σχολή των Αθηνών», Ραφαήλ, Βατικανό. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Raffael_069.jpg

Αντισθένης, φιλόσοφος, ιδρυτής της Κυνικής σχολής. Μάρμαρο, ρωμαϊκό αντίγραφο ελληνιστικού πρωτότυπου (τέλη 3ου-αρχές 2ου αι. π.Χ.). Βρετανικό Μουσείο. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antisthenes_BM_1838.jpg

Σωκράτης, μαρμάρινο ρωμαϊκό αντίγραφο 1ου αι. μ.Χ., πιθανό αντίγραφο χάλκινου αγάλματος του γλύπτη Λύσιππου, Λούβρο. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Μουσείο του Λούβρου, CC BY 2.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Socrates_statue_at_the_Louvre_8_April_2013.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Socrates_statue_at_the_Louvre_8_April_2013.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ποσειδώνας, μαρμάρινο άγαλμα, ελληνιστική περίοδος (125 π.Χ.-100 π.Χ.), από τη Μήλο. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Ricardo André Frantz \(User:Tetraktys\), CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0036MAN_Poseidon.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0036MAN_Poseidon.jpg

Θουκυδίδης, προτομή, γύψινο εκμαγείο ρωμαϊκού αντιγράφου (από πρωτότυπο του πρώιμου 4ου αι. π.Χ.), Ρωσική Ακαδημία Τεχνών, Μόσχα. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: user: [shakko, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thucydides_pushkin02.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thucydides_pushkin02.jpg

Αργυρός στατήρας της Μήλου, από τον 5ο αιώνα π.Χ. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:5th_century_BC_Melian_stater.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Όψη του τρούλου της Αγίας Σοφίας, Κωνσταντινούπολη, Τουρκία. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Osama Shukir Muhammed Amin FRCP\(Glasg\), CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:3_Part_of_the_domes_of_Hagia_Sophia_Istanbul_Turkey.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:3_Part_of_the_domes_of_Hagia_Sophia_Istanbul_Turkey.jpg

Επιστολικό δελτάριο με απεικόνιση της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Agia-sofia.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Σοφοκλής, προτομή, ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής 270 π.Χ., Γλυπτοθήκη Ny Carlsberg, Κοπεγχάγη. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Wolfgang Sauber, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ny_Carlsberg_Glyptothek_-_Sophokles.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ny_Carlsberg_Glyptothek_-_Sophokles.jpg

Ανακατασκευή του Θεάτρου του Διονύσου στην Αθήνα, κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, σχέδιο από γερμανική εγκυκλοπαίδεια («Pierers Konversationslexikon») του 1891. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:DionysiusTheater.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Ο Αριστοτέλης διδάσκει τον μελλοντικό κατακτητή Αλέξανδρο. Εικονογράφηση Charles Laplante, 1866. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_and_Aristotle.jpg

Άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου του 3ου αιώνα π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Κωνσταντινούπολης. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%CE%91%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%BF_%CE%9C%CE%B5%CE%B3%CE%B1%CF%82_-_Alexander_The_Great_-_Alejandro_Magno_1256.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Ο Σωκράτης διδάσκει τους μαθητές του. Πίνακας του Josef Abel, 1801 - 1807 Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Josef_Abel_1807_Socrates_teaching_his_disciples.jpg

Ο Διαγόρας μεταφέρεται θριαμβευτικά από τους γιους του, πίνακας, Christophe-Thomas Degeorge, 1814, Κλερμόν-Φεράν, Μουσείο Τέχνης Roger-Quilliot. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [VladouvidoOo, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Degeorge-Diagoras.jpg), via Wikimedia Commons. URL: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Degeorge-Diagoras.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Χάρτης του Ιονίου. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [The original uploader was Lucinos at Greek Wikipedia., CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ionian_Sea_map_el.png), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ionian_Sea_map_el.png

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Ορέστης και Πυλάδης. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Disdero, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orestes_and_Pylades.JPG), μέσω Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orestes_and_Pylades.JPG

Προτομή του Ισοκράτη. Γύψινο αντίγραφο στο Μουσείο Τέχνης Πούσκιν (από ρωμαϊκό αντίγραφο, Βίλα Άλμπανι). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: user: [shakko, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isocrates_pushkin.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isocrates_pushkin.jpg

Δάμων και Φιντίας, εικονογράφηση από το βιβλίο «Ιστορία των Ελλήνων», Έλεν Γκέρμπερ («The story of Greeks»), 1896. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Damon_and_Pythias.gif

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ψηφιδωτό, Αγία Σοφία, Κωνσταντινούπολη. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johnchrysostom.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος ασκεί κριτική στην αυτοκράτειρα Ευδοξία, αιογραφία, Στυλιανός Δεβάρης, 1785, Άγιος Γεώργιος, Λευκάδα. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Stylianos Devaris, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stylianos_Devaris_John_Chrysostom.png), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stylianos_Devaris_John_Chrysostom.png

Η σοφή κρίση του Σολομώντα, χαρακτηριστικό, Γκυστάβ Ντορέ, 1866. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Judgement_of_Solomon.jpg

Απεικόνιση ελληνικής τριήρους. Σκίτσο από το βιβλίο «Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare», F. Mitchell. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Trireme.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Χάρτης με τα αρχαία βασίλεια της Κύπρου. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Badseed, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_kingdoms_of_Cyprus.es.svg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_kingdoms_of_Cyprus.es.svg

Προτομή του Πλούταρχου στη Χαϊρώνεια. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Odyssees, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Copy_of_Plutarch_at_Chaeronia,_Greece.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Copy_of_Plutarch_at_Chaeronia,_Greece.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Κληρωτήριο (Τμήμα μαρμάρινου κληρωτηρίου, 2ος αιώνας π.Χ.), Μουσείο Αρχαίας Αγοράς, Αθήνα. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Sharon Mollerus, CC BY 2.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AGMA_Kleroterion_1.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AGMA_Kleroterion_1.jpg

Θουκυδίδης, προτομή, γύψινο εκμαγείο ρωμαϊκού αντιγράφου (από πρωτότυπο του πρώιμου 4ου αι. π.Χ.), Ρωσική Ακαδημία Τεχνών, Μόσχα. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: user: [shakko, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thucydides_pushkin01.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thucydides_pushkin01.jpg

